Helsedirektoratet

Utviklingen i norsk kosthold 2023

Matforsyningsstatistikk

Publikasjonens tittel: UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2023
Matforsyningsstatistikk

Utgitt: 01/2024

Utgitt av: Helsedirektoratet
Kontakt: Avdeling folkesykdommer
Postadresse: Pb. 220 Skøyen, 0213 Oslo
Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo

Tlf.: 47 47 20 20
helsedirektoratet.no

Forsidefoto:
Mostphotos

INNHOLD

Forord		4
Sammendrag		5
1	Utvikling i norsk kosthold	7
1.1	Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå	7
1.2	Selvforsyningsgrad	8
1.3	Matvarepriser	8
1.4	Matvareforbruk – utviklingstendenser	8
1.5	Kostens næringsinnhold	11
1.6	Produksjon av morsmelk	13
2	Tilgang og forbruk av matvarer på engrosnivå	14
2.1	Innledning	14
2.2	Grunnlag og forutsetninger for beregningene	14
2.3	Utviklingen i råvareproduksjonen	16
2.4	Prisutviklingen for matvarer	22
2.5	Forbruk på engrosnivå av matvarer	26
2.5.1	Planteprodukter	26
2.5.2	Husdyrprodukter	41
2.5.3	Spisefett	50
2.5.4	Fisk og sjømat	52
2.5.5	Kaffe	53
2.5.6	Te	54
2.5.7	Krydder	54
2.5.8	Grensehandel	54
2.5.9	Uspesifisert handel	57
2.6	Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper	57
2.6.1	Innledning	57
2.6.2	Matvaregruppene	58
2.6.3	Energi og energigivende næringsstoffer	68
2.7	Norskprodusert andel av matvareforbruket, selvforsyning	72
3	Fisk og sjømat	78
3.1	Data om fisk og sjømat	78
3.2	Grossistomsatt fisk og sjømat	78
4	Produksjon av morsmelk	80
Tillegg 1 Begreper i matforsyningsstatistikken		83

FORORD

Helsedirektoratet jobber for å fremme god helse i hele befolkningen, og å gjøre det enklere å ta sunne valg. Å følge med på utviklingen i befolkningens kosthold er en viktig del av dette ansvaret.

Helsedirektoratets anbefalinger om kosthold, ernæring og fysisk aktivitet gir et godt grunnlag for god helse og redusert risiko for ikke-smittsomme sykdommer.

Tiltakene i nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2023) skal bidra til sunt kosthold og måltidsglede. Det er satt kvantitative mål for endringer i kostholdet.

Denne rapporten bygger på data om matvareforbruk på engrosnivå og er sammenstilt av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Tallmaterialet er bearbeidet for Helsedirektoratet av Mads Svennerud, Yujie Qi Wenstøp, Erik Bøe og Lars Johan Rustad, NIBIO, og Anne Marte Wetting Johansen, Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske basalfag, Universitetet i Oslo. Kapittel 2 og 3 er utarbeidet av Mads Svennerud, Yujie Qi Wenstøp, Erik Bøe og og Lars Johan Rustad. Kapittel 4 er utarbeidet av Britt Lande og Anne Bærug, Helsedirektoratet. Rapporten er sammenstilt av Britt Lande og Lars Johansson, Helsedirektoratet.

Oslo, januar 2024

Linda Granlund
Divisjonsdirektør

May Cecilie Lossius
Avdelingsdirektør

SAMMENDRAG

Rapporten presenterer data for landets matforsyning til og med 2022. Tallmaterialet viser positive og negative trekk ved kostholdet i 2022 og i utviklingen over tid. Årets rapport gir de første tallene for engrosforbruket av matvarer i etterkant av covid-19-pandemien.

Engrosforbruket av korn økte fra 1970 til midten av 2000-tallet, men har siden gått ned. Andelen sammalt mel fra norske møller har økt over tid, men gikk ned i 2021 og holdt seg på samme nivå i 2022.

Samlet sett har engrosforbruket av grønnsaker, frukt og bær økt betydelig over tid. De ti siste årene har forbruket av grønnsaker økt med 5 prosent, men forbruket gikk ned i 2022. Forbruket av frukt og bær har gått ned med 9 prosent de siste ti årene, og forbruket gikk også ned i 2022.

Engrosforbruket av sukker gikk ned fra ca. 44 til ca. 24 kilo per person per år i perioden 1999–2019, men gikk opp i 2020 og 2021. I 2022 har sukkerforbruket igjen gått ned. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel, vil det fortsatt være en nedgang i sukkerforbruket i 2022, og et lavere forbruk enn i 2019.

Det samlede forbruket av melk har gått betydelig ned over tid, og gikk ytterligere ned i 2022. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene. Forbruket av yoghurt har økt over tid, men gikk noe ned i 2022.

Forbruket av ost har økt mye over tid frem til 2021. I 2022 gikk forbruket ned. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har gått noe ned i 2021 og 2022.

Forbruket av smør økte i perioden 2011–2020, men gikk noe ned i 2021 og ytterligere ned i 2022. Margarinforbruket har gått mye ned over tid, og gikk også ned i 2021 og 2022.

Engrosforbruket av kjøtt har økt betydelig over tid. I perioden 2015–2019 gikk forbruket av kjøtt totalt og rødt kjøtt noe ned, mens forbruket av hvitt kjøtt økte. Fra 2020 til 2021 økte forbruket av kjøtt totalt (både rødt og hvitt kjøtt) og nådde et historisk høyt nivå. I 2022 gikk forbruket ned, men var fortsatt høyere enn i 2019.

Forbruket av fisk og sjømat har hatt en nedadgående trend siden 2013, og tallene for 2022 viser den samme trenden.

Basert på data fra 2018–2019 er det beregnet at mødre i Norge til sammen produserer ca.10,1 millioner liter morsmelk per år.

Fra 2010 til 2015 har fettinnholdet i kosten økt fra 35 til 37 prosent av energiinnholdet (energiprosent), og har siden holdt seg på det nivået. Siden 2015 har innholdet av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent, og utgjorde 14 energiprosent i 2020–2022. Dette er betydelig høyere enn anbefalt.

Kostens innhold av tilsatt sukker har gått ned fra 17 til 12 energiprosent i perioden 2000–2022. Dette er fortsatt høyere enn anbefalt.

Vurdert opp mot Helsedirektoratets kostråd og anbefalinger inneholder kostholdet i Norge for lite grønnsaker, frukt, bær, grove kornvarer og fisk, for mye mettet fett, tilsatt sukker og salt og for lite kostfiber.

1 UTVIKLING I NORSK KOSTHOLD

Tilgangen på mat her i landet var rikelig og allsidig i 2022. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, mener Helsedirektoratet at tallmaterialet viser både positive og negative trekk. Helsedirektoratet ser det som en svært viktig oppgave å støtte den positive utviklingen i kostholdet. Samtidig er det nødvendig å fortsette arbeidet med å redusere de negative tendensene.

1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå

Matforsyningstallene er basert på statistikk over import, eksport, produksjon og omsetning av matvarer. Disse tallene gir informasjon om tilgang og forbruk på engrosnivå av matvarer. De viser matmengden som står til rådighet for hele befolkningen.

For data om matvareforbruk og energi- og næringsstoffinnhold fra SSBs forbruksundersøkelser 1975–2012, se detaljert utgave (fullversjon) av Utviklingen i norsk kosthold 2019 (helsedirektoratet.no).

Verken matforsyningsstatistikken, tallene fra SSBs forbruksundersøkelser eller data om omsetning av fisk og sjømat beskriver inntaket, dvs. det som blir spist. Det gjør imidlertid de nasjonale kostholdsundersøkelsene som er gjennomført i ulike aldersgrupper og som er omtalt i egne rapporter (se helsedirektoratet.no og fhi.no).

Matmengden (per person) som registreres i matforsyningsstatistikken vil som regel være høyere enn tilsvarende tall i forbruksundersøkelsene og kostholds-undersøkelsene, bl.a. på grunn av svinn i matvarekjeden og fjerning av uspiselige deler (Figur 1).

Figur 1. Matvarenes vei fra produksjon til konsum og hovedkilder til data om norsk kosthold.

1.2 Selvforsyningsgrad og dekningsgrad av mat

I 2022 er andelen norskproduserte matvarer på energibasis (selvforsyningsgrad) 46,8 prosent og dekningsgraden er 91,1 prosent. I 2021 var selvforsyningsgraden 45,9 prosent og dekningsgraden 90,8 prosent.

1.3 Matvarepriser

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregruppene. Matvaregruppene med størst økning i konsumprisindeksen fra 2015 til 2022 var «oljer og fett» samt «fisk og sjømat». For matvaregruppen «sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer» og «mineralvann, leskedrikker og juice» økte konsumprisindeksen fra 2015 til 2020, mens den gikk betydelig ned i 2021 og viser en relativt flat utvikling videre til 2022. For disse to matvaregruppene har bortfallet av særavgifter i 2021 hatt betydning for prisutviklingen i årene 2021–2022. Fra 2021 til 2022 er det gruppen «kaffe, te og kakao» som har hatt den største prisøkningen med ca. 17 prosent. Fra mai 2022 til mai 2023 har totalindeksen økt 6,7 prosent, mens prisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt har økt 12,7 prosent.

1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser

Tabell 1.1 Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå[1], kg per innbygger per år
Tallene er avrundet. Se tabell 2.47 for mer detaljerte tall.

	1953-55	1979	1989	1999	2009	2012	2019	2020	2021	2022*
Korn, som mel (inkl. ris)	99	78	80	86	86	82	81	86	82	81
Matpoteter	93	63	50	32	21	26	15	21	20	18
Poteter til bearbeiding	-	11	21	27	28	26	28	29	27	28
Grønnsaker	35	46	53	61	68	74	81	82	81	78
Frukt og bær	41	76	79	69	90	89	85	83	85	81
Kjøtt og kjøttbiprodukter	36	54	53	63	72	73	72	75	79	74
Fisk (hel urenset rund vekt)	-	-	-	-	34	35	32	31	32	31
Egg	7,4	11	12	11	12	13	14	14	13	13
Helmelk	195	160	64	32	20	19	17	16	16	15
Lettmelk	-	-	79	73	52	47	34	34	32	30
Mager melk[2]	10	26	32	22	33	32	30	31	30	27
Yoghurt	-	-	-	6,8	9,2	9,1	9,7	11	11	11
Konserverte melkeprodukter	3,2	15	19	20	31	31	23	26	31	31
Fløte, rømme	5,0	6,6	6,9	6,5	6,8	7,7	7,0	8,3	7,9	7,8
Ost	8,0	12	13	14	17	17	18	20	20	19
Smør	3,8	5,4	3,4	3,3	2,9	3,6	3,6	3,7	3,5	3,2
Margarin	24	15	13	12	9,0	8,2	7,6	8,1	8,0	7,6
Sukker	40	45	41	44	32	29	24	26	26	24

* Foreløpige tall. Det er foretatt en del forandringer i datagrunnlaget siden 1953, se fotnoter tabell 2.47.
1. Grensehandel er ikke inkludert.
2. Omfatter skummet melk og lettmelk med høyst 0,7 % fett.

1.4.1 Kornvarer

Kornforbruket (inkl. ris) ekskl. grensehandel økte betydelig fra 1969 (73,6 kilo per innbygger) og fram til 2007 (90,0 kilo per innbygger), men har siden gått noe ned. Fra 2019 til 2020 var det imidlertid en økning fra 81,0 til 85,7 kilo per innbygger, mens i 2021 gikk forbruket ned til 82,3 kilo per innbygger og videre ned til 81,2 kilo per innbygger i 2022. Anslagene for grensehandel av kornvarer i 2019 er 3,4 kilo per innbygger, men under koronapandemien gikk grensehandelen ned til om lag en halv kilo per innbygger. I 2022 er grensehandelen anslått til 2,2 kilo per innbygger.

Andelen sammalt mel fra norske møller har økt fra ca. 17 prosent i 1999 til ca. 24 prosent i 2022. Ettersom NIBIO ikke har opplysninger om andelen sammalt mel i importerte bearbeidede kornprodukter, er det vanskelig å anslå den samlede andelen sammalt mel av det totale kornforbruket.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grove kornprodukter/fullkorn.

1.4.2 Poteter

Forbruket av matpoteter har gått mye ned siden 1970-årene, mens forbruket av poteter som går til produksjon av bearbeidede poteter har økt. Poteter som går til produksjon av pommes frites, chips, potetmos og øvrige potetprodukter har siden begynnelsen av 2000-tallet utgjort mer enn halvparten av den totale potet-omsetningen på engrosnivå. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av matpoteter øker på bekostning av fete potetprodukter.

1.4.3 Grønnsaker, frukt og bær

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid. Fra 1999 til 2022 har engrosforbruket av grønnsaker økt med 28 prosent, mens engrosforbruket av frukt og bær har økt med 18 prosent (målt i kilo per innbygger). De ti siste årene har økningen i engrosforbruket av grønnsaker vært på 5 prosent, mens for frukt og bær har forbruket gått ned med 9 prosent. I 2022 gikk forbruket av grønnsaker, frukt og bær ned.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grønnsaker, frukt og bær i befolkningen.

1.4.4 Kjøtt og kjøttvarer

Engrosforbruket av kjøtt og kjøttbiprodukter har økt betydelig over tid. I 2019 var forbruket på 72,3 kilo per innbygger ekskl. grensehandel og 76,3 kilo per innbygger inkl. grensehandel. I 2021 var forbruket 79,1 kilo per innbygger ekskl. grensehandel og 79,6 kilo inkl. grensehandel. I 2022 gikk engrosforbruket ned til 74,3 kilo ekskl. grensehandel og 77,0 kilo inkl. grensehandel.

De kjøttslagene det er størst forbruk av, er kjøtt fra svin, fjørfe og storfe/kalv.

Helsedirektoratet arbeider for at man velger magert kjøtt og magre kjøttprodukter, og at forbruket av bearbeidet kjøtt og rødt kjøtt begrenses.

1.4.5 Fisk og sjømat

Omsetningen av fisk og sjømat målt i produktvekt har stort sett ligget på 19–22 kilo per innbygger per år i perioden 2003–2022. Omregnet til filetvekt har forbruket ligget på 13–15 kilo og som hel urenset fisk (rund vekt) på 31–37 kilo per innbygger per år. Forbruket av fisk og sjømat har hatt en nedadgående trend siden 2013. Forbruket gikk ned fra 2021 til 2022.

Fiskeforbruket er lavere enn ønskelig. Det vil være en fordel å øke forbruket av fisk framfor kjøtt. Det er derfor ugunstig at konsumprisindeksen har økt betydelig mer for fisk enn for kjøtt.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av fisk og sjømat øker i befolkningen.

1.4.6 Egg

Fra 1999 til 2022 har forbruket av egg økt fra 10,8 til 13,3 kilo per innbygger per år.

1.4.7 Melk og meieriprodukter

Forbruket av konsummelk (søt/sur helmelk, lettmelk og skummet melk) har gått betydelig ned over tid. Forbruket har gått ned fra 127 til 73 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2022. Det var også nedgang fra 2021 til 2022. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene.

Forbruket av ost økte fra 14,5 kilo per innbygger i 1999 til 20 kilo per innbygger i 2021. Osteforbruket gikk ned til 18,8 kilo per innbygger i 2022. Forbruket av fløte og rømme har gått litt opp og ned fra 1999 og frem til i dag. I 1999 var forbruket på 6,5 kilo per innbygger, mens i 2022 er forbruket på 7,8 kilo per innbygger. De siste 20 årene har det årlige gjennomsnittlige forbruket av fløte og rømme ligget på 7,4 kilo per innbygger.

Forbruket av smør, inkludert smør i smørblandet margarin var 3,5 kilo per innbygger i 2021 og 3,2 kilo i 2022, noe som er litt lavere enn gjennomsnittet for de ti siste årene.

Den samlede grensehandelen av meierivarer (melk, ost, fløte rømme, smør mv.) gikk ifølge anslag ned fra 3,0 kilo per innbygger i 2019 til 0,4 kilo i 2020 og 0,5 kilo i 2021, mens i 2022 økte grensehandelen til 2 kilo per innbygger.

Helsedirektoratet anbefaler å la magre meieriprodukter være en del av det daglige kostholdet. Det anbefales å velge meieriprodukter med lite fett, salt og tilsatt sukker, samt begrense bruken av meieriprodukter med mye mettet fett, som helmelk, fløte, fet ost og smør.

1.4.8 Margarin og annet fett

Datagrunnlaget og beregningsmetoden for margarinforbruket var justert i fjorårets rapport fra og med 2019. Justeringen har ført til en *teknisk* reduksjon av det totale margarinforbruket på om lag 2,9 millioner kilo (tilsvarer om lag 0,5 kilo per innbygger per år) sammenliknet med opprinnelig beregning fra 2019. Fra 1999 til 2021 gikk forbruket ned fra 12,1 til 8,0 kilo per innbygger. I 2022 gikk forbruket ytterligere ned til 7,6 kilo per innbygger.

Det er usikre tall på annet fett og matoljer. Det er antatt at annet fett utgjør 4,0 kilo per innbygger per år (tilsvarer 22 mill. kilo i 2022). Nettoimporten av matoljer er på 81 mill. kilo i 2022 og inngår delvis i tallene for margarinproduksjonen og annet fett.

Helsedirektoratet anbefaler å velge matoljer, flytende margarin og myk margarin fremfor hard margarin og smør.

1.4.9 Sukker

Engrosforbruket av sukker gikk ned fra 43,8 til 23,9 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2019. I 2020 og 2021 økte forbruket til hhv. 25,8 og 26,1 kilo per innbygger. Foreløpige tall viser en reduksjon til 24,1 kilo i 2022 (ekskl. anslag grensehandel). Grensehandelen av sukker (dvs. sukkervarer og sukker i sukkerholdig brus) gikk ifølge anslag ned med 1,9 kilo fra 2019 til 2020. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel, er forbruket av sukker hhv. 26,0, 26,0, 26,4 og 25,1 kilo per innbygger i årene 2019 t.o.m. 2022.

Helsedirektoratet arbeider for reduksjon i forbruket av sukker.

1.4.10 Grensehandel og uspesifisert handel

Fra og med 1999 inkluderes anslag for grensehandel og handel av uspesifiserte/bearbeidede produkter som ellers ikke inngår i rapporten. Grensehandel omfatter anslag for følgende varekategorier: Kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer og sukker i brus (for brus, er det kun vekten av sukkeret som er inkludert).

Bortfallet av grensehandelsvolumer i 2020 og 2021 som følge av grensehandelsrestriksjoner, førte bl.a. til økt norsk produksjon og økt ordinær import for flere varekategorier, noe som igjen slo ut som økt engrosforbruk i tabellene for engrosforbruk. Tall for grensehandel beregnes av NIBIO og er usikre. Anslagene for grensehandel inngår ikke i tallene for engrosforbruket av de enkelte matvaregruppene. For å få et totalbilde av de ulike varekategoriene, bør man derfor også se på grensehandelstallene (tabell 2.44).

Anslag over grensehandel av varene angitt ovenfor er beregnet til totalt 12,6 kilo per innbygger i 1999, 13,5 kilo per innbygger i 2019, mens den i 2020 og 2021 er beregnet til hhv. 1,6 og 2,0 kilo per innbygger (år preget av koronapandemi, med begrenset grensehandel). Foreløpige anslag for 2022 viser en total grensehandel av de angitte varene på 8,3 kilo per innbygger.

Netto *uspesifisert* handel (import – eksport) er anslått til 1,7 kilo per innbygger i 1999, 9,2 kilo i 2019, 9,5 kilo i 2021 og 9,7 kilo i 2022. Gruppen omfatter bl.a. varegruppen supper/sauser og tilberedte næringsmidler som til sammen står for 63 prosent av den uspesifiserte handelen i 2022.

1.5 Kostens næringsinnhold

Matforsyningsstatistikken gir grunnlag for å beregne kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer på engrosnivå.

1.5.1 Fett

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-tallet gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34–35 prosent av energiinnholdet (energiprosent), men det har siden økt. Fra 2015 har fettinnholdet ligget rundt 37 og 38 energiprosent, og utgjorde 37 energiprosent i 2022. Det anbefales at kostens fettinnhold ligger mellom 25–40 energiprosent.

De største kildene til fett er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett.

Det anbefales at under 10 prosent av kostens energiinnhold kommer fra mettede fettsyrer, og at innholdet av transfettsyrer begrenses til under 1 energiprosent. Flerumettede fettsyrer bør bidra med mellom 5–10 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990. Siden 2015 har innholdet av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent, og utgjorde ca.14 energiprosent i 2020–2022.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent, og har vært ca. 6 energiprosent siden 2015.

Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har holdt seg under 1 energiprosent siden 2005.

Oppsummert er kostens innhold av mettede fettsyrer fortsatt vesentlig høyere enn anbefalt. Innholdet av transfettsyrer er i tråd med anbefalt nivå. Innholdet av flerumettet fett er innenfor anbefalt nivå, men kan økes ytterligere. Melk og meieriprodukter og kjøtt og kjøttprodukter er de største kildene til mettede fettsyrer.

1.5.2 Protein

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til ca.16 energiprosent. I perioden 2010–2020 var proteininnholdet rundt 15 energiprosent, men økte til 16 energiprosent i 2021 og holdt seg på samme nivå i 2022. Det anbefales at proteininnholdet ligger mellom 10–20 energiprosent.

1.5.3 Karbohydrat

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50–52 energiprosent i 1980- og 1990-årene. I perioden 2010–2022 har kostens karbohydratinnhold gått ned fra 48 til ca. 45 energiprosent. I tillegg har kostfiber bidratt med ca. 2 energiprosent i denne perioden. Det anbefales at det totale karbohydratinnholdet ligger mellom 45–60 energiprosent.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte fra ca.15 til 17 energiprosent i perioden 1980–2000, men har siden gått betydelig ned. Tilsatt sukker utgjorde ca. 11 energiprosent i 2019 og ca. 12 energiprosent i 2020–2022. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i næringsberegningen, vil tilsatt sukker utgjøre ca. 12 energiprosent i hele perioden 2019–2022. Dette er høyere enn det anbefalte nivået som er under 10 energiprosent.

1.5.4 Kostfiber

Kostens innhold av kostfiber økte fra 23 til 26 gram per person per dag i perioden 1980–2015, og til 29 gram per person i 2022. Dette tilsvarer en økning fra 2,3 til 2,6 gram kostfiber per MJ fra 2015 til 2022, men er fortsatt lavere enn anbefalt nivå på minst 3 gram kostfiber per MJ.

1.6 Produksjon av morsmelk

Det er beregnet at mødre i Norge til sammen produserer ca.10,1 millioner liter morsmelk per år. Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2018–19 i første leveår (Spedkost 3) og i andre leveår (Småbarnskost 3).

Helsedirektoratet arbeider for at flere barn skal fullammes og ammes som anbefalt.

2 TILGANG OG FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ

2.1 Innledning

Beregningene over forbruk gjelder så langt ikke annet er nevnt «engrosnivå», dvs. de matvarekvanta som tilføres markedet fra produsent til første ledd på mottakersiden. Både importerte matvarer og produsentenes forbruk av egenproduserte matvarer er inkludert. Den betegnelsen som benyttes her, «forbruk» (engrosnivå), skiller seg både fra forbruk på detaljnivå/husholdningsnivå og virkelig konsum. En oversikt over de begreper og definisjoner som nyttes i rapporten er gitt i tillegg 1. Datakilder og beregningsprinsipper er beskrevet nærmere i publikasjonen «Engrosforbruk av matvarer. Oversikt over datakilder og beregningsmåter for norsk matforsynings-statistikk» (Rapport D-010-90, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, 1990). Budsjettnemnda for jordbruket utarbeider «totalkalkylen», der Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) er sekretariat. Totalkalkylen, SSB og ulike markedsaktører er de viktigste kildene for utarbeidelsen av denne rapporten.

2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene

Kvaliteten på data som rapporteres til NIBIO varierer fra år til år og mellom ulike matvaregrupper. Derfor gjennomføres det årlige revisjoner av data som innrapporteres. Revisjoner har vist at oppgavene for kjøtt, korn/mel, sukker, sukkervarer, erter, nøtter og kakao kan anses som relativt sikre. Når det gjelder meieriprodukter, har disse historisk sett vist seg å være gode, men for enkelte år har det forekommet mangelfulle og feilaktige innrapporteringer (dette har blitt korrigert fortløpende). For margarin, poteter, grønnsaker, frukt og bær er det noe større usikkerhet, noe som innebærer at det kan forekomme justeringer i endelige tall. Statistikken for fisk er usikker og er basert på grossistomsetning og utenrikshandels-statistikk med korrigerte anslag for reeksport, mens tidligere var tallene basert på panelundersøkelse, kombinert med grossistomsetning og utenrikshandelsstatistikk med korrigerte anslag for reeksport.

2.2.1 Datagrunnlag

Beregningene av engrosforbruket er hovedsakelig basert på oppgavene i jordbrukets totalregnskap (Totalkalkylen), som omfatter norsk produksjon av jordbruksprodukter. De siste dataene ble ferdigstilt våren 2023. Totalkalkylen bygger bl.a. på oppgaver fra SSB, Landbruksdirektoratet og en rekke aktører/organisasjonene i jordbruket (Nortura, Tine, Felleskjøpet m.m.). For de fleste matvarer anses produksjonstallene for 2021 og være endelige, 2022-tallene er foreløpige, mens 2023-tallene er anslag/budsjett. Imidlertid vil det kunne forekomme korreksjoner av data lengre bakover i tid.

Videre bygger beregningene av engrosforbruk på SSBs utenrikshandelsstatistikk (import og eksport). Tall for de tre siste årene er foreløpige tall og vil kunne bli korrigert, mens import- og eksporttall for 2020 og tidligere anses for endelige. For enkelte varenummer i utenrikshandelsstatistikken er bruken av det som importeres/eksporteres usikker (f.eks. hvor stor andel av importert soya som

anvendes til henholdsvis mat og fôr). Det jobbes kontinuerlig med å identifisere hva som skal inkluderes i forbruksberegningene. I 2020 ble det inkludert en ny samlegruppe av matvarer som omfatter supper, sauser, fettemulsjoner/soya-produkter, sukkerfrie pastiller, bakegjær og barnemat. Import og eksport av disse varene har tidligere ikke vært inkludert i beregning av engrosforbruket.

Grensehandel av mat (dvs. det som ikke registreres av SSBs utenrikshandels-statistikk) har tidligere ikke inngått i engrosforbruket. For kjøtt har man tidligere år anslått grensehandelen i avsnittet om kjøtt. Grensehandel av kjøtt har imidlertid ikke inngått i samletabeller eller i beregning knyttet til engrosforbruk, selvforsyningsgrad eller dekningsgrad. F.o.m. 2020-rapporten inkluderte NIBIO anslag for grensehandel av kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer samt sukker fra sukkerholdig brus. Anslagene for grensehandel er angitt i eget avsnitt, og kommer i tillegg til engros-forbruket av de enkelte varegruppene. Anslaget for grensehandel er per i dag usikre tall, som bygger på en rekke ulike forutsetninger, men NIBIO har likevel valgt å inkludere anslagene i samletabeller, selvforsyningsgrad- og dekningsgrads-beregninger tilbake til 1999.

Koronapandemien skapte endringer i matforsyningen. Stengte grenser førte til reduksjon av grensehandel og økt ordinær import og økt nasjonal produksjon av en rekke varer. Tall for 2022 tyder på at grensehandelen har tatt seg delvis opp, samtidig som ordinær import og nasjonal produksjon går noe ned.

Det ble påstartet en revisjon av meieriberegningen i 2022 som er sluttført i 2023. Revisjonen omfatter hovedsakelig endring/flytting av enkelte varer innad i meierivarer, som foreløpig gjelder f.o.m. 2020 (med unntak av melk der korreksjonene gjelder f.o.m. 2009), samt korreksjon av energifaktor for konserverte melkeprodukter. For nærmere beskrivelse, se tillegg 1 avsnitt 2.4.8.

Engrosforbruket av fisk og sjømat har vært basert på ulike beregningsmetoder og kilder de siste tiårene. De siste årene er dette basert på data fra Flesland Markedsinformasjoner som angir grossistomsetning av fisk og sjømat til dagligvare og storhusholdning, målt som produktvekt og omregnet til filetvekt og rund vekt av Flesland Markedsinformasjoner. For mer informasjon om historiske data se tillegg 1, avsnitt 2.4.13. SSB er kilden til handelstallene (import og eksport). Produksjonstallene for fisk og sjømat beregnes utfra engrosforbruk (grossistomsetningen) og import-/eksporttall.

Produksjonen av de ulike jordbruksprodukter er i denne rapporten vanligvis oppgitt for årene 1979, 1989, 1999, 2009, 2019 samt de tre siste årene (2021, 2022 og 2023). I 1979, 1989, 1999 osv. var det fullstendig landbrukstelling. Normalt vil ikke tall som er mer enn tre år gamle bli korrigert.

Endringer i datagrunnlaget og beregningsmåte kommenteres løpende, der de viktigste revisjoner også er omtalt i tillegg 1.

Følgende standardbetegnelser er brukt i alle tabeller:

Oppgaver mangler	..
Null	–
Mindre enn 0,5/0,05	0 eller 0,0
Foreløpige tall	*
Anslag (prognose)	**

2.2.2 Prognoser for 2023

Produksjonsprognosene for jordbruksvarene bygger bl.a. på forutsetninger om normalårsavlinger, utviklingen i dyretallet, fôrtilgangen og bestemmelser som følger av siste jordbruksoppgjør. For en del varer er produksjonsprognosene satt opp på grunnlag av utviklingen de siste årene.

En del av anslagene er gjort i samråd med markedsaktører og produsent-organisasjonene. For matvaregrupper som erter, nøtter, kakao, grønnsaker, frukt, bær, konserverte melkeprodukter og annet fett, utarbeider NIBIO egne prognoser.

2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen

2.3.1 Planteprodukter

2.3.1.1 Jordbruksareal og vekstforhold

Ifølge foreløpige tall fra SSB var arealet av fulldyrket jord i drift i 2022 ca. 8,1 mill. dekar (daa) inkl. arealet i villahager. Det var en nedgang på 6 400 daa fra året før.

Begge vekstsesongene 2020 og 2021 ble samlet sett gode med avlinger noe over normalårsnivå. Det er regnet med at den samlede planteproduksjonen i jordbruket i 2020 ble 109 prosent av et normalår. For vekstsesongen 2021 er det ikke regnet på samlet planteproduksjon fordi det foreløpig ikke foreligger sammenlignbare tall for eng til slått før og etter 2021. Dette skyldes endringer av avlingsberegningene for eng fra og med avlingsåret 2021 hos SSB.

2.3.1.2 Korn og oljevekster

Det totale kornarealet var tilnærmet uendret fra 2021 til 2022. Matkornarealet (hvete, rug og rughvete) gikk opp med 138 800 daa og var i 2022 på 857 800 daa. Ifølge prognoser fra Landbruksdirektoratet vil hvetearealet og matkornarealet totalt gå ned i 2023. Arealanslaget er satt til 750 000 daa. Med normalårsavlinger vil produksjonen av hvete i 2023 bli noe mindre enn den registrerte produksjonen i 2022.

For korn i alt lå avlingene i 2022 i gjennomsnitt 14 prosent over normalårsnivå. Havre hadde avlinger beregnet til 22 prosent over normalårsnivå og byggavlinger beregnet til 12 prosent over normalårsnivå. Hveteavlingene er beregnet til 10 prosent over normalårsnivå. Rug- og rughveteavlingene er beregnet til 17 prosent over normalårsnivå.

Kornproduksjonen var i 2022 på 1 437 mill. kg. Dette er ca. 231 mill. kg mer enn i 2021 (jf. tabell 2.1) og ca. 659 mill. kg mer enn i det unormale tørkeåret 2018, som

hadde den laveste kornproduksjonen siden 1976. Produksjonen av mathvete og mathavre ble da relativt liten, slik den også ble i 2017. Den relativt lave matkornproduksjonen både i 2017 og 2018 medførte at det måtte importeres mye matkorn påfølgende år. Også i år med god tilgang og god kvalitet, er møllene avhengig av å importere visse kvaliteter for å oppnå god bakekvalitet. Ifølge markeds- og målprisrapporter fra Landbruksdirektoratet brukte de norske møllene derfor ca. 65 prosent norsk matkorn i 2017, i 2018 bare ca. 36 prosent, i 2019 ca. 39 prosent, i 2020 ca. 61 prosent og i 2021 ca. 63 prosent. I 2022 var andelen norsk matkorn til norsk melindustri ca. 75 prosent, den største norskandelen siden 2008. Hovedårsaken var at ca. 72 prosent av mathveten var norsk, som også var den største andelen siden 2008.

Det meste av norsk mel lages av hvete. Ifølge markeds- og målprisrapporter fra Landbruksdirektoratet utgjorde hvete ca. 82 prosent av det totale matkornforbruket i Norge både i 2020, 2021 og 2022. Av mathveten var ca. 61 prosent norsk i 2017, bare ca. 30 prosent i 2018, ca. 41 prosent i 2019, ca. 61 prosent i 2020 ca. 63 prosent i 2021 og ca. 72 prosent i 2022. Nest etter hvete var ca. 11 prosent av matkornet som ble brukt i 2022, havre, som det hovedsakelig lages havregryn av. Andelen norskprodusert mathavre var ca. 38 prosent i 2020, ca. 83 prosent i 2021 og ca. 92 prosent i 2022. Bygg utgjorde bare ca. 1 prosent av matkornforbruket i 2022. Nesten all bygg som brukes til mat er norsk, og norskandelen var ca. 99 prosent i 2022.

Tabell 2.1 PRODUKSJON AV KORN OG OLJEVEKSTER

	1959	**1969**	**1979**	**1989**	**1999**	**2021**	**2022***	**2023****
Korn: Areal i alt, 1000 dekar	2182	2447	3200	3469	3282	2832	2800	2795
Herav hvete og rug[1], 1000 dekar	103	52	187	387	530	719	858	750
Bruttoproduksjon, mill. kg	448	642	1104	1150	1218	1206	1437	1314
Herav hvete og rug, mill. kg[2]	22	15	72	145	235	291	433	373
Oljevekster[3]: Areal, 1000 dekar	..	79	53	61	64	24	30	30
Salgsproduksjon av oljevekster, mill. kg	0	9	8	9	10	13	23	18

Kilde: SSB og Landbruksdirektoratet
1. Inklusive rughvete fra 2002.
2. Ny avlingsstatistikk fra 1976.
3. Brukes kun til fôr.

2.3.1.3 Poteter

Potetarealet var i 2022 på 120 900 daa. Dette var en økning på 2 700 daa fra 2021, jf. tabell 2.2. Det forventes en noe mindre økning videre fra 2022 til 2023. Potetavlingene er beregnet til litt over normalårsnivå både i 2021 og i 2022. Sammenlignet med 1989 var potetarealet i 2022 ca. 41 prosent mindre, avlingsnivået ca. 27 prosent høyere og bruttoproduksjonen ca. 24 prosent mindre.

Tabell 2.2 PRODUKSJON AV POTETER[1]

	1959	1969	1979	1989	1999	2021	2022*	2023**
Areal, 1000 dekar	552	346	248	204	151	118	121	122
Avling, kg pr. dekar	1791	2037	2028	2424	2561	3086	3087	3202
Avling, prosent av normalår	94	99	91	101	104	104	101	100
Bruttoproduksjon, mill. kg	989	705	503	494	386	365	373	391
Balanse, mill. kg[2]	99	70	43	49	39	37	37	39
Nettoproduksjon, mill. kg	890	635	460	445	347	328	336	352

1. Tallene for 1959–79 er ikke sammenlignbare med tallene for de etterfølgende år, pga. omlegging av beregningene.
2. Differanse mellom bruttoproduksjon og nettoproduksjon, inkluderer også lagringssvinn (nettoproduksjon er lik summen av kjente anvendelser).

2.3.1.4 Grønnsaker, frukt og bær

Grønnsaker

Tabell 2.3 viser bl.a. utviklingen i grønnsakareal og produksjon. Arealet har vært relativt stabilt de seneste årene, men varierer noe fra år til år. Avlingene varierer årlig i mye større grad enn arealet. Den totale grønnsakproduksjonen i 2022 er foreløpig beregnet til 209,4 mill. kg (jf. tabell 2.3). Under forutsetning av normalårsavlinger er produksjonen i 2023 beregnet til 215,4 mill. kg.

Tabell 2.3 GRØNNSAKAREAL OG BRUTTO GRØNNSAKPRODUKSJON

	1959	1969	1979	1989	1999	2021	2022*	2023**
Areal, 1000 dekar[1]	43,3	48,7	47,7	49,6	59,4	86,7	..	..
Samlet produksjon, mill. kg[2] Herav:	156,3	167,1	172,0	195,5	191,7	217,8	209,4	215,4
Blomkål	..	6,6	8,9	8,8	8,4	9,6	10,2	9,5
Brokkoli[3]					2,0	3,2	3,0	3,2
Hvitkål	59,3	41,9	37,7	29,1	22,9	17,4	13,8	16,1
Rødkål[3]					1,4	2,0	1,7	1,9
Rosenkål[3]					1,4	2,0	1,4	1,5
Gulrot	37,9	51,2	43,0	44,6	46,9	54,2	51,5	52,9
Rødbeter[3]					2,2	3,4	2,8	3,4
Purre	2,3	2,7	3,1	3,7	2,2	3,1	3,3	3,1
Løk	3,4	5,2	10,7	22,3	18,5	29,5	28,7	29,5
Erter[4]	1,2	3,0	3,2	4,1	4,4	3,4	4,0	3,9
Matkålrot[5]	16,8	17,5	22,5	15,7	17,7	12,1	10,9	11,8
Salatvekster[6]	0,1	0,6	2,1	15,7	15,9	23,6	23,2	24,7
Tomater	8,8	8,5	8,2	8,7	9,9	13,3	12,3	13,3
Agurker, inkl. friland	3,6	6,6	8,9	10,3	11,2	21,7	22,5	21,8
Øvrige vekster og kjøkkenhager	22,9	23,3	23,7	32,5	26,8	19,4	20,0	18,8

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Areal til salgsproduksjon, ekskl. uspesifiserte vekster, kjøkkenhager på gårdsbruk og villahager. Det er brudd i serien f.o.m. 1999.
2. Inklusive produksjon i kjøkkenhager.
3. Inngår i gruppen "Øvrige vekster" før 1999.
4. Ekskl. erter til modning.
5. Produksjon til salg og hjemmeforbruk.
6. Inkl. kinakål og rapidsalat (fra 1988).

Frukt og bær

I 2003 valgte NIBIO å utelate beregningen som omfatter villahager på grunn av usikkerhet i tallmaterialet. Den nye tallserien ble justert tilbake til 1999. Dette gjør relativt store utslag i tabell 2.4 siden om lag 50 prosent (for frukt) og 30 prosent (for bær) av den tidligere beregnede bruttoproduksjonen var knyttet til villahageproduksjon, jf. også kap. 2.5.1.3.

Total fruktproduksjon i 2022 er beregnet til 15,0 mill. kg mot 23,6 mill. kg i 2021 (jf. tabell 2.4). For 2023 har en lagt normalårsavlinger til grunn for produksjonsanslaget. Dette gir 18,3 mill. kg.

Den totale bærproduksjonen i 2022 er beregnet til 9,0 mill. kg mot 8,9 mill. kg i 2021 (jf. tabell 2.4). Produksjonen i 2023 er ut fra forventede normalårsavlinger anslått til 8,6 mill. kg.

Tabell 2.4 PRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg[1]

	1959	1969	1979	1989	1999	2021	2022*	2023**
Frukt: Samlet produksjon, mill. kg	98,2	86,8	63,0	78,8	15,9	23,6	15,0	18,3
Herav: Sommerepler[2]	14,5	12,2	12,3	12,5	11,9	19,7	12,4	15,3
Vinterepler[2]	50,2	41,5	27,6	42,9				
Pærer	8,6	11,7	5,0	3,9	1,3	0,5	0,4	0,4
Plommer	20,2	16,9	12,7	13,6	1,5	2,4	1,2	1,7
Moreller og kirsebær	4,7	4,5	5,4	5,9	1,2	1,0	1,0	0,8
Bær: Samlet produksjon, mill. kg	29,0	32,5	41,6	32,1	14,5	8,9	9,0	8,6
Herav: Jordbær	4,5	10,8	17,9	14,5	10,1	6,3	6,7	5,9
Bringebær	1,9	2,4	3,0	4,2	2,1	1,8	1,7	1,9
Solbær	6,3	6,5	8,2	6,9	1,2	0,5	0,4	0,7
Stikkelsbær[3]	5,0	3,5	3,1	1,4	0,2	0,2	0,1	0,1
Rips[3]	11,3	9,3	9,4	5,1	0,9			

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO
1. Nye serier f.o.m. 1999.
2. Sommer- og vinterepler er slått sammen f.o.m. 1999.
3. Ny serie beregnet som ”Andre bær” f.o.m. 2002.

2.3.2 Husdyrprodukter

2.3.2.1 Kumelk

Fra 2021 til 2022 ble det registrert en nedgang i nettoproduksjonen av melk på ca. 74 mill. liter (jf. tabell 2.5). Meierileveransen inkl. melk til produksjon av gardssmør var i 2022 på ca. 1453 mill. liter. Meierileveransen gikk ned med ca. 76 mill. liter fra 2021 til 2022. Prognosen for 2023 viser en videre nedgang i meierileveransen til ca. 1384 mill. liter.

Tabell 2.5 UTVIKLINGEN I ANTALL KYR OG MELKEPRODUKSJONEN

	1959	1969	1979	1989	1999	2021	2022*	2023**
Antall kyr per 01.01., 1000 stk.[1]	597	437	373	350	353	310	317	310
Nettoproduksjon av melk, mill. liter	1492	1679	1811	1940	1790	1590	1516	1442
Melk til oppfôring, mill. liter	75	42	29	87	134	60	63	57
Hjemmeforbruk/ direkte salg, mill. liter[2]	228	109	40	18	7	1	1	1
Meierileveranse av melk, mill. liter[3]	1189	1528	1742	1835	1648	1529	1453	1384

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO
1. Inkludert ammekyr. Serien justert f.o.m. 1987 på grunnlag av Landbrukstellingen 1989.
2. Inkl. melk til produksjon av gardssmør til og med 1994.
3. Inkl. melk til produksjon av gardssmør fra og med 1995.

2.3.2.2 Geitemelk

Tabell 2.6 viser produksjonen av geitemelk. Meierileveransen av geitemelk var 18,9 mill. liter i 2021 og 18,4 mill. liter i 2022. I 2023 er det forventet at meierileveransen vil bli 18,0 mill. liter.

Tabell 2.6 GEITEMELKPRODUKSJONEN, mill. liter

	1959	1969	1979	1989	1999	2021	2022*	2023**
Nettoproduksjon	20,6	26,5	23,2	27,0	22,0	20,4	19,8	19,4
Meierileveranse	17,8	25,1	22,2	25,7	21,5	18,9	18,4	18,0

2.3.2.3 Kjøtt og egg

Samlet kjøttproduksjon fra husdyr var 364,9 mill. kg i 2021 og 365,8 mill. kg i 2022. Produksjonen av kjøtt fra storfe (inkl. kalv) gikk opp med 4,4 mill. kg fra 2021 til 2022. Produksjonen av svinekjøtt gikk ned med 1,6 mill. kg, produksjonen av kjøtt fra sau/lam gikk ned med 0,9 mill. kg og fjørfekjøtt gikk ned med 0,8 mill. kg. De andre produksjonene viste bare mindre endringer (jf. tabell 2.7).

For 2023 er samlet kjøttproduksjon fra husdyr anslått til 360,7 mill. kg (jf. tabell 2.7). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2023. Nyere prognoser for 2023 som er utarbeidet i mai-juni 2023, men som ikke er vist i tabellene i denne rapporten, viser en liten økning i produksjonen av svinekjøtt og av storfekjøtt (inkl. kalv), mens de viser en liten nedgang for kjøtt fra sau/lam sammenlignet med prognosene utarbeidet i februar-mars.

Produksjonen av egg var litt over 73 mill. kg både i 2021 og 2022. Prognosen for 2023 er på ca. 74 mill. kg.

Tabell 2.7 SUM SALGSPRODUKSJON OG HJEMMEFORBRUK AV KJØTT OG EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2021	2022*	2023**
Storfe	41,1	52,1	69,6	74,0	94,1	86,3	90,4	86,6
Kalv	7,5	6,6	1,9	1,4	1,5	1,5	1,7	1,6
Sau og lam	14,9	17,3	19,0	23,1	22,9	24,5	23,6	23,7
Geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Hest	2,2	1,9	0,8	0,8	0,6	0,0	0,0	0,0
Fjørfe	2,9	5,2	9,8	20,0	36,5	115,6	114,8	116,4
Tamrein, hjort[1] og kaniner	1,8	1,6	1,8	2,9	1,9	1,9	1,7	1,8
Svinekjøtt[2]	48,2	65,6	78,9	84,1	109,3	134,8	133,2	130,3
Kjøtt i alt	118,9	150,6	182,1	206,6	267,1	364,9	365,8	360,7
Egg	31,7	38,0	44,9	51,9	47,7	73,5	73,4	74,2

Kilde: NIBIO
1. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.
2. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

2.3.2.4 Energiinnhold i husdyrprodukter

Energiinnholdet i den samlede husdyrproduksjonen i 2022 er foreløpig beregnet til 7 684 TJ (terajoule), jf. tabell 2.8. Energiinnholdet i husdyrproduktene gikk ned med 2,7 prosent fra 2021 til 2022. Den største endringen var nedgangen for kumelk, jf. tabell 2.5. For 2023 er det forventet at samlet energiinnhold vil gå ytterligere ned sammenlignet med 2021 og 2022.

I tillegg til energien i total husdyrproduksjon i tabell 2.8 blir det også felt vilt til innenlands forbruk som tilsvarer en energimengde på 35-40 TJ.

Tabell 2.8 HUSDYRPRODUKSJONEN BEREGNET I TJ (terajoule)[1]

	1959	1969	1979	1989	1999	2021	2022*	2023**
Kumelk[2]	4444	5000	5393	5637	5201	4620	4408	4187
Geitemelk	63	79	69	68	56	51	50	49
Kjøtt[2, 3]	999	1483	1543	1714	2187	2787	2784	2736
Egg	191	229	271	312	287	442	442	447
Sum	5697	6791	7276	7732	7730	7901	7684	7418
Relative tall	100	119	128	136	136	139	135	130

Kilde: Beregnet på grunnlag av materiale fra NIBIO
1. TJ = 10^{12} J (jf. Tillegg 1).
2. For melk og svinekjøtt er omregningsfaktorene endret i samsvar med endringene i fettinnholdet i disse produkter.
3. Svinekjøtt er regnet uten hode og labb f.o.m. 2002, tidligere år med hode og labb.

2.4 Prisutviklingen for matvarer

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregrupper. Det er særlig den relative prisutvikling mellom de enkelte matvarer og mellom matvarer og andre varer som påvirker matvareforbruket. Prisene påvirkes av jordbruksavtalene og importvernet. De påvirkes også av avgifter, og tidligere av subsidier og momskompensasjon.

2.4.1 Jordbruksavtalen og importvern

Hovedsiktemålene med jordbruksavtalen og importvernet er blant annet å gi de innenlandske matvareprodusentene, dvs. jordbrukerne og foredlingsindustrien, rimelige og stabile inntektsvilkår, og å sikre forbrukerne rimelige og stabile matvareforsyninger av god kvalitet. Dette innebærer at det med nåværende importregime er forutsatt en viss konkurranse fra importerte matvarer.

Importvernet og jordbruksavtalen henger delvis sammen. Dette skyldes at importvernet er utformet slik at jordbruksavtalens priser normalt skal kunne tas ut. Importvernet sto praktisk talt uendret fra 1961 til 1995, da det ble lagt om fra kvantitativt til tollbasert vern. Dette har så langt ikke hatt noen vesentlig virkning på prisene i Norge. Årsaken er at tollsatsene i det nye importvernet er høye i den del av året da det er norsk produksjon på markedet. I praksis fungerer derfor det nye vernet nesten som det tidligere. For å styrke importvernet er det de siste årene gjort noen endringer for visse landbruksvarer. Tollvernet ble lagt om fra kronetoll til prosenttoll for drikkemelk og fløte fra 1. januar 2011 og for faste oster, biff/filet av storfe og hele/halve lam fra 1. januar 2013. Begrunnelsen har vært å legge til rette for økt norsk matproduksjon ved at produsentene kan ta ut høyere priser i markedet på norskprodusert mat.

Tabell 2.9 viser utviklingen i jordbruksavtalepriser fra 2017 til 2023. I 1993 ble jordbrukspolitikken revidert med sikte på et mer robust jordbruk. Ett av virkemidlene var at prisene skulle reduseres i retning av prisnivået i omkringliggende land. Ved jordbruksoppgjørene i 1994-1996 ble avtaleprisene satt relativt mest ned for korn og de kraftfôrkrevende husdyrproduktene svine- og fjørfekjøtt. Ved jordbruksoppgjørene etter 1996 er avtaleprisene endret i ulik grad fra år til år, jf. delvis tabell 2.9.

Denne sterkere prisreduksjon på de kraftfôrkrevende husdyrproduktene førte til en betydelig økning av forbruket og produksjonen av fjørfe- og svinekjøtt. Samtidig økte også forbruket av de andre kjøttslagene. Siden svineslakt har et høyt fettinnhold, økte derfor den samlede tilførsel av fett til markedet fra husdyrproduksjonen selv om fett-tilførselen fra melk ble redusert grunnet reduksjonen av produksjonsnivået.

Tabell 2.9 PRISER FRA FØRSTEHÅNDSOMSETNINGSLEDD TIL GROSSIST/-DETALJIST SOM FØLGE AV JORDBRUKSOPPGJØRENE. MÅLPRISER GJELDENDE FRA 1. JULI

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Melk, målpris for uforedlet melk på råvarenivå[1], kr/l	5,41	5,44	5,47	5,47	5,55	5,91	6,24
Kjøtt, kr/kg[2]							
Storfe[3]	60,00[8] 60,00[9]	60,50[8] 60,30[9]	60,50[8] 60,50[9]	61,20[8] 62,80[9]	64,30[8] 66,30[9]	70,80[8] 74,80[9]	78,30[8] 78,30[9]
Sau/lam[4]	64,60[8] 64,60[9]	64,60[8] 64,60[9]	64,60[8] 66,10[9]	66,10[8] 66,40[9]	66,90[8] 69,40[9]	73,50[8] 78,50[9]	82,00[8] 83,00[9]
Svin[5]	32,43	32,43	32,43	33,89		38,50[8] 41,50[9]	45,00[8] 45,70[9]
Fjørfe[6]	26,81	26,55	26,91	27,70	28,79	29,75	34,35
Egg[7], kr/kg	18,80[8] 19,20[9]	19,35[8] 19,25[9]	19,15[8] 19,40[9]	19,50[8] 20,30[9]	20,30[8] 20,70[9]	22,20[8] 23,00[9]	24,00[8] 25,00[9]
Korn, mathvete, kr/kg	3,26	3,36	3,50	3,67	3,80	4,80	4,80
Grønnsaker og frukt, gjennomsnittlig målprisendring i prosent fra foregående avtaleår	+ 2,2	+ 3,0	+ 3,7	+ 2,0	+ 2,8	+ 15,0	+ 8,8

1. Ny markedsordning for melk fra 1. januar 2004 med bl.a. innføring av én målpris for uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.
2. Uttatt engrospris fra slakteri for helt slakt.
3. Målpris for storfekjøtt ble avviklet fra 1. juli 2009 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.
4. Målpris for lam ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.
5. Målpris for svinekjøtt ble avviklet fra 1. juli 2021 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.
6. Endret fra å være målpris til å være referansepris fra 1. januar 2007.
7. Målpris for egg ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.
8. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 1.halvår.
9. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 2.halvår.

Prisendringene i tabell 2.9 viser hvilke muligheter eller rammer som jordbruket har vært gitt når det gjelder prisuttak i markedet. En bør være oppmerksom på at de faktiske prisene har ligget til dels betydelig under det prisnivået som jordbruksavtalen har gitt anledning til å ta ut.

Prisene på konsummelk var tidligere differensiert i jordbruksavtalen. Prisen på skummet- og lettmelk var satt til dels betydelig lavere enn på helmelk. Det var blant annet ernæringsmessige hensyn som lå til grunn for differensieringen, og den kunne gjøres uten å komme i konflikt med de landbrukspolitiske mål. Senere er det gjort flere endringer i avtaleprisbestemmelsen og markedsordningen for melk, den siste gjeldende fra 1. januar 2004. Nå fastsettes det én målpris (avtalepris) for representantvaren uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2.4.2 Særavgifter

Siktemålet med avgifter har først og fremst vært å skaffe inntekter til statskassen. Det har vært innkrevd særavgifter blant annet på sjokolade- og sukkervarer mv. (innført i 1922), sukker til forbruker (innført i 1981) og alkoholfrie drikkevarer mv. (innført for kullsyreholdige, alkoholfrie drikkevarer i 1924 og for kullsyrefrie alkoholfrie i 1987, samlet i ett avgiftsvedtak f.o.m. 1. januar 2001). Avgiften på alkoholfrie drikkevarer (t.o.m. 0,7 volumprosent alkohol) omfattet i utgangspunktet drikkevarer som var tilsatt sukker eller søtstoff. Melkeprodukter som kun var tilsatt mindre mengde sukker (t.o.m. 15 g sukker per liter), var unntatt fra avgiften. Tabell 2.10 viser de fastsatte satsene for noen år bakover.

Fra 1. januar 2009 ble avgiftssatsen på reint sukker og på sjokolade- og sukkervarer mv. prisjustert med henholdsvis 3,1 og 3,0 prosent. Avgiftssatsen på alkoholfrie drikkevarer mv. ble imidlertid satt opp med 61,3 prosent, en avgiftsøkning utover normal prisstigning på vel 55 prosent. Dette ble gjort for å øke prisforskjellen mellom sukret/søtet drikke (som omfattes av avgiften) og andre alkoholfrie drikkevarer (som ikke omfattes av avgiften). Begrunnelsen var at økt pris på sukkerholdig og søtet drikke kunne bidra til å redusere overforbruk av sukker og å påvirke kostholdsvanene og befolkningens helse.

Både i 2015, 2016 og 2017 ble avgiftssatsene på reint sukker, på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer mv. økt prosentvis for å ta hensyn til forventet prisstigning. Fra 1. januar 2018 ble avgiftssatsen på reint sukker prisjustert med 1,5 prosent, mens avgiftssatsene på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer ble satt opp med henholdsvis 82,9 og 42,2 prosent. Fra 1. januar 2019 ble avgiftssatsene på reint sukker og på alkoholfrie drikkevarer prisjustert med 1,5 prosent. Fra samme dato ble avgiftssatsen på sjokolade- og sukkervarer mv. redusert med 43,6 prosent. Reduksjonen var en reversering av økningen fra 1. januar 2018 til prisjustert nivå for 2017 og ble begrunnet med at denne avgiften per da ikke var godt nok utformet.

I november 2018 satte regjeringen ned et utvalg som skulle gjennomføre en helhetlig vurdering av både særavgiften på sjokolade- og sukkervarer og særavgiften på alkoholfrie drikkevarer. Utvalgets hovedoppgave var å vurdere om avgiftene i større grad kunne og burde utformes slik at de tar hensyn til helse- og ernæringsmessige formål. Utvalget overleverte sin rapport til regjeringen i april 2019. Flertallet i utvalget mente begge de to særavgiftene burde erstattes av en ny og helsebegrunnet avgift.

Fra 1. januar 2020 ble alle de tre avgiftssatsene oppjustert med 1,9 prosent for å ta hensyn til forventet prisvekst. I revidert nasjonalbudsjett 2020 ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer redusert til prisjustert 2017-nivå med virkning fra 1. juli 2020. Fra 1. januar 2021 ble avgiftssatsen på sukker oppjustert med 3,5 prosent for å ta hensyn til forventet prisvekst. Avgiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021. Fra samme dato ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer nesten halvert for perioden 1. januar-30. juni 2021. I revidert nasjonalbudsjett 2021 ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer fjernet med virkning fra 1. juli 2021. For å ta hensyn til forventet prisvekst ble avgiftssatsen på sukker oppjustert med 1,3 prosent fra 1. januar 2022 og med 2,8 prosent fra 1. januar 2023.

Tabell 2.10 SÆRAVGIFTER PÅ SUKKER, SJOKOLADE– OG SUKKERVARER OG ALKOHOLFRIE DRIKKEVARER

	1980	1990	2000	2005	2015	2020[2]	2021	2022	2023
Sukker, kr/kg	2,35[1]	3,22	5,49	6,12	7,47	8,20	8,49	8,60	8,84
Sjokolade- og sukkervarer, kr/kg	6,00	10,70	14,17	15,79	19,31	21,22	0,00[3]	0,00[3]	0,00[3]
Alkoholfrie drikkevarer, kr/l ferdigvare	0,50	0,83	1,58	1,58	3,19	4,91/3,51	1,82[4]/0,00[5]	0,00[5]	0,00[5]

1. Sats for 1982. Særavgiften på sukker ble innført 30. november 1981 med 1,00 kr/kg, økt til 2,35 kr/kg fra 1. januar 1982.
2. Satsen for alkoholfrie drikkevarer ble redusert fra 4,91 kr/l til 3,51 kr/l fra 1. juli 2020.
3. Særavgiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021.
4. Satsen for alkoholfrie drikkevarer gjelder i perioden 1. januar-30. juni 2021. Avgiften ble fjernet med virkning fra 1. juli 2021.
5. Særavgiften på alkoholfrie drikkevarer ble fjernet med virkning fra 1. juli 2021.

2.4.3 Forbrukersubsidier og momskompensasjon

For subsidier og momskompensasjon har hovedsiktemålene vært å sikre barnefamiliene rimeligere matvarer og å bremse stigningen i konsumprisindeksen. Forbrukersubsidier og momskompensasjon ligger utenfor jordbruksavtalen. Forbrukersubsidiene på melk var i flere år fram til midten av 1990-årene differensiert etter fettinnholdet i melken med høyere sats for lettmelk enn helmelk og ytterligere høyere for skummet melk. Differensieringen var ernæringsmessig begrunnet. Den kom i tillegg til differensieringen i jordbruksavtalen som er nevnt ovenfor og forsterket prisstimulansen til vridning av forbruket over til magrere melketyper. Momskompensasjonen var lik for de tre melketypene.

Ordningene ble fjernet med virkning fra 1. juli 1996 og prisene i markedet økte tilsvarende subsidiebortfallet. Konkurransetilsynet fastsatte fram til 01.07.97 maksimalpriser på konsummelk i detaljistleddet på grunnlag av prisene i jordbruksavtalene og subsidie-/momskompensasjonssatsene. Maksimalprisene var i 1995 og 1996 differensiert praktisk talt likt med jordbruksavtalen i absolutte beløp. Dagligvarehandelen satte imidlertid prisene noe lavere enn de angitte maksimalpriser, spesielt på lettmelk. Etter at maksimalprisordningen ble opphevet, har detaljistleddet stått fritt med sin prissetting på konsummelk.

Utenom forbrukersubsidiene har det vært gitt et pristilskudd for frukt i Nord-Norge på engrosnivå. Nord-Norge var delt i fire soner med tilskuddssatser på hhv. 1,25, 0,95, 0,65 og 0,35 kr/kg i sone 1, 2, 3 og 4 i perioden fra 1994 til 2001. Ordningen ble opphevet med virkning fra 1. januar 2002.

2.4.4 Prisutviklingen

Utviklingen i konsumprisindeksen for matvarer og totalindeksen er vist i tabell 2.11. Statistikken hos SSB viser at de to indeksene delvis har utviklet seg noe forskjellig opp gjennom årene. Konsumprisindeksen for matvarer gikk ned i 2001 på grunn av at merverdiavgiften på matvarer ble satt ned fra 24 prosent til 12 prosent med virkning fra 1. juli 2001. Fra 1. januar 2005 ble matmomsen satt ned fra 12 prosent til 11 prosent. Satsen ble økt til 13 prosent fra 1. januar 2006 og videre til 14 prosent fra 1. januar 2007. Fra 1. januar 2012 ble merverdiavgiften på matvarer satt opp til gjeldende sats på 15 prosent.

Tabell 2.11 viser at fra 2021 til 2022 har både totalindeksen og konsumprisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer økt. Tabellen viser videre at fra 1999 til 2022 har de to matvaregruppene oljer og fett og fisk og sjømat økt mest i pris, mens gruppen kjøtt og gruppen sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer har økt minst i pris. For sukker, syltetøy m.m. skyldes dette delvis at særavgiften på

sjokolade og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. Januar 2021, jf. kapittel 2.4.2. Fra 2015 til 2021 har kaffe, te og kakao hatt en liten prisnedgang. Videre fra 2021 til 2022 har denne gruppen hatt størst prisøkning av matvaregruppene i tabellen. For sukker, syltetøy m.m. og mineralvann, leskedrikker og juice har bortfallet av særavgifter i 2021 hatt betydning for den flate prisutvikling disse to gruppene viser i den samme perioden (jf. kapittel 2.4.2.). I disse årene 2015 til 2022 er gruppen oljer og fett og gruppen fisk og sjømat de matvaregruppene som har økt mest i pris. Fra mai 2022 til mai 2023 har totalindeksen økt 6,7 prosent mens prisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt har økt 12,7 prosent. Størst prisøkning i denne perioden har de to gruppene frukt og grønnsaker (inkl. poteter) med litt under 18 prosent. Minst prisvekst fra mai 2022 til mai 2023 viser gruppen mineralvann, leskedrikker og juice med ca. 8 prosent.

Tabell 2.11 KONSUMPRISINDEKSEN FOR MATVARER. 2015 = 100

	1999	2009	2015	2021	2022	Mai 2022	Mai 2023
Kjøtt	95	103	100	108	119	112	130
Fisk og sjømat	71	86	100	125	136	133	153
Melk, ost og egg	71	93	100	108	113	110	120
Oljer og fett	62	90	100	127	142	134	155
Brød og kornprodukter	75	91	100	109	117	113	127
Frukt	79	85	100	110	115	107	126
Grønnsaker, inkl. poteter	76	92	100	110	117	114	134
Sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer	86	99	100	99[1]	102	100	110
Andre matvarer	84	94	100	110	116	113	124
Kaffe, te og kakao	83	79	100	99	116	113	126
Mineralvann, leskedrikker og juice	57	78	100	101[2,3]	101	99	107
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt	78	92	100	108	115	110	124
Årlig prosentvis endring	..	+1,7	+1,4	+1,2	+6,5	..	+12,7
Konsumprisindeks total	73	90	100	116	123	122	130
Årlig prosentvis endring	..	+2,1	+1,8	+2,5	+5,8	..	+6,7

Kilde: SSB
1. Særavgiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. Januar 2021, jf. kapittel 2.4.2 og tabell 2.10.
2. Særavgiften på alkoholfrie drikkevarer ble redusert med virkning fra 1. Januar 2021, jf. kapittel 2.4.2 og tabell 2.10.
3. Særavgiften på alkoholfrie drikkevarer ble fjernet med virkning fra 1. juli 2021, jf. kapittel 2.4.2 og tabell 2.10.

2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer

2.5.1 Planteprodukter

2.5.1.1 Korn/mel

Engrosforbruket av korn er omregnet til mel. Med korn menes her både matkorn, mel, bakervarer, ris og mel/stivelseprodukter av mais som anvendes til mat.

Landbruksdirektoratet er hovedkilden til opplysningene som omfatter salg av mel fra møllene, der anvendt korn til melproduksjonen er inndelt etter importert mengde og norskprodusert mengde. Handel av bakervarer, ris og maisproduktene bygger på

SSBs handelsstatistikk (beregnes om til mel). 2023-tall er kun basert på anslag. Enkelte år, hovedsakelig de årene der det er stor norsk produksjon, kan deler av matkornet reguleres til fôr. Dette kornet inngår ikke som en del av engrosforbruket. I tillegg til engrosforbruket er det beregnet ett tillegg for grensehandel.

Tabell 2.12 viser at engrosforbruket av mel er 445 mill. kg i 2021 og 443 mill. kg i 2022. Dette tilsvarer 82,3 kg per innbygger i 2021 og 81,2 kg i 2022. Salg av mel fra møllene utgjorde 260 mill. kg i 2022, noe som tilsvarer 58,6 prosent av det totale engrosforbruket. I 2022 utgjør nettoimport av bearbeidede produkter 150 mill. kg (omregnet til mel), noe som tilsvarer 33,7 prosent av det totale engrosforbruket av mel. Det resterende engrosforbruket av mel består av ris og maisprodukter og utgjør 7,7 prosent av det totale engrosforbruket av mel i 2022. Utviklingen av totalt engros-forbruk av mel bør muligens ses i sammenheng med grensehandel. Anslagene for grensehandel er også angitt i tabell 2.12, og viser et engrosforbruk på 0,5 kg i 2021 og 2,2 kg per innbygger i 2022. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.12 ENGROSNIVÅ AV MATKORN BEREGNET SOM MEL, mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Salg av korn som matmel[1]	300	302	316	284	254	266	259	260	262
Nettoimport av bearbeidede produkter av korn og mel [2,3]	10	21	44	103	148	158	155	150	154
Nettoimport av ris	7	13	16	23	26	31	25	28	28
Nettoimport av maisprod.[3]	–	–	7	7	5	6	6	6	6
Sum forbruk mel	**316**	**336**	**386**	**417**	**433**	**461**	**445**	**443**	**450**
Forbruk mel, kg pr. innbygger	**77,6**	**79,5**	**86,5**	**86,4**	**81,0**	**85,7**	**82,3**	**81,2**	**81,5**
Anslag grensehandel, kg pr. innb.	..	..	4,0	3,5	3,4	0,4	0,5	2,2	2,3
Totalt engrosforbruk av mel inkl. grensehandel, kg pr. innb.	**..**	**..**	**90,5**	**89,9**	**84,4**	**86,1**	**82,8**	**83,4**	**83,8**

1. F.o.m. 1985 inkl. hvete- og havrekli. Tall omfatter ikke mel/korn som eksporteres.
2. Omfatter kjeks, knekkebrød, cornflakes, pastavarer med mer.
3. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) er tatt med fra og med 2008, der tallseriene er redigert tilbake t.o.m. 1999.

Tabell 2.13 viser at 75,7 prosent av alt korn som gikk til matmel var basert på norskprodusert korn (de resterende 24,3 prosentene ble importert) i 2022. Korrigerer man for nettoimport av bearbeidede korn-/melprodukter (brød, kaker, kjeks etc.) og nettoimport av ris og mais, er norskprodusert andel av engrosforbruket av korn og mel (omregnet til mel) beregnet til 44,5 prosent i 2022. Norskandelen for korn i budsjettåret 2023 er foreløpig kun beregnet som et gjennomsnitt av norskandelen de tre foregående årene.

Tabell 2.13 ANDEL NORSKPRODUSERT KORN TIL MEL (PROSENT)

	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Andel norskprodusert korn til matmel	43,2	51,9	40,1	58,7	65,5	75,7	66,5
Andel norskprodusert mel av totalt forbruk	35,4	35,3	23,6	34,0	38,3	44,5	38,9

Tabell 2.14 viser den prosentvise fordelingen av «salg av korn som matmel», dvs. kun fordelingen av første rad i tabell 2.12 (260 mill. kg i 2022). Siktet hvetemel står for 67,7 prosent av melomsetningen i 2022. Andelen sammalt mel har økt fra 17,3 prosent i 1999 til 26,6 prosent i 2018, men har siden gått noe ned (23,7 prosent i 2022).

Tabell 2.14 MATMELOMSETNINGEN FRA NORSKE HANDELS- OG BYGDEMØLLER FORDELT PÅ DE ENKELTE MELTYPER (PROSENT)

	1999	2009	2015	2019	2020	2021	2022*	2023**
Siktet hvetemel	75,0	69,9	66,9	66,8	65,9	67,5	67,7	67,0
Spelt[1]			1,8	2,3	2,0	2,5	2,7	2,4
Semule durum	0,0	0,7	0,2	0,3	0,4	0,5	0,8	0,6
Sammalt hvete	10,8	11,2	13,0	12,1	11,5	10,5	10,2	10,7
Siktet rugmel	4,1	2,8	1,4	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9
Sammalt rugmel	3,4	3,8	4,8	4,3	4,1	4,1	3,9	4,0
Byggmel/-gryn	0,4	0,5	0,6	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Byggryn[2]			0,1	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Annet mel og melmikser	3,2	5,8	3,8	4,4	4,6	4,0	3,8	4,1
Kli til mat	0,4	0,5	0,8	0,6	2,2	2,1	1,3	1,9
Havremel/-gryn	2,7	4,8	5,0	7,0	7,1	6,8	7,5	7,2
Havremel[3]			1,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Herav								
Sammalt %[4]	**17,3**	**18,5**	**25,2**	**24,8**	**25,7**	**24,4**	**23,7**	**24,6**

Kilde: Landbruksdirektoratet
1. Spelt ble skilt ut fra siktet hvetemel i 2015.
2. Byggryn og byggmel var tidligere en gruppe, men f.o.m. 2015 er gruppen splittet.
3. Havregryn og havremel var tidligere en gruppe, men f.o.m. 2015 er gruppen splittet.
4. Består av sammalt hvete, sammalt rug, byggryn, kli til mat, havregryn og havremel.

2.5.1.2 Poteter

Både metodene og kildene for beregning av potetforbruket har vært gjenstand for historiske korreksjoner. I 2019 ble det foretatt endring i metode og korreksjoner av tall tilbake til 1989. Endringen i metoden innebar en ny «periodisering» av den norske nettoproduksjonen, der den nye metoden innebærer at 25 prosent av det som produseres ett år, antas å bli omsatt påfølgende år.

Tabell 2.15 viser bruken av norsk nettoproduksjon av poteter i mill. kg for perioden 1979 til 2022, samt anslag for 2023. Selv om det forekommer variasjoner fra år til år, viser utviklingen fra 1979 at salgsproduksjonen over tid har gått ned. Av den beregnede totale nettoproduksjonen i 2022 (periodisert) på 272 mill. kg, ble 71 mill. kg benyttet som matpotet, 126 mill. kg gikk til bearbeiding av potetprodukter (dvs. potetchips, pommes frites og potetmospulver). Videre gikk 10 mill. kg til lomper/ferdigkokte poteter og 38 mill. kg til potetmel. Utover dette gikk 11 mill. kg til settepoteter og 16 mill. kg gikk til sprit. Sprit og settepoteter inngår ikke i engrosforbruket av poteter.

Tabell 2.15 BRUK AV NORSKPRODUSERTE POTETER, mill. kg

	1979	1989[1]	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Matpoteter	175	175	114	80	63	70	74	71	68
Potetchips	8	38	40	53	48	51	54	56	56
Pommes frites	12	16	35	41	55	56	56	61	59
Potetmospulver	10	20	20	20	13	13	10	9	7
Div. potetprodukter[2]	..	5	10	15	9	10	10	10	10
Potetmel	49	51	40	40	36	32	36	38	39
Hjemmeforbruk	73	22	2	0	0	0	0	0	0
Sprit	16	13	13	11	14	16	15	16	16
Øvrig Ikke til mat (settepotet/fôr)	130	0	0	7	9	11	11	11	11
Sum nettoproduksjon poteter	**473**	**340**	**273**	**266**	**247**	**260**	**267**	**272**	**266**

1. Ny beregning f.o.m. 1989 er ekskl. potet anvendt som fôr.
2. Herunder vakuumpakkede poteter, potetlomper.

Tabell 2.16 viser engrosforbruket av poteter, dvs. summen av norsk nettoproduksjon og nettoimport (import minus eksport) av potet, omregnet til frisk potet, for årene 1979 til 2022, samt anslag for 2023. I alt er det totale engrosforbruket av poteter beregnet til 294 mill. kg i 2022 (ekskl. poteter anvendt som settepoteter og sprit), der 96 mill. kg er matpotet, 155 mill. kg er bearbeidede potetprodukter, mens 43 mill. kg er potetmel. Av det totale engrosforbruket i 2022 utgjør den norskproduserte andelen 246 mill. kg, mens nettoimporten utgjør 48 mill. kg. Import av matpoteter som anvendes til bearbeiding inngår i tallene for bearbeidede poteter og ikke matpoteter. Den samlede eksporten av matpoteter, bearbeidede poteter og potetmel er beregnet til 2,3 mill. kg (omregnet til frisk potet) i 2022.

Tabell 2.16 ENGROSFORBRUK AV POTETER, mill. kg

	1979	1989[1]	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Matpoteter									
Norskprodusert	236	198	115	80	63	70	74	71	68
Nettoimport	19	15	28	22	19	44	35	25	39
Sum engrosforbruk	255	212	143	102	82	114	109	96	107
Bearbeidede poteter /poteter til bearbeiding									
Norskprodusert	30	79	105	129	125	130	130	136	131
Nettoimport[1]	16	11	15	7	25	30	17	18	16
Sum engrosforbruk	46	90	120	135	150	160	147	155	148
Poteter til potetmel									
Norskprodusert	31	51	40	40	36	32	36	38	39
Nettoimport	3	0	13	14	11	11	9	5	10
Sum engrosforbruk	34	51	53	54	47	43	45	43	48
Sum engrosforbruk poteter	**335**	**366**	**329**	**291**	**279**	**317**	**301**	**294**	**303**
Engrosforbruk, kg pr. innbygger									
Matpoteter	62,5	50,3	32,0	21,1	15,4	21,3	20,2	17,5	19,4
Poteter til bearbeiding	11,5	21,3	27,0	28,0	28,0	28,8	27,2	28,3	26,7
Poteter til potetmel[2]	8,4	12,0	11,8	11,2	8,8	9,0	8,3	7,9	8,8
Engrosforbruk poteter, kg pr. innbygger	**82,4**	**83,6**	**70,8**	**60,3**	**52,2**	**59,0**	**55,7**	**53,8**	**54,9**

1. Ny beregning f.o.m. 1989.
2. Inkl. poteter til sprit t.o.m. 1979.

Engrosforbruket av bearbeidede poteter utgjør en stadig større andel av engrosforbruket av poteter. Tabell 2.17 viser norsk industri sitt forbruk av friske poteter til bearbeidede potetprodukter. Tallene er innhentet fra ulike markedsaktører, og viser at norsk industri i 2022 anvendte 140,7 mill. kg poteter til produksjon av bearbeidede potetprodukter. Av den totale anvendelsen gikk 59,1 mill. kg til produksjon av potetchips, 63,0 mill. kg gikk til produksjon av pommes frites, 9,1 mill. kg gikk til produksjon av potetmospulver, mens 9,6 mill. kg gikk til produksjon av lomper og vakuumpakkede poteter.

Tabell 2.17 FRISKE POTETER BRUKT AV NORSK INDUSTRI TIL PRODUKSJON AV POTETPRODUKTER, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2021	2022*	2023**
Til produksjon av:							
Potetchips mv.	38,2	41,3	54,5	63,4	59,4	59,1	59,2
Pommes frites	18,1	47,6	41,3	55,9	56,3	63,0	57,2
Potetmospulver	21,0	20,2	20,5	13,2	9,1	9,1	6,2
Øvrig potetprodukter	..	..	..	9,6	10,5	9,6	9,7
Sum	**77,3**	**109,1**	**116,4**	**142,0**	**135,4**	**140,7**	**132,3**

Ved produksjon av de ulike potetproduktene medgår det normalt ca. 4,0 kg friske poteter til produksjon av 1 kg potetchips, ca. 2,1 kg friske poteter til produksjon av 1 kg pommes frites og ca. 6,0 kg friske poteter til produksjon av 1 kg potetmospulver. Basert på disse tallene ble det i 2022 produsert ca. 14,8 mill. kg potetchips, 30,0 mill. kg pommes frites, 1,5 mill. kg potetmospulver og 1,6 mill. kg øvrige potetprodukter.

2.5.1.3 Grønnsaker, frukt og bær

Nettoimport av grønnsaker

Tabell 2.18 viser den samlede nettoimporten (import minus eksport) av grønnsaker på kalenderårsbasis. Foreløpige tall for 2022 viser at den samlede nettoimporten er 213,8 mill. kg, dvs. en reduksjon på 8,3 mill. kg fra 2021 til 2022. Nettoimporten av friske grønnsaker i 2022 er på 121,1 mill. kg og nettoimporten av bearbeidede grønnsaker (tørket, fryst og konservert) er på 92,7 mill. kg. Andelen bearbeidede grønnsaker utgjorde dermed 43,3 prosent av nettoimporten av grønnsaker i 2022. Tomater er den kulturen som det blir importert mest av, både av friske og bearbeidede grønnsaker. Tall for 2021 og 2022 er foreløpige tall, mens tall for 2023 er anslag basert på gjennomsnitt av nettoimporten de tre foregående årene.

Tabell 2.18 NETTOIMPORT AV GRØNNSAKER (FRISKE OG KONSERVERTE), mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Friske grønnsaker:									
Blomkål	3,0	3,4	4,0	4,6	5,5	5,5	5,2	4,5	5,1
Brokkoli			4,5	6,5	8,7	8,2	8,3	7,7	8,1
Kinakål		4,2	3,7	1,6	2,1	2,0	2,2	2,2	2,1
Annen kål[1]	3,5	1,3	1,4	1,2	4,0	3,8	2,8	2,7	3,1
Gulrot	6,0	2,7	5,6	6,1	7,3	6,0	2,2	1,8	3,4
Løk[2]	3,6	0,6	5,2	8,7	21,2	11,4	13,4	12,4	12,4
Purre			1,6	1,9	1,7	1,9	1,6	1,4	1,6
Tomater	6,0	9,0	13,3	22,2	24,5	23,4	24,1	23,8	23,8
Slangeagurk	3,1	5,1	4,9	6,5	9,7	8,1	8,6	6,5	7,7
Paprika		4,1	7,9	14,4	20,6	20,4	21,0	21,0	20,8
Salat	0,3	0,9	6,6	12,1	12,5	11,3	12,0	11,7	11,7
Sopp		0,9	2,5	5,7	7,8	7,7	8,1	8,0	7,9
Belgfrukter			0,2	1,4	1,6	1,4	1,4	1,3	1,4
Røtter og knoller			0,5	1,3	1,8	2,5	1,8	2,0	2,1
Øvrig[3]		2,2	4,3	9,5	13,9	14,9	14,4	14,0	14,4
Sum friske grønnsaker	**25,5**	**34,4**	**66,2**	**103,7**	**142,9**	**128,5**	**127,0**	**121,1**	**125,5**
Bearbeidede grønnsaker:									
Fryste			7,1	9,1	11,3	11,1	10,8	10,3	10,7
Tørket			1,1	1,4	1,8	1,8	2,0	1,8	1,9
Konserverte tomater			17,1	28,9	38,4	41,8	41,5	42,8	42,1
Øvrig konservert			22,3	26,9	35,6	38,4	40,7	37,8	39,0
Sum konserverte grønnsaker	**11,0**	**21,0**	**47,5**	**66,3**	**87,1**	**93,1**	**95,1**	**92,7**	**93,6**
Sum grønnsaker	**36,5**	**55,4**	**113,7**	**169,9**	**230,0**	**221,6**	**222,0**	**213,8**	**219,1**

Kilde: SSB
1. Inkl. hvitkål, rødkål, brokkoli, rosenkål og annen kål i perioden (tom 1989). F.o.m. 1990 er kinakål og brokkoli skilt ut.
2. Inkl. purre t.o.m. 1989.
3. F.o.m. 1990 er "øvrig" delt inn i a) belgfrukter b) røtter og knoller c) øvrige.

Produksjon av grønnsaker

Norsk produksjon av grønnsaker er hovedsakelig basert på produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk, med utfyllende informasjon om enkelte vekster. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som ikke inngår i dataene fra SSB. For disse vekstene anvendes omsetningstall fra Landbruksdirektoratet, eventuelt kombinert med anslag foretatt av NIBIO.

Statistikken over norskproduserte grønnsaker ligger ett år bak en del av de øvrige statistikkene som presenteres i rapporten, slik at tallene for 2021 er de nyeste tallene og anses som foreløpige produksjonstall. Produksjonstall for 2022 og 2023 er beregnede tall. 2022-tallene beregnes med utgangspunkt i de foreløpige produksjonstallene for 2021, korrigert for omsetningsendring fra 2021 til 2022 av norskproduserte grønnsaker (data fra Landbruksdirektoratet). Produksjonstall for 2023, beregnes som et gjennomsnitt av 2020, 2021 og 2022.

Tabell 2.19 viser norsk produksjon av grønnsaker fordelt på ulike kulturer i perioden 1989 til 2020, foreløpige tall for 2021 samt anslag for 2022 og 2023. Det endelige produksjonsvolumet av grønnsaker i 2020 er 219,0 mill. kg, mens foreløpige tall for 2021 viser et produksjonsvolum på 217,8 mill. kg. For 2022 er det beregnet et produksjonsvolum på 209,4 mill. kg, mens i 2023 er volumet anslått til 215,4 mill. kg.

Tabell 2.19 PRODUKSJON AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009[1]	2019	2020	2021	2022*	2023**
Blomkål	8,1	6,2	7,2	7,5	8,6	9,6	10,2	9,5
Brokkoli	..	2,9	2,7	4,2	3,6	3,2	2,9	3,2
Kinakål	13,2	8,1	4,0	2,9	2,5	2,4	2,1	2,3
Annen kål[2]	30,9	21,7	18,5	20,0	21,5	24,6	20,0	22,0
Gulrot	35,7	36,0	34,7	48,9	53,1	54,2	51,5	52,9
Løk[3]	19,6	13,6	14,0	29,9	30,3	29,5	28,7	29,5
Purre	3,5	2,5	2,6	2,6	2,8	3,1	3,3	3,1
Tomater	8,6	9,3	10,0	12,8	14,2	13,3	12,3	13,3
Agurk[4]	8,7	10,8	13,9	17,0	19,6	20,0	20,8	20,1
Salat[5]	2,1	4,1	13,5	24,5	24,7	21,1	21,0	22,2
Belgfrukter[6]	5,0	4,8	3,1	4,1	4,4	3,4	4,0	3,9
Røtter og knoller[7]	3,1	5,2	4,4	7,1	9,5	8,7	9,0	9,1
Kålrot[8]				10,5	12,5	12,1	10,9	11,8
Annet[9]	16,1	17,8	19,1	5,3	5,2	5,4	5,7	5,4
Uspesifisert[10]	14,6	13,5	13,9	6,8	6,6	7,3	6,8	6,9
Sum norsk produksjon	**169,2**	**156,3**	**161,6**	**204,3**	**219,0**	**217,8**	**209,4**	**215,4**

1. Omlegging av metode f.o.m. 2009.
2. Omfatter sommerkål, høstkål, vinterkål, (hodekål, hvitkål), rødkål, rosenkål og «øvrig kål».
3. Omfatter kepaløk, rødløk, vårløk og sjalottløk.
4. Omfatter kun «slangeagurk»/veksthusagurk (ikke sylteagurk).
5. Omfatter issalat, rapidsalat, hodesalat, rotsalat, lollo, hjertesalat, ruccula, romano og «andre salater».
6. Omfatter erter og bønner.
7. Omfatter neper, reddiker, knollselleri, rotpersille og rødbeter.
8. Kålrot inngår i «annet» t.o.m. 2009.
9. Omfatter kålrot og sopp t.o.m. 2009. I tillegg omfatter «annet», asparges, kruspersille, stangselleri, squash, sukkermais, sylteagurk, paprika og urter.
10. Omfatter øvrige vekster (herunder sopp f.o.m. 2010) og produksjon i kjøkkenhager.

Engrosforbruk av grønnsaker

Tabell 2.20 viser at engrosforbruket av grønnsaker var på 440,6 mill. kg i 2020, noe som tilsvarer 81,9 kg per innbygger per år. Foreløpige tall for 2021 viser en reduksjon i engrosforbruket til 81,3 kg per innbygger. Anslag for 2022 viser en ytterligere reduksjon fra 2021 med 4,6 prosent til 77,6 kg per innbygger.

Den norskproduserte andelen av engrosforbruket av grønnsaker, dvs. produksjon på 219,0 mill. kg i 2020 (tabell 2.19) minus eksport (798 tonn) dividert på engrosforbruk på 440,6 mill. kg (tabell 2.20), er 50 prosent i 2020 (endelig fordeling) og 49 prosent i 2021 (foreløpig beregning).

Tabell 2.20 ENGROSFORBRUK AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Norske vekster og nettoimport av friske vekster:								
Blomkål	11,5	10,1	11,8	13,0	14,1	14,8	14,7	14,5
Brokkoli	..	7,4	9,2	12,9	11,8	11,5	10,7	11,3
Kinakål	17,4	11,9	5,6	5,0	4,5	4,5	4,3	4,5
Annen kål	32,2	23,0	19,8	24,0	25,3	27,4	22,6	25,1
Gulrot	38,4	41,7	40,8	56,1	59,1	56,4	53,4	56,3
Løk	20,2	18,8	22,8	51,2	41,7	42,8	41,2	41,9
Purre	3,5	4,1	4,5	4,3	4,7	4,7	4,8	4,7
Tomater	17,6	22,5	32,2	37,3	37,7	37,4	36,2	37,1
Slangeagurk	13,8	15,7	20,4	26,8	27,7	28,5	27,3	27,8
Paprika[1]	4,1	7,9	14,4	20,6	20,4	21,0	21,0	20,8
Salat	3,0	10,6	25,6	37,0	35,9	33,1	32,6	33,9
Sopp[1]	1,9	3,5	5,7	7,8	7,7	8,1	8,0	7,9
Belgfrukter	5,0	5,1	4,5	5,7	5,8	4,9	5,3	5,3
Røtter og knoller	3,1	5,8	5,7	8,8	12,0	10,4	11,0	11,1
Kålrot[2]	..	..	..	10,5	12,5	12,1	10,9	11,8
Annet	16,1	17,8	19,1	5,3	5,2	5,4	5,7	5,4
Uspesifisert	16,8	17,8	22,3	20,7	21,5	21,7	20,8	21,3
Sum norske vekster og nettoimport av ubearbeidede grønnsaker	**203,6**	**222,7**	**264,4**	**347,2**	**347,5**	**344,8**	**330,6**	**341,0**
Bearbeidede grønnsaker:								
Fryste grønnsaker	3,4	7,1	9,1	11,3	11,1	10,8	10,3	10,7
Tørket	..	1,1	1,4	1,8	1,8	2,0	1,8	1,9
Konserverte tomater	..	17,1	28,9	38,4	41,8	41,5	42,8	42,1
Øvrig konservert	..	22,3	26,9	35,6	38,4	40,7	37,8	39,0
Sum bearbeidede grønnsaker	**21,0**	**47,5**	**66,3**	**87,1**	**93,1**	**95,1**	**92,7**	**93,6**
Sum grønnsaker	**224,6**	**270,2**	**330,6**	**434,3**	**440,6**	**439,8**	**423,2**	**434,6**
Forbruk grønnsaker, kg pr. innbygger	**53,1**	**60,6**	**68,5**	**81,2**	**81,9**	**81,3**	**77,6**	**78,7**

1. Tallet inkluderer kun import. Norskprodusert paprika inngår i vekstgruppen «annet».
2. Inngår i «annet» før 2010. F.o.m. 2010 er kålrot skilt ut, men omfatter kun den norske produksjonen (nettoimporten av kålrot inngår i «uspesifisert»).

Nettoimport av frukt og bær

Tabell 2.21 viser nettoimporten av frukt og av bær i mill. kg for årene 1979 t.o.m. 2020, foreløpige tall for 2021-2022, samt anslag for 2023. Av den totale nettoimporten av frukt i 2022 på 377,6 mill. kg, var 81,8 prosent frisk frukt (308,7 mill. kg), mens 18,2 prosent var bearbeidet frukt. Frukt som i liten grad produseres i Norge (sitrusfrukt, bananer, druer og meloner) står for om lag 69,5 prosent av all nettoimporten av frukt. De foreløpige tallene for 2022 viser at den totale nettoimporten av frukt gikk ned med 2,2 prosent fra 2021. Nettoimporten av bær var 39,8 mill. kg i 2022, noe som tilsvarer en reduksjon på 0,2 prosent sammenlignet med 2021. Friske bær utgjorde 56,6 prosent av nettoimporten av bær i 2022. Tall for 2023 er kun anslag.

Tabell 2.21 NETTOIMPORT AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Frisk frukt:									
Sitrusfrukter mv.	63,6	59,1	53,0	70,2	73,8	74,7	78,5	76,9	76,7
Bananer	33,7	49,2	64,6	81,2	82,9	82,7	79,9	80,2	80,9
Epler	48,6	40,9	45,3	52,0	44,3	44,0	40,9	39,6	41,5
Pærer	11,6	12,5	16,9	21,3	15,8	13,2	13,8	13,5	13,5
Druer	17,3	16,0	18,7	29,5	25,4	26,0	25,9	25,2	25,7
Plommer	..	..	2,4	3,0	3,1	2,6	2,7	3,5	2,9
Moreller/kirsebær	..	..	0,4	0,9	1,7	1,7	1,7	1,4	1,6
Meloner	..	4,8	11,5	24,0	29,2	33,1	34,7	32,3	33,4
Andre frukter[1]	6,8	6,9	10,6	24,6	36,5	36,3	37,5	36,1	36,6
Sum frisk frukt	**181,6**	**189,4**	**223,4**	**306,6**	**312,6**	**314,3**	**315,5**	**308,7**	**312,9**
Bearbeidet frukt:									
Konservert frukt	27,4	33,4	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tørket frukt	6,4	6,5	6,6	7,7	7,7	7,7	7,8	7,3	7,6
Syltetøy[2]	..	..	15,6	16,7	17,8	17,5	17,6	19,9	18,3
Saft av frukter	..	..	26,0	52,9	44,9	46,7	45,4	41,6	44,6
Sum bearb. frukt	**33,8**	**39,9**	**48,7**	**77,5**	**70,3**	71,9	70,7	68,9	70,5
Sum frukt	**215,4**	**229,3**	**272,1**	**384,1**	**383,0**	**386,3**	**386,2**	**377,6**	**383,4**
Friske bær:									
Jordbær	..	..	1,2	5,1	9,1	7,0	8,6	9,5	8,4
Kiwi	..	..	2,8	5,1	3,7	3,7	3,9	3,5	3,7
Skogsbær	..	..	0,6	0,7	4,6	5,0	4,6	5,0	4,9
Bringebær/solbær/ stikkelsbær/rips	..	..	0,0	0,2	1,6	1,3	1,3	1,4	1,3
Andre hagebær			0,6	1,0	3,2	3,3	3,5	3,2	3,3
Sum friske bær	**..**	**..**	**5,3**	**12,1**	**22,1**	**20,2**	**21,9**	**22,5**	**21,5**
Bearbeidet bær:									
Fryste	..	..	7,7	10,5	14,9	17,0	16,7	16,0	16,6
Tørket	..	..	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,5	0,3
Syltetøy	..	..	0,0	1,4	0,6	0,5	0,5	0,4	0,5
Saft	..	..	0,8	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0,5
Sum bearb. bær	**..**	**..**	**8,6**	**12,5**	**16,2**	18,2	18,0	17,3	17,8
Sum bær	**3,0**	**9,9**	**13,8**	**24,7**	**38,3**	**38,4**	**39,9**	**39,8**	**39,4**

1. I perioden 1979-1989 omfatter andre frukter også moreller, kirsebær og plommer.
2. Inkl. hermetisk frukt.

Produksjon av frukt og bær

Beregning av norsk produksjon av frukt er hovedsakelig basert på volumer fra distrikts- og kvalitetstilskuddsstatistikken til Landbruksdirektoratet (registrerte produksjons-volumer), samt at det beregnes et tillegg for hjemmeforbruk. Beregning av tillegget for hjemmeforbruk varierer noe ut ifra type fruktslag. Avlinger i budsjettåret beregnes av NIBIO. Produksjon av frukt og bær påvirkes i stor grad av vær og klima.

I tabell 2.22 ser man at den norske nettoproduksjonen av frukt og bær varierer en del fra år til år. Tabellen viser at avlinger i både 2019 og 2021 var gode. Reduksjonen av produserte mengder i 2020 sammenliknet med produksjonen i 2019 er sammensatt, der man bl.a. opplevde frost under blomstringen, en fuktig vekstsesong samt mangel på arbeidskraft grunnet koronapandemien. 2021-sesongen anses imidlertid for å være et godt fruktår, og man må bl.a. tilbake til 1985 for å finne en større produksjon av epler. Foreløpige tall for 2022 viser at nettoproduksjonen av frukt og bær går ned til et mer normalt nivå.

Totalt utgjør den norske nettoproduksjonen av frukt og bær 6,0 kg per innbygger i 2021 og 4,4 kg per innbygger i 2022. Epler og jordbær utgjør hovedvekten av det som produseres av frukt og bær i Norge.

Tabell 2.22 NORSK NETTOPRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1979	1989	1999[1]	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Frukt:									
Epler	..	..	8,7	9,5	16,5	12,7	19,7	12,4	15,3
Pærer	..	..	0,9	0,6	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4
Plommer	..	..	0,6	1,1	2,5	0,7	2,4	1,2	1,7
Moreller/kirsebær	..	..	0,5	0,8	0,7	0,7	1,0	1,0	0,8
Sum frukt	**46**	**56**	**10,6**	**12,0**	**20,0**	**14,5**	**23,6**	**15,0**	**18,3**
Bær:									
Jordbær	..	..	7,7	7,3	9,2	7,0	6,3	6,7	5,9
Bringebær	..	..	1,0	2,7	2,4	2,0	1,8	1,7	1,9
Solbær	..	..	0,6	0,8	0,7	0,7	0,5	0,4	0,7
Andre bær	..	..	0,6	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Sum bær	**45**	**37**	**10,0**	**11,0**	**12,5**	**9,9**	**8,9**	**9,0**	**8,6**
Sum frukt/bær	**91**	**93**	**20,6**	**23,0**	**32,5**	**24,4**	**32,5**	**24,0**	**26,8**

1. F.o.m. 1999 er beregningene ekskl. villahager.

Engrosforbruk av frukt og bær

Tabell 2.23 viser engrosforbruket av frukt og bær for perioden 1979-2020, foreløpig engrosforbruk for 2021-2022, samt prognoser for 2023. Tabellen viser også bidraget fra norsk produksjon og nettoimporten. Det totale engrosforbruket av frukt og bær gikk ned fra 454 mill. kg i 2019 til 449 mill. kg i 2020. Foreløpige tall for 2021 viser en økning i engrosforbruket til 459 mill. kg, men en reduksjon til 441 mill. kg i 2022. Engrosforbruket av frukt og bær tilsvarer 80,9 kg per innbygger i 2022, dvs. en reduksjon på 3,9 kg per innbygger fra 2021. 89 prosent av engrosforbruket er frukt, mens 11 prosent er bær. Av det totale engrosforbruket av frukt og bær utgjør den norske produksjonen normalt mellom 5-7 prosent. I 2020 og 2022 var norskandelen på 5,4 prosent, mens i 2021 var andelen på 7,1 prosent.

Tabell 2.23 ENGROSFORBRUK AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Frisk frukt:									
Norskprodusert	46	56	9	10	13	9	15	10	12
Nettoimport	182	189	223	307	313	314	316	309	313
Bearbeidet frukt:									
Norskprodusert	..	..	2	2	7	6	8	5	7
Nettoimport	34	40	49	77	70	72	71	69	70
Sum frukt	**261**	**285**	**283**	**396**	**403**	**401**	**410**	**393**	**402**
Friske bær:									
Norskprodusert	45	37	8	8	11	8	8	8	7
Nettoimport	..	..	5	12	22	20	22	22	22
Bearbeidet bær:									
Norskprodusert	..	..	2	3	2	2	1	1	1
Nettoimport[1]	3	10	9	13	16	18	18	17	18
Sum bær	**48**	**47**	**24**	**36**	**51**	**48**	**49**	**49**	**48**
Sum frukt og bær	**309**	**332**	**307**	**433**	**454**	**449**	**459**	**441**	**450**
Forbruk frukt/bær, kg pr. innbygger	**76,0**	**78,6**	**68,7**	**89,6**	**84,9**	**83,5**	**84,8**	**80,9**	**81,4**

1. For perioden 1979-1989 omfatter nettoimport av bearbeidede bær også nettoimport av friske bær.

2.5.1.4 Erter, nøtter, kakao m.m.

Dette avsnittet viser utviklingen i engrosforbruket av erter, bønner, linser, diverse belgvekster, nøtter (inkl. peanøtter), oljeholdige frø og frukter, samt kakao og kakaoprodukter. Dette er varer som i all hovedsak importeres (ingen/liten norsk produksjon). Tallene baserer seg på handelsstatistikken fra SSB, der NIBIO og Landbruksdirektoratet har foretatt enkelte manuelle korreksjoner av belgfrukter (bønner og erter), grunnet mistanke om at det har vært importert dyrefôr enkelte år på utvalgte varenummer i tolltariffen som inngår i disse beregningene. Det er derfor knyttet noe usikkerhet til disse tallene. Produksjon og handel av friske erter og andre friske belgvekster inngår i avsnittet for grønnsaker, mens meierivarer som inngår i

norsk sjokoladeproduksjon inngår i tallene for meierivarer. Anslag for 2023 er basert på gjennomsnitt for de tre siste årene.

Tabell 2.24 viser at det samlede engrosforbruket av belgfrukter (dvs. erter, bønner, linser og diverse belgvekster), nøtter og oljeholdige frø og frukter var 47,4 mill. kg i 2020. Foreløpige tall for 2022 viser at engrosforbruket gikk ned fra 55,2 mill. kg i 2021 til 54,7 mill. kg i 2022, noe som tilsvarer et forbruk på om lag 10,0 kg per innbygger i 2022. I 2022 utgjorde belgfrukter 23,1 mill. kg av engrosforbruket, mens nøtter utgjorde 17,1 mill. kg og oljeholdige frø og frukter 14,4 mill. kg.

Kakao og kakaoprodukter omfatter nettoimport av sjokolade, sukkerholdige varer med innhold av kakao, kakaosmør, kakaomasse, kakaobønner, kakaopulver o.l. Tabell 2.24 viser at engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter økte fra 34,0 mill. kg i 2020 til 36,3 mill. kg i 2021 (2021 tilsvarer 6,7 kg per innbygger). I 2022 gikk engrosforbruket ned til 35,8 mill. kg, noe som tilsvarer 6,6 kg per innbygger. Utviklingen av totalt engrosforbruk av kakao og kakaoprodukter bør imidlertid ses i sammenheng med grensehandel, da dette er en varegruppe som berøres av grensehandel i relativt stor grad sammenliknet med en rekke andre varegrupper. Anslagene for grensehandel av kakao/kakaoprodukter er derfor også angitt i tabell 2.24, og viser en økning i grensehandel på 0,3 kg per innbygger fra 2021 til 2022, noe som innebærer en samlet økning av kakao og kakaoprodukter fra 6,9 kg per innbygger i 2021 til 7,1 kg per innbygger i 2022. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.24 ENGROSFORBRUK AV ERTER, BØNNER, LINSER, NØTTER, KAKAO M.M., mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Belgfrukter, nøtter, oljeholdige frø og frukter:								
Belgfrukter		10,2	16,2	17,1	14,0	21,4	23,1	19,5
Bønner	..	2,9	5,2	8,6	8,5	9,4	8,9	8,9
Erter	..	6,0	3,4	3,8	1,7	8,9	10,9	7,2
Linser	..	0,1	0,5	0,7	0,9	0,7	0,7	0,7
Diverse belgvekster	..	1,2	7,1	4,1	2,9	2,5	2,6	2,6
Nøtter	11,9	13,3	17,4	19,4	20,8	20,1	17,1	19,3
Oljeholdige frø og frukter	2,2	4,7	8,2	12,5	12,5	13,8	14,4	13,6
Sum	**19,7**	**28,2**	**41,8**	**49,0**	**47,4**	**55,2**	**54,7**	**52,4**
Forbruk belgfrukter, nøtter og oljeholdige frø og frukter, kg pr. innbygger	**4,7**	**6,3**	**8,7**	**9,2**	**8,8**	**10,2**	**10,0**	**9,5**
Kakao/kakaoprodukter:								
Forbruk av kakao og kakaoprodukter	**..**	**14,0**	**28,9**	**30,6**	**34,0**	**36,3**	**35,8**	**35,4**
Forbruk kakao/kakaoprodukter, kg pr. innb.	**..**	**3,1**	**6,0**	**5,7**	**6,3**	**6,7**	**6,6**	**6,4**
Anslag grensehandel, kg pr. innb.	..	1,1	1,0	1,0	0,1	0,2	0,5	0,5
Totalt engrosforbruk av kakao/kakaoprodukter inkl. grensehandel, kg pr. innb.	**..**	**4,2**	**7,0**	**6,7**	**6,4**	**6,9**	**7,1**	**6,9**

Det er ingen produksjon av kakao i Norge, men det produseres likevel sjokolade i Norge. Sjokolade som produseres i Norge importeres enten som ferdig «masse» som støpes eller som enkeltingredienser (kakao, sukker, melkepulver o.l.). I engrosforbruket av «kakao og kakaoprodukter» (tabellen over) inngår ikke ingredienser som sukker og melkepulver da disse ingrediensene inngår i kapittel 2.5.1.5 «sukker og sukkervarer» og i kapittel 2.5.2.4 «konserverte meieriprodukter».

2.5.1.5 Sukker og sukkervarer

Importen av rør- og betesukker utgjør hoveddelen av engrosforbruket. Videre omfatter engrosforbruket import av sukkervarer, samt norsk produksjon av glukose og honning. Tall for sukker til teknisk bruk bygger på historiske data for råvareforbruk innhentet til Industristatistikken. Siste datainnhenting høsten 1999 tydet på at mengden sukker til teknisk bruk lå på 4 mill. kg i året. Nettoimport av sukker til fôr inngår ikke i tallene som presenteres i tabell 2.25.

Beregningene av engrosforbruket av sukker og sukkervarer går fram av tabell 2.25. Av tabellen kan man se at engrosforbruket av sukker per innbygger har gått ned siden 1999. I perioden fra 1979 til 1999 lå engrosforbruket stort sett på om lag 40-45 kg per innbygger. På 2000-tallet har imidlertid engrosforbruket gått mye ned. I 2020

økte engrosforbruket av sukker og sukkervarer for første gang på mange år (med 1,9 kg per innbygger) til 25,8 kg per innbygger, med en ytterligere økning i 2021 til 26,1 kg per innbygger. Foreløpige tall for 2022 viser en nedgang av engrosforbruket av sukker og sukkervarer på 2,0 kg per innbygger (eksklusive grensehandel).

Utviklingen av totalt forbruk av sukker og sukkervarer bør imidlertid ses i sammenheng med tall for grensehandel. På grunn av koronarestriksjoner som ble innført i 2020, var grensehandelen i 2020 og 2021 minimal. I disse årene økte den ordinære importen og dermed økte engrosforbruket. I 2022 forsvant reiserestriksjonene, noe som førte til økt grensehandel og mindre ordinær import. Det foreløpige totalforbruket av sukker (engrosforbruk pluss grensehandel) utgjorde 25,1 kg per innbygger i 2022, noe som er det laveste forbruket i nyere historie. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.25 PRODUKSJON, IMPORT OG FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV SUKKER OG SUKKERVARER, mill. kg[1]

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Innenlandsk produksjon av glukose basert på potetstivelse	3,7	3,4	2,7	2,4	1,3	1,4	1,4	1,2	1,2
Import, sukker[2]	169,9	151,6	170,3	134,0	104,2	112,3	109,7	98,6	106,9
Import, sukkervarer[3] og halvfabrikata (også glukose)	10,9	14,2	24,6	19,0	21,1	23,3	28,6	30,5	27,4
Eksport, sukker, sirup og sukkervarer	0,7	2,0	3,9	2,7	0,8	0,6	0,7	0,9	0,8
Lagerendring	-2,9	2,1	..	..	..	..	..	..	..
Forbruk av sukker/sukkervarer ekskl. honning	**180,9**	**169,3**	**193,7**	**152,7**	**125,8**	**136,3**	**139,0**	**129,4**	**134,8**
Honning norsk produksjon	0,5	1,7	0,8	1,0	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
Nettoimport, honning	0,4	0,1	0,2	0,3	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0
Forbruk honning	0,9	1,8	0,9	1,5	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4
Forbruk av sukker/sukkervarer inkl. honning, mill. kg	**181,8**	**171,1**	**194,7**	**154,2**	**128,0**	**138,7**	**141,4**	**131,8**	**137,2**
Forbruk, kg pr. innbygger	**44,6**	**40,5**	**43,8**	**31,9**	**23,9**	**25,8**	**26,1**	**24,1**	**24,9**
Anslag grensehandel, kg pr. innbygger[4]	..	..	1,5	1,5	2,1	0,2	0,3	1,0	1,0
Totalt forbruk av sukker/sukkervarer og honning inkl. grensehandel, kg pr. innbygger	**..**	**..**	45,3	33,4	26,0	26,0	26,4	25,1	25,9

1. Glukose, stivelse, sukkervarer og honning er omregnet til sukkerekvivalenter.
2. Det er antatt at 4 mill. kg av sukkeret som importeres ikke anvendes til mat, og dette er trukket fra.
3. Sukkervarer omfatter også «godteri», men ekskl. sjokolade (for sjokolade se 2.5.1.4).
4. Omfatter grensehandel av sukkervarer og andel sukker i sukkerholdig brus.

2.5.2 Husdyrprodukter

2.5.2.1 Konsummelk, yoghurt, fløte og rømme

Datagrunnlaget for å beregne engrosforbruket av meieriprodukter har variert avhengig av hvilke data som har vært tilgjengelige. I hovedsak bygger alle tall på data fra markedsaktører (meierier), samt fra SSBs handelsstatistikk.

Årlig leveres det om lag 1,5 mrd. liter melk fra norske bønder. Denne melken går inn i produksjon av alle typer meierivarer. Dersom det blir levert mer melk enn det etterspørres, blir melken benyttet i produksjon av varer som kan lagres (f.eks. ost, smør og melkepulver). Disse varene kan enten konsumeres ved en senere anledning eller eksporteres. Ved produksjon av meierivarer starter man med å skille ut fettet i en sentrifuge (separator). Etter at man har skilt ut fettet har man to produkter; skummet melk og fløte. Melk blir standardisert ved at man tilsetter eller fjerner fett. Fløten benyttes i produksjonsprosessen dersom man skal lage smør, ved at fløten gjennomgår varmebehandling (pasteurisering), syrning, kjerning, separering og elting. Normalt består melk av om lag 87,4 prosent vann, ca. 4,7 prosent melkesukker, ca. 4 prosent fett, ca. 3,2 prosent protein og ca. 0,7 prosent mineraler. Som en tommelfingerregel vil det medgå om lag 20 kg melk til produksjon av 1 kg smør og 10 kg melk til produksjon av 1 kg ost. Melk som tilsettes melkesyrebakterier kalles for syrnet melk (f.eks. kulturmelk og kefir). Både vanlig og syrnet melk kan bli smakstilsatt. Det er vanlig å homogenisere melken (dvs. å presse melken raskt gjennom en smal dyse under høyt trykk) for å hindre at fettet flyter opp.

Pga. inndeling av tolltariffen, internsalg blant meierier/eierstruktur, bearbeiding av halvfabrikata m.m., er det knyttet usikkerhet til tall for melk og meieriprodukter. I 2022 ble det foretatt en omgruppering av enkelte meieriprodukter. For meierivarene gjelder endringene f.o.m. 2020, med unntak av melk der tallene er korrigert tilbake til 2009. Intensjonen var å korrigere samtlige meierivarer etter den nye inndelingen tilbake i tid, men dette arbeidet har vist seg å bli langt mer krevende enn først antatt. Revisjonen i fjor innebar justeringer av enkelte artikkelnummer under meierigruppene. Årets revisjon innebærer at total energi fra meieriproduktene melk, yoghurt, fløte, rømme, smør, yoghurt fløte/rømme, ost og konserverte meieriprodukter nå er lik total energi fra levert melk, dette gjelder f.o.m. 2009. Markedsaktører korrigerer årlig fettinnholdet i meieriprodukter. Fettinnholdet i meieriproduktene som inngår i datagrunnlaget for engrosforbruket blir oppdatert hvert år og det foretas omgruppering av enkelte meieriprodukter som følger av endringer av fettinnhold.

Når det gjelder handel av meierivarer, er det utarbeidet en samletabell 2.32 som omfatter handel av melk, fløte, rømme og øvrige konserverte melkeprodukter, mens for ost, yoghurt og smør inngår handel i de respektive avsnittene som omhandler disse varene.

Beregning av engrosforbruket av meierivarer omfatter ikke den andelen som privatpersoner kjøper i utlandet (grensehandel). For anslag av engrosforbruk av husdyrprodukter knyttet til grensehandel, se kapittel 2.5.8.

Tabell 2.26 angir engrosforbruket av melk i mill. kg og kg per innbygger. Melk omfatter her alt av ku- og geitemelk, både søt og syrnet, med og uten smakstilsettinger. Fra 1999 til 2022 gikk engrosforbruket av melk ned fra 568 mill. kg til 399 mill. kg. Dette tilsvarer en reduksjon på 54,1 kg per innbygger (fra 127,2 kg i

1999 til 73,1 kg i 2022). Fra 2021 til 2022 gikk melkeforbruket ned fra 423 mill. kg til 399 mill. kg, noe som tilsvarer en nedgang på 5,0 kg per innbygger per år. Fra 1999 til 2022 har engrosforbruket av helmelk og lettmelk (i kg per innbygger) samlet sett gått ned med mer enn 50 prosent, mens skummet melk/ekstra lettmelk (0,7 % fett eller mindre) har økt med om lag 24 prosent i samme periode. Frem til 1999 inngikk yoghurt i melketallene, men dette er f.o.m. 1999 skilt ut i egen tabell (tabell 2.27). Grensehandel av melk kommer i tillegg og inngår i meierivarer omtalt i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.26 ENGROSFORBRUK AV MELK

	1979	1989	1999[2]	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Mill. kg									
Helmelk	652	269	145	98	90	88	85	83	83
Lettmelk		335	324	251	181	182	175	166	164
Skummet melk[1]	107	136	99	161	160	167	163	150	147
Sum melk	**759**	**740**	**568**	**510**	**431**	**437**	**423**	**399**	394
kg pr. innbygger									
Helmelk	160,1	63,6	32,4	20,3	16,8	16,3	15,7	15,2	15,0
Lettmelk		79,3	72,6	51,9	33,8	33,9	32,4	30,4	29,7
Skummet melk[1]	26,3	32,2	22,2	33,3	30,0	31,0	30,1	27,5	26,5
Forbruk melk, kg pr. innbygger	**186,3**	**175,1**	**127,2**	**105,5**	**80,6**	**81,2**	**78,1**	**73,1**	**71,3**

1. Omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk).
2. I perioden før 1999 omfatter tallene også yoghurt omregnet til melk.

Tabell 2.27 viser utviklingen i engrosforbruket av yoghurt for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2022, samt anslag for 2023. Forbruket av yoghurt har økt over tid. Etter en betraktelig økning under pandemien i 2020 og 2021, gikk totalt engrosforbruk ned med 0,4 mill. kg fra 2021 til 2022. Engrosforbruket målt i kg per innbygger gikk ned med 0,2 kg. Importert yoghurt står for om lag 11 prosent av engrosforbruket av yoghurt i 2022. Grensehandel av yoghurt kommer i tillegg og inngår i meierivarer omtalt i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.27 ENGROSFORBRUK AV YOGHURT

	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Mill. kg	30,3	44,3	51,8	58,4	58,9	58,5	58,5
Yoghurt, kg pr. innbygger	**6,8**	**9,2**	**9,7**	**10,9**	**10,9**	**10,7**	**10,6**

Tabell 2.28 angir engrosforbruket av fløte og rømme. Alle typer fløte og rømme er omregnet til en tilsvarende mengde med en fettprosent på 38, tidligere var denne faktoren 35 prosent. Foreløpige tall viser at engrosforbruket av fløte og rømme (omregnet til 38 % fett) gikk ned fra 42,9 mill. kg i 2021 til 42,3 mill. kg i 2022, noe som tilsvarer en reduksjon på 0,2 kg per innbygger. Den store økningen i fløte fra 2019 til 2020 skyldes i hovedsak den nye grupperingen der flere produkter er flyttet fra gruppen konserverte melkeprodukter til fløte. Handel av rømme og fløte inngår i beregningen for konserverte melkeprodukter (tabell 2.32), mens grensehandel inngår i meierivarer i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.28 OMSETNING AV FLØTE OG RØMME, OGSÅ INNDELT I FETTPROSENT OG OMREGNET TIL 38 PROSENT FETT

	1979	1989	1999	2009	2019	2020[2]	2021	2022*	2023**
Mill. kg									
Fløte	..	..	24,5	26,5	29,3	39,4	37,8	37,4	36,7
Rømme	..	..	12,4	16,2	18,8	20,5	20,2	19,1	19,0
Sum fløte og rømme			**36,9**	**42,7**	**48,1**	**59,9**	**58,0**	**56,5**	**55,6**
Kg pr. innbygger									
Fløte	..	..	5,5	5,5	5,5	7,3	7,0	6,9	6,6
Rømme	..	..	2,8	3,3	3,5	3,8	3,7	3,5	3,4
Sum kg pr. innbygger			**8,3**	**8,8**	**9,0**	**11,1**	**10,7**	**10,4**	**10,1**
Inndeling fettprosent i mill. kg:									
<10 %	1,8	2,3	2,8	2,5	2,3	8,2	8,1	7,6	7,3
[10 % - 30 % >	4,3	6,7	9,5	15,5	18,2	18,6	18,1	17,3	17,2
[30 % - 38 % >	23,9	24,6	4,2	5,5	5,7	6,6	6,6	6,4	6,3
[38 % -> >	–	–	20,4	19,1	22,0	26,5	25,2	25,3	24,9
Sum fløte/rømme som 38%[1]	**26,9**	**29,0**	**29,8**	**33,0**	**37,4**	**44,5**	**42,9**	**42,3**	**41,6**
Forbruk fløte og rømme som 38%[1], kg pr. innbygger	**6,6**	**6,9**	**6,5**	**6,8**	**7,0**	**8,3**	**7,9**	**7,8**	**7,5**

1. Beregnet som 35 % fett frem til 1989, deretter som 38 % fett.
2. Enkelte produkter med stort volum har i 2022 revisjonen blitt overført fra konserverte melkeprodukter til fløte (utgjør om lag 8,5 mill. kg i produktvekt i gruppen for fløte).

2.5.2.2 Smør

Engrosforbruket av smør inkluderer også den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin, men import og eksport av smørblandet margarin inngår i margarintallene i kapittel 2.5.3. I tabell 2.29 kan man se utviklingen av engrosforbruket av smør i perioden 1979 til 2022, samt prognoser/anslag for 2023. Det totale engrosforbruket av smør var 3,3 kg per innbygger i 1999 og 3,5 kg per innbygger i 2021. I 2022 er engrosforbruket av smør beregnet til 3,2 kg per innbygger, noe som er en nedgang på 0,3 kg fra 2021. Gjennomsnittlig engrosforbruk de siste fem årene (2018-2022) er 3,5 kg per innbygger per år. Grensehandel av smør kommer i tillegg og inngår i meierivarer i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.29 ENGROSFORBRUK AV SMØR, mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Salg[1]	20,5	24,2	19,6	17,1	19,3	19,2	18,6	18,4	18,3
Import	1,7	–	0,2	0,4	0,4	0,6	0,6	0,2	0,5
Eksport	0,4	9,2	5,1	3,5	0,0	0,0	0,0	1,0	0,3
Lagerendring[2]	+0,2	- 0,7	..	..	..	..	..	..	
Sum forbruk	**22,0**	**14,3**	**14,7**	**14,0**	**19,7**	**19,8**	**19,2**	**17,6**	**18,4**
Forbruk smør, kg pr. innbygger	**5,4**	**3,4**	**3,3**	**2,9**	**3,6**	**3,7**	**3,5**	**3,2**	**3,3**

1. Fram til 1989 omfatter tallene produsert mengde. Disse tallene omfatter også smør som gikk til smørblandet margarin. F.o.m. 1999 omfatter tallet salg inkl. medgått smør til produksjon av smørblandet margarin.
2. - betyr økning og + nedgang i lager.

2.5.2.3 Ost

Engrosforbruket av ost er angitt i tabell 2.30. Hovedvekten av engrosforbruket er basert på norskproduserte råvarer, men en stadig større andel av engrosforbruket er basert på importert ost. Ost er fordelt i tre hovedkategorier: hvit ost, brunost og annen ost, i samråd med markedsaktører. Hvit ost utgjør den største andelen av engrosforbruket i 2022 med 14,3 kg per innbygger. Kategorien annen ost omfatter bl.a. cottage cheese og kesamprodukter og står for om lag 12 prosent av engrosforbruket i 2022. Ser man på handelsstatistikken for ost i perioden fra 1979 og frem til 2021, kan en se at importen har økt i hele perioden. Importen av ost gikk ned med 0,4 mill. kg fra 2021 til 2022. Eksporten økte frem til 1999 (23,1 mill. kg), men gikk deretter jevnt ned til om lag 10,4 mill. kg i 2019. I 2015 ble World Trade Organization (WTO) enige om en avtale om å fase ut eksportstøtte på ost innen utgangen av 2020. Dette førte til ytterligere reduksjon av norsk eksport av ost i 2020 og 2021. Foreløpige tall for 2022 viser et eksportvolum på 6,0 mill. kg ost. Økt eksport til Sverige kan være en forklaring på oppgangen i eksport av ost på 1,4 mill. kg. Engrosforbruket av annen ost er 2,3 kg per innbygger i 2022, mens forbruket av brunost er på 2,2 kg per innbygger. Tall for 2023 er basert på anslag/prognoser. Grensehandelstall av ost er ikke inkludert, men inngår i meierivarer i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.30 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV OST, mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Produksjon av ost	67,6	82,9	84,9	85,6	92,0	95,6	93,2	89,0	86,8
Import	1,4	2,0	3,1	8,7	16,3	17,7	19,8	19,3	19,3
Eksport	20,8	23,1	23,1	13,4	10,4	7,9	4,7	6,0	6,0
Lagerendring	0,7	-5,6	..	..	..	..	..	..	..
Sum forbruk	**48,9**	**56,2**	**64,7**	**80,9**	**97,9**	**105,4**	**108,3**	**102,3**	**100,1**
Forbruk ost, kg pr. innbygger	**12,0**	**13,2**	**14,5**	**16,8**	**18,3**	**19,6**	**20,0**	**18,8**	**18,1**
Herav (i mill. kg):									
– hvit ost	34,6	41,7	48,1	62,6	75,4	81,3	84,4	77,8	76,4
– brun ost	14,3	14,5	10,9	12,5	11,7	13,5	13,0	12,1	11,5
– annen ost	..	..	6,3	5,9	10,8	10,7	10,9	12,4	12,2
Herav (i kg pr. innb.):									
– hvit ost	8,5	9,9	10,8	13,0	14,1	15,1	15,6	14,3	13,8
– brun ost	3,5	3,4	2,5	2,6	2,2	2,5	2,4	2,2	2,1
– annen ost	..	..	1,4	1,2	2,0	2,0	2,0	2,3	2,2

I den siste tiårsperioden har gjennomsnittlig 83 prosent av den norskproduserte osten et fettinnhold på mellom 20 - 29 prosent, jf. tabell 2.31. På starten av 90-tallet ble det gjort en undersøkelse av fettinnholdet i ost. Åtti prosent av osten som ble importert den gangen, hadde minimum 30 prosent fett. Revisjon av meieriberegningen i 2022 innebærer at enkelte osteprodukter er flyttet fra ett fettprosent-intervall til ett annet.

Tabell 2.31 ENGROSFORBRUK AV NORSKPRODUSERT OST FORDELT ETTER FETTINNHOLD, andel fett per 100 gram ost (%)

	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Ost totalt								
0– 9	5	4	6	6	8	8	8	8
10–19	17	9	3	3	2	2	3	3
20–29	72	81	86	86	85	84	83	84
30–39	6	6	5	5	5	5	5	5
40–49	0	0	0	0	0	0	0	0
Herav hvit ost:								
0– 9	4	0	0	0	0	0	0	0
10–19	15	7	2	2	2	2	4	3
20–29	73	87	92	91	91	90	90	90
30–39	8	6	6	6	6	7	6	6
40–49	0	0	0	0	0	0	0	0
Herav brunost:								
0– 9	10	1	11	8	8	8	8	7
10–19	21	13	6	3	4	5	5	5
20–29	69	86	83	88	88	87	87	87
30–39		0	0	0	0	0	0	0
40–49		0	0	0	0	0	0	0
Herav annen ost:								
0– 9		40	84	94	100	100	100	100
10–19		11	16	3	0	0	0	0
20–29		27	0	3	0	0	0	0
30–39		20	0	0	0	0	0	0
40–49		2	0	0	0	0	0	0

2.5.2.4 Konserverte meieriprodukter

I forbindelse med beregning av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har det vært gjennomført revisjoner i 2005, 2008, 2022 og nå i 2023. Revisjonene omfattet bl.a. justering av omregningsfaktorer (for å unngå dobbelttelling av innsatsfaktorer) og korreksjon av enkeltprodukter som følge av reseptendringer (hovedsakelig fettinnhold). Revisjonene innebærer også at yoghurt har blitt skilt ut som egen gruppe samt at man har inkludert import og eksport av meierivarer som ikke er ost, smør eller yoghurt, samt endring av energiinnhold i konserverte melkeprodukter f.o.m. 2009 (dynamisk faktor).

Tallene som presenteres i dette avsnittet, angir total produksjon, handel og engrosforbruk av diverse meieriprodukter, heretter omtalt som konserverte meieriprodukter. Det er benyttet en omregningsfaktor på 9 for pulver (dvs. gjennomsnittlig melkemengde som medgår til produksjon av 1 kg pulver), mens øvrige meieriprodukter legges sammen uten å benytte noen omregningsfaktor. En av årsakene til denne forenklingen skyldes bl.a. at en rekke produkter ikke er spesifisert i tolltariffen.

Tabell 2.32 angir produksjon, import og eksport av konserverte meieriprodukter. Tabellen omfatter ikke produksjon av melk, ost, smør, yoghurt, fløte, rømme og heller ikke import og eksport av smør, ost eller yoghurt, da handel med disse varene kommer frem i egne tabeller under de foregående avsnittene. Av tabellen kan man

se at produksjonen av konserverte melkeprodukter øker mye fra 1999 til 2009. Fra 2009 til 2019 gikk produksjonen ned med 2,7 mill. kg, før den igjen har gått opp. Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt fra 22,8 kg per innbygger i 2019 til 31,4 kg per innbygger i 2022. Økningen fra 2019 til 2022 skyldes økt produksjon og import, samtidig som eksporten har gått ned. I 2021 og 2022 har produksjonen av konserverte melkeprodukter økt (spesielt av skummetmelkpulver), og i 2022 er den samlede produksjonen beregnet til 196,7 mill. kg. Importert mengde av konserverte meieriprodukter har vært relativt moderat i hele perioden. Eksporten av konserverte melkeprodukter har økt markant fra 0,4 mill. kg i 1999 til 29,5 mill. kg i 2022. Hovedårsaken til økningen kan skyldes oppstart av pulverproduksjon i Norge i 2013. Pulver er en lagringsdyktig vare og en betydelig ingrediens som anvendes i en rekke bearbeidede produkter innen matvareindustrien. Det foreligger ingen lagertall på pulver, noe som innebærer at det er usikkert hvor stor andel av produksjonen som har gått til konsum. Grensehandel av konserverte melkeprodukter inngår ikke her, men inngår i meierivarer omtalt i kapittel 2.5.8.

Tabell 2.32 HANDEL AV KONSERVERTE MEIERIPRODUKTER (EKSKL. SMØR, OST OG YOGHURT), mill. kg

	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Produksjon konserverte meieriprodukter[1]	104,0	151,9	149,2	160,6	188,8	196,7	185,2
Import[2]	0,4	0,8	1,7	4,4	4,6	4,3	4,3
Eksport[2]	0,4	3,0	29,1	27,3	27,7	29,5	29,5
Forbruk konserverte meieriprodukter, mill. kg	**104,0**	**149,7**	**121,8**	**137,8**	**165,8**	**171,5**	**160,0**
Forbruk, kg pr. innbygger	**19,8**	**31,0**	**22,8**	**25,6**	**30,7**	**31,4**	**29,0**

1. Omfatter øvrige meierivarer som ikke inngår i gruppene *melk, yoghurt, fløte, rømme, ost og smør*.
2. Omfatter øvrige meierivarer som ikke inngår i gruppene *yoghurt, ost og smør*.

2.5.2.5 Kjøtt og kjøttbiprodukter

Markedsbalansen for kjøtt fra husdyr varierer en del. I alle årene i perioden 2001–2021 har det vært et beregnet markedsunderskudd som har variert mellom det minste på ca. 2,4 mill. kg i 2004 og det største på ca. 38,4 mill. kg i 2021. Ifølge prognosene utarbeidet i februar-mars 2023 forventes et markedsunderskudd for kjøtt fra husdyr på ca. 13,3 mill. kg i 2023. Nye prognoser utarbeidet i mai-juni 2023 viser et underskudd på ca. 8,3 mill. kg.

Engrosforbruket av de enkelte kjøttslagene går fram av tabell 2.33. Engrosforbruket av kjøtt fra husdyr var i 2021 på 407,2 mill. kg og på 386,4 mill. kg i 2022 (tabellene 2.33 og 2.34). For 2023 er engrosforbruket av kjøtt fra husdyr anslått til 374,7 mill. kg (tabellene 2.33 og 2.34). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2023. I de nye prognosene utarbeidet i mai-juni 2023 er det forutsatt en nedgang i engrosforbruket til 370,3 mill. kg.

Forbruket av fjørfekjøtt har økt mye. Engrosforbruket er beregnet til å være 118,7 mill. kg i 2021 og 117,1 mill. kg i 2022, som er mer enn ti ganger så høyt som i 1979. I løpet av 2014 ble det mye debatt rundt antibiotikaresistens i kylling. Dette skapte usikkerhet blant forbrukerne og nedgang i salget, særlig i 2015. Engrosforbruket av fjørfekjøtt har senere økt igjen. Tallene viser at fra og med 2019 er det beregnede engrosforbruket igjen større enn i 2013, som var året med høyest

engrosforbruk før den omtalte salgsnedgangen. For de andre kjøttslagene har det ikke vært like store endringer.

I beregningene til rapporten «Utviklingen i norsk kosthold 2020» ble det gjennomført en revisjon av metoden for beregning av kjøttbiprodukter. Revisjonen innebar at tallene for kjøttbiprodukter ble beholdt uendret frem til 2002 (dvs. gammel metode) og beregnet etter ny metode for årene fra og med 2002.

Tabell 2.33 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV KJØTT FRA HUSDYR, OPPGITT SOM SLAKTEVEKT[1], mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Produksjon til salg og hjemmeforbruk	182,1	206,6	267,1	316,5	353,0	350,5	364,9	365,8	360,7
Eksport	0,9	8,5	21,5	4,8	6,6	6,3	5,5	5,0	1,5
Import[1]	20,2	5,7	8,0	14,0	20,5	32,0	45,8	30,7	13,9
Herav									
– spekk	*1,5*	*1,0*	*1,2*	*0,6*	*0,7*	*0,7*	*0,9*	*0,5*	*0,6*
– transittimport[2]	*4,0*	*3,5*	*0,3*	*– 0,6*	*1,9*	*2,5*	*2,9*	*3,2*	*0,0*
Lagerendring[3]	0,9	0,4	4,0	0,9	0,5	5,5	2,0	– 5,0	1,5
Forbruk i alt[4]	**202,3**	**204,2**	**257,6**	**326,6**	**367,3**	**381,7**	**407,2**	**386,4**	**374,7**
Herav									
– storfe	77,3	72,2	89,0	89,3	98,2	103,5	109,2	102,7	97,3
– kalv	2,3	1,4	1,5	1,7	1,8	1,5	1,5	1,7	1,6
– sau og lam	22,4	24,9	23,6	24,8	24,4	25,7	27,2	24,4	24,1
– geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3
– hest	0,9	0,8	0,6	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– svin[5]	86,2	82,6	102,8	122,5	133,1	140,4	148,4	138,5	133,6
– fjørfe	10,9	19,3	37,5	85,3	107,4	108,7	118,7	117,1	116,1
– tamrein, hjort[6] og kaniner	2,0	2,9	2,4	2,2	2,1	1,4	1,9	1,8	1,8
Kjøtt fra husdyr, kg pr. innbygger	**49,7**	**48,3**	**57,7**	**67,6**	**68,7**	**71,0**	**75,3**	**70,8**	**67,9**

1. F.o.m. 1979: Inkl. import av spekk.
2. Import via norsk transittlager til oljeinstallasjoner, skip i utenriksfart og flyselskap (verdensmarkedspris).
3. - betyr økning og + nedgang i lager.
4. Grensehandel ikke inkludert. Se tabell 2.34 og kapittel 2.5.8.
5. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.
6. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

Det totale engrosforbruket av kjøtt, inklusive vilt, hvalkjøtt og spiselige biprodukter, men eksklusive grensehandel, har steget betydelig fra 1959. I gjennomsnitt har dette totale engrosforbruket per innbygger økt med ca. 580 gram per innbygger per år i perioden fra 1959 til 2019. For 20-årsperioden fra 1979 til 2019 har den tilsvarende gjennomsnittlige økningen vært ca. 450 gram per innbygger per år (tabell 2.34). Engrosforbruket nådde 74 kg per innbygger i 2008 og har i perioden 2009-2020 variert mellom 71 og 75 kg per innbygger. Beregningene for 2021 viser en relativt stor økning til 79 kg per innbygger, mens de foreløpige tallene for 2022 viser en nesten tilsvarende nedgang både totalt og per innbygger.

Det totale engrosforbruket av kjøtt inklusive et anslag for grensehandelen, viser den samme utviklingen (som beskrevet i avsnittet over) fram til og med året 2019, mens det var en nedgang til 2020. Beregningene for 2021 viser en relativt stor økning også for dette engrosforbruket (inklusive et anslag for grensehandelen), mens de

foreløpige tallene for 2022 viser en noe mindre nedgang enn engrosforbruket eksklusive anslått grensehandel.

Tabell 2.34 ENGROSFORBRUK AV KJØTT I ALT, INKLUSIVE SPISELIGE KJØTTBIPRODUKTER[1] OG ANSLAG FOR GRENSEHANDEL[2], mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Kjøtt fra husdyr	202,3	204,2	257,6	326,6	367,3	381,7	407,2	386,4	374,7
Kjøtt fra vilt og hval	5,3	5,9	8,2	8,0	6,8	7,4	7,3	6,7	7,0
Kjøttbiprodukter[1]	13,3	13,1	14,6	13,8	12,6	12,7	13,1	12,6	12,3
Sum engrosforbruk	**220,9**	**223,2**	**280,4**	**348,3**	**386,6**	**401,7**	**427,5**	**405,7**	**393,9**
Sum engrosforbruk, kg pr. innbygger	**54,2**	**52,8**	**62,8**	**72,1**	**72,3**	**74,7**	**79,1**	**74,3**	**71,4**
Anslag grensehandel[2] av kjøtt	3,0	5,0	9,0	20,8	21,6	2,5	3,2	14,3	14,9
Sum engrosforbruk av kjøtt inkl. grensehandel	**223,9**	**228,2**	**289,4**	**369,1**	**408,3**	**404,3**	**430,7**	**420,0**	**408,9**
Anslag grensehandel av kjøtt, kg pr. innbygger	0,7	1,2	2,0	4,3	4,0	0,5	0,6	2,6	2,7
Sum engrosforbruk av kjøtt inkl. grensehandel, kg pr. innbygger	**55,0**	**54,0**	**64,9**	**76,4**	**76,3**	**75,2**	**79,6**	**77,0**	**74,1**

1. Tallserien for kjøttbiprodukter ble korrigert i 2020 for årene f.o.m. 2002 som følge av ny metode.
2. Grensehandel presenteres også sammen med andre varegrupper i kapittel 2.5.8. Ny serie f.o.m. 2004.

Grensehandel påvirker markedet for norskproduserte kjøttvarer. Anslag for grensehandelen av kjøtt er nærmere beskrevet i kapittel 2.5.8 i rapporten.

Tallene for engrosforbruket (i tabell 2.33 og 2.34) angir volumer for førstehåndsomsetning av kjøtt. Det innebærer at tallene inkluderer vekt av bl.a. bein (slaktevekt), samtidig som tallene ikke hensyntar svinn gjennom verdikjeden. Etter økende oppmerksomhet på kjøttforbruket har NIBIO på oppdrag fra Animalia gjort beregninger for å anslå mengder for kjøtt som er nærmere det som faktisk spises, her omtalt som «beregnet reelt kjøttforbruk».

Tabell 2.35 angir beregnet reelt kjøttforbruk, fordelt på; storfe, småfe, svin, fjørfe, øvrig kjøtt og kjøttbiprodukter for utvalgte år for perioden 1990–2022. I tillegg angir tabellen beregnet anslag for det reelle kjøttforbruket av grensehandel. I 2023 har det vært gjennomført revisjon av utbeiningsvekter, der tall tilbake til 1990 har blitt korrigert. Dette har ført til en øking av det beregnede reelle kjøttforbruket. Tall med nye utbeiningsvekter viser at kjøttforbruket i 1990 var 41,7 kg per innbygger (inkl. grensehandel). I 1999 og 2009 økte kjøttforbruket til hhv. 48,9 og 57,7 kg per innbygger. I perioden fra 2009 til 2019 var årlig gjennomsnittlig reelt beregnet kjøttforbruk på 58,4 kg per innbygger. I 2020 var forbruket nede i 56,3 kg per innbygger. Reduksjonen i forbruket fra 2019 til 2020 var på 1,3 kg per innbygger, og har trolig noe med covid-pandemien å gjøre, med bl.a. bortfall av grensehandel som ikke ble kompensert gjennom økt ordinær import og produksjon. Forbrukstallet for 2021 viser en markant økning i det beregnede reelle kjøttforbruket til 59,8 kilo per innbygger, noe som muligens henger sammen med en økt produksjon av kjøtt kombinert med økning av ordinær import. Det foreløpige forbrukstallet for 2022 viser

en nedgang fra 2021, og forbruket ligger på om lag samme nivå som i 2019 (før pandemien).

Tabell 2.35 BEREGNET REELT KJØTTFORBRUK, kg per innbygger (inkl. kjøttbiprodukter og grensehandel)

	1990	1999	2009	2019[3]	2020	2021	2022*
Storfe	13,0	14,6	13,7	13,6	14,2	14,9	13,9
Småfe	4,0	3,8	3,7	3,3	3,4	3,6	3,2
Svin	16,1	18,2	20,1	19,6	20,6	21,7	20,2
Fjørfe	3,4	6,1	12,7	14,6	14,7	16,0	15,7
Øvrig kjøtt[1]	1,6	1,7	1,6	1,2	1,2	1,2	1,1
Kjøttbiprodukter	2,5	2,7	2,2	1,8	1,9	1,9	1,7
Reelt kjøttforbruk, kg pr. innbygger[2]	40,7	47,1	54,0	54,1	55,9	59,3	55,7
Anslag grensehandel	1,0	1,7	3,7	3,5	0,4	0,5	2,2
Reelt kjøttforbruk inkl. grensehandel, kg pr. innbygger	41,7	48,9	57,7	57,6	56,3	59,8	58,0

1. Omfatter hest, vilt, tamrein, hjort og kanin.
2. Tall er eksklusive anslag av grensehandel.
3. Nye svinnfaktorer.

2.5.2.6 Egg

Produksjon av egg samt lagerendringer er basert på oppgaver fra Prognoseutvalget for egg og fjørfekjøtt, mens handelsstatistikken er basert på tall fra SSBs handels-statistikk. For beregning av bearbeidet egg er det benyttet en faktor på 4,6 for tørket eggepulver, mens det er benyttet en faktor på 1,19 for øvrige egg, herunder egg uten skall. Engrosforbruket av egg går fram av tabell 2.36. I perioden 1999–2019 var det en jevn økning i forbruket av egg. De siste årene har forbruket vært noenlunde uendret (liten reduksjon målt som kg per innbygger siden 2019).

Tall for 2022 viser at det ble produsert 73,4 mill. kg egg til konsum. Det ble samtidig tatt ut 0,6 mill. kg fra lager. Videre ble det eksportert 1,9 mill. kg egg, mens det ble importert 0,6 mill. kg egg. En stor andel av det som eksporteres av egg blir bearbeidet i utlandet for så å bli importert tilbake til Norge. Samlet sett viser dette at engrosforbruket i 2022 er 72,7 mill. kg. Forbruket av egg per innbygger gikk fra 13,4 kg i 2021 til 13,3 kg i 2022.

Tabell 2.36 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV EGG, mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2021	2022*	2023**
Produksjon	44,9	51,9	47,6	58,9	73,5	73,5	73,4	74,2
Eksport	1,6	3,7	2,4	2,0	2,0	1,8	1,9	1,8
Import	0,7	0,2	1,7	0,7	1,1	1,2	0,6	0,9
Lagerendring[1]	-0,1	0,4	-1,5	0,0	0,3	0,2	-0,6	-0,1
Sum forbruk egg	**43,9**	**48,8**	**48,3**	**57,7**	**72,3**	**72,6**	**72,7**	**73,3**
kg pr. innbygger	**10,8**	**11,6**	**10,8**	**11,9**	**13,5**	**13,4**	**13,3**	**13,3**

1. «-» betyr at lager av egg går ned og at forbruket øker.

2.5.3 Spisefett

2.5.3.1 Margarin

Margarin som omtales her omfatter også matfett, bakefett og spiseoljer. Margarin som produseres og selges i dag er hovedsakelig basert på importerte vegetabilske oljer (de mest brukte oljene er raps, soya, oliven, solsikke og kokos). Tidligere var det også vanlig å anvende animalske oljer/fiskeolje, men i dag er det plantebaserte oljer som i all hovedsak anvendes. En ikke ubetydelig andel av margarinen som produseres/selges i Norge i dag er smørblandet margarin, dvs. produkter der man blander inn meieriprodukter som smør, smørolje og skummetmelk/skummetmelk-pulver med margarin.

Etter at Margarinindustriens Bransjeforening ble nedlagt i 2005, har NIBIO innhentet omsetningsdata fra de største markedsaktørene Mills, Idun, Fjordland og Pals, samt handelsstatistikk fra SSB. Etter samråd med Mills i 2018 ble det gjort korreksjoner i margarintallene tilbake til 2009, da man bl.a. fikk spesifisert andelen av flytende margarin. I 2022 var det en gjennomgang av margarinberegningen, fordi det forelå mistanke om at deler av det som har blitt importert og produsert har blitt dobbelttelt, samtidig som at norskandelen av råvarene som inngår i produksjonen har vært overvurdert. For ytterligere detaljer se tillegg 1, avsnitt 2.4.11.

Tabell 2.37 viser totalt salg av margarin i Norge og i utlandet (basert på norskproduserte og importerte råvarer), handel av margarin (inkluderer den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin) og engrosforbruket av margarin (ekskl. den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin, som lar seg skille ut). NIBIO har beregnet det samlede salget av margarin til 30,3 mill. kg (eksklusive smørandelen som er identifiserbar og inngår i smørberegningen) og 36,2 mill. kg (inkl. smør i smørblandet margarin) i 2022. Justeres salget av margarin (inkl. smørblandet margarin) for import og eksport, er engrosforbruket beregnet til 47,5 mill. kg eller 8,7 kg per innbygger. Anslag for engrosforbruket i 2023 er bl.a. basert på budsjettall fra markedsaktører/anslag. Etter en oppgang i pandemiperioden 2020–2021, gikk forbruket av flytende margarin ned med 0,5 mill. kg i 2022.

Tabell 2.37 SALG OG ENGROSFORBRUK AV MARGARIN, mill. kg

	2015[2]	2019	2020	2021	2022*	2023**
Salg						
Salg av margarin (ekskl. smør i smørblandet margarin)	37,3	33,1	34,1	33,0	30,3	30,3
Volum smør i smørblandet margarin	6,2	6,3	6,6	6,3	6,0	5,9
a) Sum salg av margarin (inkl. smørblandet margarin)	**43,5**	**39,4**	**40,7**	**39,3**	**36,2**	**36,2**
Herav flytende margarin	*2,3*	*3,0*	*3,3*	*3,3*	*2,7*	*2,8*
Herav lettmargarin	..	*6,1*	*6,1*	*6,2*	*6,0*	*5,4*
Import						
Import SSB kapittel 15.17[1]	7,5	11,2	12,9	13,2	13,6	13,2
Aktørenes import kapittel 15.17	..	2,9	2,8	2,3	1,7	1,9
b) Sum import (ekskl. importen som aktørene har oppgitt i sine salgstall)	**..**	**8,3**	**10,0**	**10,9**	**11,9**	**11,3**
Sum salg inkl. import (a+b)	**..**	**47,7**	**50,8**	**50,2**	**48,1**	**47,4**
Eksport	**1,0**	**0,9**	**0,5**	**0,6**	**0,6**	**0,6**
Engrosforbruk margarin (inkl. smør i smørblandet margarin)	**49,9**	**46,8**	**50,3**	**49,6**	**47,5**	**46,9**
kg per innbygger	9,6	8,8	9,3	9,2	8,7	8,5
Engrosforbruk margarin (ekskl. smør i smørblandet margarin)	**43,7**	**40,5**	**43,6**	**43,3**	**41,5**	**41,0**
kg per innbygger	8,4	7,6	8,1	8,0	7,6	7,4

Kilde: Markedsaktører og SSB.
1. Import av margarin under kapittel 15.17 i tolltariffen, ekskl. tollnummer som eksplisitt går til dyrefôr, og ekskl. tollnummer 15.17.9098 (ulik anvendelse). Merk at det ikke lar seg gjøre å skille ut andelen av smør i smørblandet margarin.
2. Omfatter dobbelttelling av aktørens import.

Etter at Margarinindustriens Bransjeforening ble nedlagt i 2005 har vi ikke hatt tilgang på data som gjelder hvilke råvarer som har inngått i margarinproduksjonen, og heller ikke hatt data på om disse råvarene er basert på norsk produksjon eller importerte råvarer. I beregningen av selvforsyningsgraden har man derfor frem til nå forutsatt at 20 prosent av det som produseres av margarin har vært basert på norske råvarer, noe som var tilfellet i 2005 (da man inkluderte meierivarene som inngår i smørblandet margarin som norsk andel). Imidlertid har revisjonen i 2022 avdekket at meierivarene som inngår i margarinproduksjonen også har vært inkludert i meieriberegningen for selvforsyningsgraden. Revisjonen har også avdekket at bl.a. fiskeoljer som tidligere ble benyttet i margarinproduksjonen omtrent har opphørt. Disse nye opplysningene er hensyntatt i årets rapport.

2.5.3.2 Annet fett

Det er ikke gjennomført beregninger av annet fett siden 1988 som følge av bortgang av statistikkdata. Siste beregning viste imidlertid at forbruket av annet fett utgjør ca. 4,0 kg per innbygger. Dette volumet legges til grunn i samtlige samletabeller og figurer etter 1988. Annet fett innbefatter produkter som bl.a. soyaolje, olivenolje, palmeolje, rapsolje, oljer fra fisk og animalske oljer/blandingsoljer som ikke er nevnt ellers.

Den norske produksjonen av oljer er relativt beskjeden, så hovedvekten av oljene blir derfor importert. Imidlertid skiller ikke handelsstatistikken godt nok til at man kan se hvor mye olje som importeres til matforbruk. I tillegg til å benytte oljer til mat, benyttes oljer bl.a. til dyrefôr, såpeproduksjon og diverse industriproduksjoner. Tabellen nedenfor viser nettoimport av et utvalg av oljer tilhørende kapittel 15 i tolltariffen. Handel av varenummer som eksplisitt har annen bruk enn til mat, inngår ikke i tabellen. Imidlertid kan deler av oljen som er angitt ha annen bruk enn menneskeføde. Negative tall i tabellen innebærer at man eksporterer mer enn det man importerer. Når det gjelder soya importeres det soyabønner, som bl.a. presses til soyaolje, der deler av oljen blir eksportert. Noe av oljen blir solgt i Norge som ren olje og som ingrediens i bl.a. margarin, men også solgt med annen bruk enn mat. Grunnet usikkerhet om anvendelsen av disse oljene, er det kun andelen av oljer i margarin som inngår i samletabeller (tabell 2.46, 2.47, 2.51, 2.52, 2.53), mens øvrige oljer inngår i anslaget på 4,0 kilo per innbygger omtalt ovenfor.

Tabell 2.38 NETTOIMPORT AV UTVALGTE OLJER, mill. kg

	1990	2000	2010	2019	2020*	2021*	2022**	2023**
Kokosolje	0	10	1	1	1	1	1	4
Maisolje	0	1	0	0	0	0	0	1
Oliven	0	4	4	4	3	3	2	4
Palmekjerneolje og babassuolje	0	0	0	0	0	0	0	0
Palmeolje	10	12	9	1	1	1	2	10
Raps-/senneps-/rybsolje	0	5	18	148	205	225	120	23
Solsikkeolje	0	1	5	10	11	10	10	3
Soya	-2	-25	-54	-71	-65	-60	-58	-35
Øvrige oljer	2	12	19	2	2	2	5	3
Sum nettoimport	**11**	**20**	**1**	**94**	**158**	**182**	**81**	**13**

2.5.3.3 Spisefett i alt

Tabell 2.39 viser utviklingen i det samlede forbruk av spisefett. Ifølge beregningene har det totale spisefettforbruket blitt redusert gjennom hele perioden, og utgjør i 2022 14,8 kg per innbygger.

Tabell 2.39 ENGROSFORBRUK AV SPISEFETT I ALT, OG FORDELING PÅ DE ENKELTE TYPER, mill. kg

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Smør	22,0	14,3	14,7	14,0	19,1	19,8	19,2	17,6	18,4
Margarin[1]	62,4	55,1	53,7	43,6	40,5	43,6	43,3	41,5	41,0
Annet fett[2]	19,9	16,9	17,8	19,3	21,4	21,5	21,6	21,8	22,1
Sum spisefett	**104,3**	**86,3**	**86,2**	**76,9**	**81,0**	**84,9**	**84,1**	**80,9**	**81,5**
kg pr. innbygger	**25,6**	**20,4**	**19,3**	**15,9**	**15,1**	**15,8**	**15,6**	**14,8**	**14,8**

Kilde: Norske Meierier, SSB og Margarinindustriens Bransjeforening, markedsaktører.
1. Engrosforbruk ekskl. smør i smørblandet margarin.
2. Basert på forutsetning om 4 kilo per innbygger per år.

2.5.4 Fisk og sjømat

Beregning av engrosforbruk av fisk ble før 1995 gjennomført av Fiskeridirektoratet. Tallene var imidlertid heftet med stor usikkerhet. På grunn av usikkerheten ble det utarbeidet en ny metode, se kapittel 3. Det er beregningene som er angitt i kapittel 3

som anvendes i engrosforbruksberegningene. Tallene i tabell 2.40 viser derfor kun tilgangen av volumer av fisk og sjømat fra «elvefiske», «oppdrett» og «fangst», uavhengig av anvendelse sammenstilt av NIBIO basert på statistikken fra SSB og Fiskeridirektoratet.

Tabell 2.40 TILGANG AV FISK TIL KONSUM FRA ELVEFISKE, OPPDRETT OG FANGST (i mill. kg rund vekt/slaktevekt)

	1979	1989	1999	2009	2019	2020	2021*	2022**
Elvefiske	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,2	0,3
Oppdrett[3]	7,4	115,0	473,8	961,5	1 452,9	1 490,1	1 665,0	1 536,0
- Laks	4,4	111,3	425,2	862,3	1 364,0	1 388,4	1 562,4	1 438,3
- Ørret	3,0	3,6	48,7	74,3	83,5	96,3	95,1	91,6
- Øvrig	0,0	0,0	0,0	24,9	5,4	5,4	7,5	6,1
Fangst[1]	2 650,2	1 788,7	2 630,0	2 080,4	1 447,4	1 503,5	1 766,3	1 667,3
Fangst[2]					2 483,5	2 623,0	2 591,7	2 618,2
Totalt	**2 658,0**	**1 904,1**	**3 104,2**	**3 042,2**	**2 900,6**	**2 993,9**	**3 431,5**	**3 203,6**

Kilde: SSB og Fiskeridirektoratet
1. I årene 1979,1989 og 1999 omfatter tallet «total fangst levert av norske skip». F.o.m. 2009 omfatter tallene fangst i rundvekt til «Konsum» fra norske fartøy.
2. Omfatter fangsttallene fra Fiskeridirektoratet «fangst etter art og nasjonalitet på fiskefartøyet» (kun norske fartøy), men ikke inndeling etter anvendelse (konsum, olje/mel og fôr).
3. Inkl. bløtdyr, krepsedyr og pigghuder.

Ifølge SSB ble det tatt 226 tonn med laks (ekskl. pukkellaks), sjøørret og sjørøye i norske elver i 2021, mens i 2022 viser foreløpig tall en fangst på 288 tonn.

Oppdrettsnæringen/akvakultur står for et betydelig produksjonsvolum. Ifølge Fiskeridirektoratet ble det solgt 1 665 mill. kg fisk og sjømat i 2021, noe som innebærer en økning på 11,7 prosent fra 2020 (omfatter også salg til eksport). Salget av sjømat (i hovedsak blåskjell) stod for 2,3 mill. kg i 2021. Oppdrettstall for 2022 er kun basert på anslag.

Når det kommer til fangst/fiskeri, dvs. total fangst (målt i rundvekt) levert av norske fartøy, økte volumet fra 2 592 mill. kg i 2021 til 2 618 mill. kg i 2022. Av fangsten i 2022, gikk 1 667 mill. kg til konsum, 788 mill. gikk til olje, mens 163 mill. kg gikk til fôr eller til udefinert anvendelse.

Den samlede «tilgangen» av fisk til konsum (sum av elvefiske, oppdrett og anslag fangst til konsum) er beregnet til 3 204 mill. kg i 2022, noe som tilsvarer en reduksjon på 6,6 prosent fra 2021.

Norge er en stor nettoeksportør av fisk og sjømatprodukter. Ifølge foreløpige tall fra SSB ble det eksportert 2 620 mill. kg fisk og sjømat i 2022, mens importen var 220 mill. kg (fisk og sjømat er her definert som alle varer som er registrert under kapittel 03, 16.03, 16.04 og 16.05 i tolltariffen, uavhengig av bruk og grad av bearbeiding).

2.5.5 Kaffe

All kaffe regnes om til ubrent kaffe (også kalt råkaffe). For brent kaffe anvendes en omregningsfaktor på 1,19, mens for kaffekonsentrat benyttes en faktor på 2,6. Tabell 2.41 viser nettoimport av ubrent kaffe fra 1989 frem til 2020 basert på utenriks-handelsstatistikk fra SSB, foreløpige tall for 2021 og 2022, samt anslag for 2023. Ubrent kaffe utgjør hoveddelen (31,2 mill. kg) av kaffen som ble importert i 2022

(45,4 mill. kg). Fra 2021 til 2022 gikk engrosforbruket av kaffe ned med 0,4 kg per innbygger.

Tabell 2.41 ENGROSFORBRUK AV UBRENT KAFFE, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Ubrent kaffe	39,4	41,7	34,4	33,8	36,6	32,9	31,2	33,6
Brent kaffe[1]	1,9	1,8	4,1	7,8	7,4	8,0	8,4	7,9
Kaffekonsentrater[1]	1,9	4,0	5,3	5,5	5,8	6,0	5,8	5,9
Sum forbruk ubrent kaffe	**43,2**	**47,6**	**43,9**	**47,1**	**49,8**	**47,0**	**45,4**	**47,4**
kg pr. innbygger	**10,2**	**10,7**	**9,1**	**8,8**	**9,3**	**8,7**	**8,3**	**8,6**

1. For brent kaffe har NIBIO benyttet en omregningsfaktor på 1,19 og på kaffekonsentrat har vi anvendt en omregningsfaktor på 2,6.

2.5.6 Te

Tabell 2.42 viser at det foreløpige engrosforbruket av te er 1,3 mill. kg i 2022, noe som innebærer en reduksjon sammenliknet med 2021. Sort og grønn te utgjør hovedvekten av det norske engrosforbruket av te. Anslaget for 2023 er et gjennomsnitt av nettoimporten for de tre foregående årene.

Tabell 2.42 ENGROSFORBRUK AV TE, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Sort og grønn te	0,9	1,0	1,1	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0
Teekstrakter	0,1	0,1	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Sum forbruk	**1,0**	**1,1**	**1,5**	**1,2**	1,3	1,4	1,3	1,4
kg pr. innbygger	**0,22**	**0,25**	**0,31**	**0,22**	**0,25**	**0,27**	**0,23**	**0,25**

2.5.7 Krydder

Engrosforbruket av krydder er beregnet som nettoimport av krydder iht. tolltariffens kapittel 9 (ekskl. kaffe og te). Engrosforbruket av krydder øker over tid. I 1990 var engrosforbruket 1,5 mill. kg, i 1999 2,2 mill. kg, i 2009 2,1 mill. kg og i 2019 3,2 mill. kg. I 2021 var engrosforbruket av krydder på 3,5 mill. kg. Foreløpige tall for 2022 viser at engrosforbruket er 3,3 mill. kg, noe som tilsvarer 0,6 kg per innbygger.

2.5.8 Grensehandel

Med grensehandel menes det som forbrukere handler med seg hjem etter en tur i utlandet. Grensehandel oppstår bl.a. som følge av reising til utlandet, prisforskjeller, ulikheter i vareutvalg osv. I nyere tid har det vært en utvikling der det har vært en økning i den årlige grensehandelen, noe som har medført at volumet av grensehandel etter hvert utgjør et ikke helt ubetydelig omfang. Grensehandel ble først tatt med i 2020-rapporten. Frem til da ble ikke grensehandel hensyntatt i tallene som ble publisert i denne rapporten (med unntak av kjøtt). Oppmerksomheten på grensehandel og dens betydning på det totale matvareforbruket har vært økende. I 2020 gjennomførte NIBIO et større arbeid med å implementere anslag for grensehandelen i rapporten.

Ifølge SSBs grensehandelsstatistikk utgjorde grensehandelen av alle typer varer (ikke bare mat) om lag 16 mrd. kroner i 2019. Pga. koronarestriksjoner som ble innført i 2020 gikk grensehandelen mye ned, til 1,97 mrd. kroner i 2020 og 2,5 mrd. kroner i 2021. I 2022 ble koronarestriksjonene opphevet, og grensehandelen tok seg delvis opp igjen. Foreløpige tall for 2022 viser at grensehandelen var på 10,4 mrd.

kroner. Det er beløpet fra SSB som danner hovedgrunnlaget for NIBIOs beregninger av grensehandel. Grensehandelsstatistikken til SSB er en utvalgsundersøkelse (tall publiseres årlig og kvartalsvis) som baseres på et tilfeldig trukket utvalg. Statistikken angir antall dagsturer, handlebeløp, destinasjon og bostedsregion. I 2004 (første året der SSB har publisert anslag for grensehandelsstatistikk) var grensehandelen på 8,8 mrd. kroner.

I januar 2020 publiserte SSB rapporten «nordmenns grensehandel» (notat 2020/1 skrevet av Guro Henriksen og Jarle Kvile), som er en pilotundersøkelse gjennomført for september mnd. i 2019, som i tillegg til å omfatte antall turer og handlebeløp, også ser på handlebeløp fordelt på varekategorier. En tilsvarende undersøkelse ble gjort i 2010 som var basert på kvartalsvise undersøkelser gjennomført for året 2010. Merk at grensehandelsundersøkelsen og pilotundersøkelsene omfatter beløp og ikke vekt på produkter.

Tabell 2.43 ANDEL KJØPTE VARER ETTER VAREKATEGORI (I PROSENT AV BELØP OG BELØP I MILL. KR) FRA DE TO PILOTUNDERSØKELSENE

Varekategori	2010 (%)	2019 (%)	2019 (beløp)
Alkohol	16,0	18,2	368,6
Tobakk og snus	13,6	15,9	322,5
Brus og mineralvann	5,6	10,6	214,6
Sjokolade og godteri	49,1	6,7	136,5
Mat og dagligvarehandel		33,7	684,0
Andre[1]	15,7	15,0	303,6
Sum beløp i mill. kr.			2 029,8

1. Omfatter klær, sko, kosmetikk, apotekervarer, drivstoff, bolig interiør, bildeler, elektronikk o.l. Tallet omfatter imidlertid ikke kafè og restaurantbesøk eller andre tjenester som utgjorde hhv. 119,2 mill. kr og 75,5 mill. kr.

Basert på de to ovennevnte rapportene samt prisutvikling iht. konsumprisindeksen og prisindekser fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og Statistiska Centralbyrån (SCB), har NIBIO beregnet grove anslag for volumer på de mest sentrale varegruppene for perioden 1999–2023. Disse beregningene er av naturlige årsaker heftet med stor usikkerhet. Hensikten med å inkludere disse tallene er å identifisere mest mulig av den totale tilgangen på mat, på tross av at det er heftet med usikkerhet. Dersom man ikke inkluderer grensehandel, vil man systematisk undervurdere engrosforbruket. Anslaget over grensehandel er inkludert i samletabeller (på egen linje) og også i selvforsyningsgraden med tilbakevirkende kraft f.o.m.1999.

Kort om forutsetningene i anslagene som bygger på pilotundersøkelsene i 2010 og 2019: 10,6 prosent av det som ble handlet, målt i verdi, var innen gruppen brus og mineralvann i 2019. Tilsvarende for 2010 var 5,6 prosent. Årene mellom har blitt «glattet», mens årene 1999–2009 er satt lik 2010. Det anslås at 50 prosent av varene som kjøpes innen denne kategorien (verdi og volum) inneholder sukker og at sukkeret utgjør 10 vektprosent av innholdet.

6,7 prosent av det som ble handlet (målt i verdi) tilhører gruppen sjokolade og sukkervarer. Det anslås at beløpet fordeler seg likt på sukkervarer (50 prosent) og kakaoprodukter (50 prosent). Det anslås at verdiandelen av denne gruppen har vært lik i hele perioden fra 1999.

Gruppen mat- og dagligvarer utgjorde 33,7 prosent av all grensehandel i 2019 (*mat og dagligvarer* er da ekskl. brus/mineralvann, sjokolade/sukkervarer vin, øl, tobakk 0.l.). I denne gruppen anslår NIBIO at kjøtt utgjør 30 prosent, meieri utgjør 15 prosent og korn/melprodukter utgjør 10 prosent. De resterende 45 prosentene holdes utenfor

anslaget, men vil potensielt omfatte kaffe, te, krydder, fisk, frukt, grønnsaker, egg, bearbeidede matprodukter (supper/sauser/pizza) og diverse «non food» produkter som f.eks. såpe, blader etc. Til sammenlikning utgjorde gruppen *mat- og dagligvarer* 49,1 prosent i 2010, men da inkluderte denne gruppen også sjokolade og sukkervarer.

I og med at undersøkelsen til SSB omfatter verdi og ikke volumer, har NIBIO anslått en gjennomsnittlig kilopris for varene innen de ulike kategoriene for 2019, der prisen på kjøtt er anslått til 75 kr per kg, meieri er anslått til 50 kr per kg, korn- og melvarer er anslått til 30 kr per kg, sjokolade og sukkervarer er anslått til 100 kr per kg, mens brus er anslått til 15 kr per liter. Videre har NIBIO korrigert kiloprisene i beregningene etter 2019 basert på konsumprisindeks fra Statistiska centralbyrån (scb) (*Konsumentprisindex (KPI) årsmedeltal efter varu-/tjänstegrupp (COICOP)*).

Basert på forutsetningene som er beskrevet ovenfor viser NIBIOs anslag at grensehandel utgjorde 45,2 mill. kg i 2022, noe som tilsvarer 8,3 kg per person, fordelt på kjøtt, meieri, korn/mel, sukkervarer, sjokolade og sukker fra brus.

Tabellen 2.44 viser anslaget av grensehandelen for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2021, foreløpige tall for 2022, samt anslag for 2023. Av tabellen kan man se at grensehandelen utgjorde over 12 kg per innbygger per år før 2020, men at det var et betydelig fall i 2020 og 2021 som følge av koronasituasjonen. Foreløpige beregnede tall for 2022 viser at grensehandelen har tatt seg noe opp, men ligger fremdeles en god del under nivået før koronaen. Ved inngangen av 2023 er norsk krone svak, og de generelle matprisene i Sverige har gått mer opp enn prisene i Norge. Det forventes derfor ikke at grensehandelen i 2023 vil komme tilbake til nivået før koronaen.

Tabell 2.44 ANSLÅTT GRENSEHANDEL i mill. kg og kg per innbygger per år

	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Grensehandel i mill. kg							
Kjøtt	9,0	20,8	21,6	2,5	3,2	14,3	14,9
Meieri	17,8	16,7	16,2	2,0	2,5	10,7	11,2
Korn/mel	17,7	17,1	18,0	2,2	2,7	12,2	12,8
Sukkervarer	4,9	5,0	5,4	0,6	0,8	2,6	2,7
Sjokolade	4,9	5,0	5,4	0,6	0,8	2,6	2,7
Sukker fra brus	1,9	2,4	5,7	0,7	0,8	2,9	3,0
Grensehandel i kg pr. innbygger							
Kjøtt	2,0	4,3	4,0	0,5	0,6	2,6	2,7
Meieri	4,0	3,5	3,0	0,4	0,5	2,0	2,0
Korn/mel	4,0	3,5	3,4	0,4	0,5	2,2	2,3
Sukkervarer	1,1	1,0	1,0	0,1	0,2	0,5	0,5
Sjokolade	1,1	1,0	1,0	0,1	0,2	0,5	0,5
Sukker fra brus	0,4	0,5	1,1	0,1	0,2	0,5	0,5
Sum kg pr. innbygger	**12,6**	**13,9**	**13,5**	**1,6**	**2,0**	**8,3**	**8,6**

Når det gjelder omregning fra kilo til energi i NIBIOs energiberegning, benytter NIBIO de samme energivektene som det øvrige engrosforbruket bygger på, korrigert for volum for de enkelte varegruppene. Fordi varesammensetningen av grensehandel varierer noe fra år til år og består av ulike varer, vil energivekten som benyttes for de ulike årene også variere.

2.5.9 *Uspesifisert* handel

Under varegruppene som er omtalt tidligere i rapporten (herunder mel, korn, grønnsaker, meieri, kjøtt osv.) har man hensyntatt det som importeres og eksporteres av de respektive matvarene. Imidlertid er det enkelte varer/varegrupper som supper/sauser, barnemat som ikke er melkebasert, fløteerstatninger o.l. som ikke har blitt inkludert tidligere. Fra og med rapporten i 2020 har NIBIO valgt å inkludere de nye varegruppene og omtale disse som *uspesifisert handel*. Uspesifisert handel består av 25 ulike varenummer i tolltariffen, som NIBIO har gruppert i 13 nye matvarekategorier.

Tabell 2.45 viser at det har vært en økning i nettoimporten (import minus eksport) av uspesifisert handel fra 1999 til 2020. Nettoimport er beregnet som import minus eksport. Foreløpige tall for 2021 og 2022 viser en fortsatt økning fra denne sammensatte varegruppen. Økningen skyldes i hovedsak økt import. Tallene for 2023 er kun basert på anslag og er usikre, men viser en mulig reduksjon i 2023. I begynnelsen av perioden utgjorde majones og remulade en stor del av det som ble eksportert i gruppen «uspesifisert handel» (spesielt når man regner om volumer til energi).

Tabell 2.45 USPESIFISERT HANDEL (NETTOIMPORT), kg per innbygger

	1999	2009	2019	2020	2021	2022*	2023**
Supper/sauser	1,0	2,1	3,2	3,6	3,6	3,5	3,5
Tilberedte næringsmidler	0,1	0,2	2,3	2,2	2,2	2,6	2,3
Bakegjær	-0,1	1,9	1,2	1,2	1,0	0,9	1,0
Eddik	0,3	0,2	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4
Sukkerfri drops/tyggis	0,4	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Is og iskrem	0,3	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5
Øvrig[1]	-0,3	0,8	1,1	1,2	1,3	1,3	1,2
Sum nettoimport, kg pr. innbygger	**1,7**	**6,0**	**9,2**	**9,4**	**9,5**	**9,7**	**9,4**

1. Omfatter albuminer, barnemat som ikke er melkebasert, fløteerstatninger, majones, remulade, sesamfrø og soyasaus.

I samarbeid med Universitetet i Oslo (UiO) har det blitt utarbeidet energivekter for de 13 nye matvarekategoriene. Merk at energiinnholdet innenfor en matvarekategori og mellom matvarekategoriene varierer mye, noe som gjør at energiinnholdet bør betraktes som anslag.

2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper

2.6.1 Innledning

I dette kapittelet sammenstiller NIBIO data presentert i kapittel 2.5, samt at UiO gjør beregninger av næringsinnhold i matvarene. Forbruk på engrosnivå av ulike matvaregrupper 1979–2022 er vist i figur 2.1–2.10, der tallene for 2022 er basert på foreløpige tall. Figurene inkluderer også volumer over anslag av grensehandel for de matvaregruppene der dette er beregnet. Tall for anslag av grensehandel inngår ikke i tallene som omtales i teksten for de enkelte varegruppene, men omtales separat. Tabellene 2.46–2.54 viser beregnet forbruk på engrosnivå av matvarer, både totalt og per innbygger, spiselig mengde og innhold av energi og energigivende næringsstoffer. Videre viser tabellene sammensetning av animalsk vs. vegetabilsk

mat, norskprodusert andel, selvforsyningsgrad, dekningsgrad m.m. Tallene er basert på beregningene i avsnittene foran. Kapittel 2.6.3 med tabeller er utarbeidet av Avdeling for ernæringsvitenskap, UiO.

2.6.2 Matvaregruppene

Engrosforbruket av korn som mel (inkl. ris og bakervarer) har økt i perioden fra 1979 og frem til midten av 2000-tallet. Engrosforbruket har deretter gått ned fra 90 kg per innbygger i 2007 til 81,2 kg i 2022.

Engrosforbruket av poteter totalt har gått fra om lag 100 kg per innbygger på 50-tallet, til om lag 53,8 kg per innbygger i 2022. I perioden har spesielt andelen matpoteter gått mye ned, mens det har vært en økning for bearbeidede potetprodukter. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Engrosforbruket av grønnsaker har stort sett økt gjennom hele perioden. I 1979 utgjorde engrosforbruket om lag 46 kg per innbygger, i 1999 var engrosforbruket 60,6 kg per innbygger, i 2009 68,5 kg og i 2019 81,2 kg per innbygger. I 2022 er engrosforbruket beregnet til 77,6 kg per innbygger.

I 1979 var engrosforbruket av frukt og bær 76 kg per innbygger. I 1989 hadde engrosforbruket økt til om lag 79 kg. Utover 90-tallet gikk engrosforbruket noe ned, samtidig som det f.o.m. 1999 er foretatt en metodeendring som innebærer at man sluttet å beregne engrosforbruk av frukt og bær produsert i villahager. Engrosforbruket i 1999 er anslått til om lag 69 kg per innbygger. Utover på 2000-tallet økte engrosforbruket relativt mye og i 2009 er engrosforbruket anslått til om lag 90 kg per innbygger. I 2019 gikk engrosforbruket ned til om lag 85 kg og foreløpige tall for 2022 viser en ytterligere reduksjon til om lag 81 kg per innbygger.

Frem til 90-tallet lå engrosforbruk av sukker stort sett på i overkant av 40 kg per innbygger per år. På 2000-tallet har engrosforbruk av sukker gradvis blitt redusert, og i 2019 var engrosforbruket på om lag 24 kg per innbygger. Koronapandemien førte til økt produksjon og import som følge av bortfall av grensehandel, noe som førte til økt engrosforbruk av sukker. I 2022 er engrosforbruket av sukker tilbake på om lag 24 kg per innbygger (samme nivå som før koronapandemien). Imidlertid omfatter ikke engrosforbruket grensehandel. Før koronapandemien økte grensehandel av sukker og sukkervarer fra om lag 1,5 kg per innbygger i 1999 til 2,1 kg per innbygger i 2019 (som kommer i tillegg til engrosforbruket). Under pandemien falt grensehandelen til 0,2 kg per innbygger i 2020 og 0,3 kg i 2021. Nå etter pandemien har grensehandelen tatt seg noe opp igjen, men har ifølge våre beregninger kun økt til 1,0 kg per innbygger i 2022, noe som innebærer at det samlede forbruket av sukker i realiteten ser ut til å ha gått ned med om lag 0,9 kg i 2022 sammenliknet med 2019.

Engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter lå mellom 3 og 4 kg per innbygger fra 1985 til 2000. Utover 2000-tallet økte engrosforbruket. Etter 2008 har engrosforbruket stort sett holdt seg på over 6 kg per innbygger. I 2022 viser foreløpige tall at engrosforbruket utgjør 6,6 kg per innbygger.

Engrosforbruket av kjøtt (inkl. kjøttbiprodukter) økte frem til begynnelsen av 80-tallet. I 1981 falt forbruket ganske mye, før det igjen økte. I 1990 var forbruket på høyde med forbruket i 1980. Utover 1990- og 2000-årene har forbruket fortsatt å øke. I 2013 var engrosforbruket av kjøtt på 74,5 kg per innbygger. Deretter gikk engrosforbruket

ned før det igjen økte til 74,7 kg i 2020 og ytterligere til 79,1 kg i 2021. De foreløpige tallene for 2022 viser at engrosforbruket går ned til 74,3 kg per innbygger. Økningen fra 2020 til 2021 skyldes bl.a. koronapandemien, som innebærer høyere produksjon og mer ordinær import på bekostning av grensehandel. Utviklingen av totalforbruket bør trolig ses i sammenheng med tallene for grensehandel. I 2019 (før koronapandemien) var grensehandelen av kjøtt på 4,0 kg per innbygger. I 2020 og 2021 er grensehandel av kjøtt beregnet til hhv. 0,5 kg og 0,6 kg. I 2022 er de foreløpige anslagene for grensehandelen på 2,6 kg. Ser man engrosforbruk og grensehandelstall sammen er forbruket av kjøtt på 76,3 kg per innbygger i 2019, 75,2 kg per innbygger i 2020, 79,6 kg per innbygger i 2021 og 77,0 kg per innbygger i 2022.

Engrosforbruket av egg har vært relativt stabilt og ligget på mellom 10 til 12 kg per innbygger per år på 70- til og med 2000-tallet, men har økt noe i senere år. I 2022 er engrosforbruket beregnet til 13,3 kg per innbygger.

Det totale engrosforbruket av melk (dvs. hel-, lett- og skummet melk) har gått ned i hele perioden, med unntak av enkelte år. Forbruket av melk gikk ned fra 127 kg per innbygger i 1999 til 73 kg i 2022.

Siden 1999 er yoghurt skilt ut fra melk, og engrosforbruket av yoghurt har økt fra 6,8 kg i 1999 til 10,7 kg per innbygger i 2022.

Engrosforbruket av fløte og rømme holdt seg temmelig stabilt i hele perioden 1969–2003, med et forbruk på om lag 6,5 - 6,8 kg per innbygger. I perioden fra 2004 til og med 2019 var engrosforbruket på gjennomsnittlig 7,3 kg per innbygger. I 2020 gikk engrosforbruket opp til 8,3 kg per innbygger (økningen skyldes hovedsakelig en teknisk endring som følge av omgruppering av meierivarer). I 2021 er forbruket beregnet til 7,9 kg per innbygger og i 2022 er forbruket 7,8 kg per innbygger.

Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt fra 19,8 kg i 1999 til 31,4 kg i 2022. I perioden har det vært en del svingninger, noe som bl.a. skyldes at dette er en sammensatt gruppe av en rekke ulike varer.

Engrosforbruket av ost har økt fra om lag 8,9 kg til 20,0 kg per innbygger i perioden 1969 til 2021. Veksten har i all hovedsak kommet blant hvite oster. I tiårsperioden fra 2010 til 2019 lå gjennomsnittlig engrosforbruk av ost på under 18 kg per innbygger, men i 2020 og 2021 var forbruket over 19 kg per innbygger, før forbruket gikk ned til 18,8 kg i 2022. Ost er en av varekategoriene, sammen med bl.a. kjøtt, som har vært påvirket av koronapandemien (dvs. økt engrosforbruk som følge av redusert grensehandel), og forbruket bør ses i sammenheng med grensehandelstall.

Smørforbruket gikk ned fra 5,5 kg per innbygger i 1969 til 3,4 kg per innbygger i 1989. Forbruket i perioden 1999–2009 gikk videre ned fra 3,3 til 2,9 kg per innbygger. Fra 2010 begynte smørforbruket å stige frem til 3,7 kg per innbygger i 2018, før det gikk ned til 3,6 kg i 2019. Fra 2020 til 2021 gikk forbruket ned fra 3,7 kg til 3,5 kg per innbygger, før det gikk ytterligere ned til 3,2 kg per innbygger i 2022. Smør er en av varegruppene som til en viss grad er påvirket av grensehandel, og som dermed påvirker forbrukstallene de siste årene.

Det samlede engrosforbruket av margarin er mer enn halvert siden 1950-tallet, fra 24 kg per innbygger i begynnelsen av 1950-årene til 7,6 kg per innbygger i 2022.

Størstedelen av nedgangen fant sted før 1980. Fra 2020 til 2022 har det vært en nedgang på om lag 0,5 kg per innbygger.

Statistikken for annet fett er usikker etter 1988. Fra og med 1988 er engrosforbruket av annet fett anslått til 4 kg per innbygger per år.

Beregnet anslag for grensehandel av kjøtt, meierivarer, korn/mel, sukkervarer, sjokolade og sukker fra brus er inkludert i rapporten, og kommer i tillegg til engrosforbruket av de øvrige varegruppene. Anslagene er gjort f.o.m. 1999. Koronapandemien førte til tilnærmet stengte grenser, og det er først mot slutten av 2021 at grensene igjen ble åpne for mer grensehandel. Foreløpige beregninger for 2022 viser at grensehandel har tatt seg opp som følge av åpne grenser, men at volumene foreløpig er lavere enn før koronapandemien.

Anslagene for grensehandel av sukker/sukkervarer, dvs. forbruk av sukkervarer og sukker i sukkerholdig brus, utgjorde 1,5 kg per innbygger i 1999, 2,1 kg per innbygger i 2019, 0,3 kg i 2021 og 1,0 kg i 2022. For gruppen kakao/sjokolade viser beregnet volum et årlig forbruk fra grensehandel på om lag 1,0–1,1 kg per innbygger frem til 2019, 0,2 kg per innbygger i 2021 og 0,5 kg per innbygger i 2022. Grensehandelen av meierivarer omfatter melk, fløte, ost, rømme, yoghurt og øvrige meieriprodukter. I 1999 utgjorde anslaget for meierivarer 4,0 kg per innbygger, men gikk ned til 3,0 kg i 2019. I 2021 er anslaget på 0,5 kg per innbygger og i 2022 på 2,0 kg per innbygger. Grensehandel av kjøtt har også vært beregnet tidligere år, men i 2020 ble det foretatt en metodeendring for beregningen av kjøtt, gjeldende f.o.m. 2002. Etter ny metode økte grensehandelen fra 3,1 kg i 2002 til 4,6 kg i 2014. Etter 2014 har grensehandelen gått noe ned, og i 2019 ble grensehandelen av kjøtt beregnet til 4,0 kg per innbygger, mens tallet for hhv. 2021 og 2022 er anslått til 0,6 kg og 2,6 kg per innbygger. For gruppen korn og mel viser beregnede anslag at det har vært en liten reduksjon i grensehandelen fra om lag 4,0 kg per innbygger i 1999 til 3,4 kg per innbygger i 2019. Under pandemien sank grensehandelen til om lag 0,5 kg per innbygger, mens de siste anslagene for 2022 viser at grensehandelen har gått opp til ca. 2,2 kg per innbygger.

Figur 2.1 Engrosforbruk av matmel inkl. ris, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel av korn/mel f.o.m. 1999)

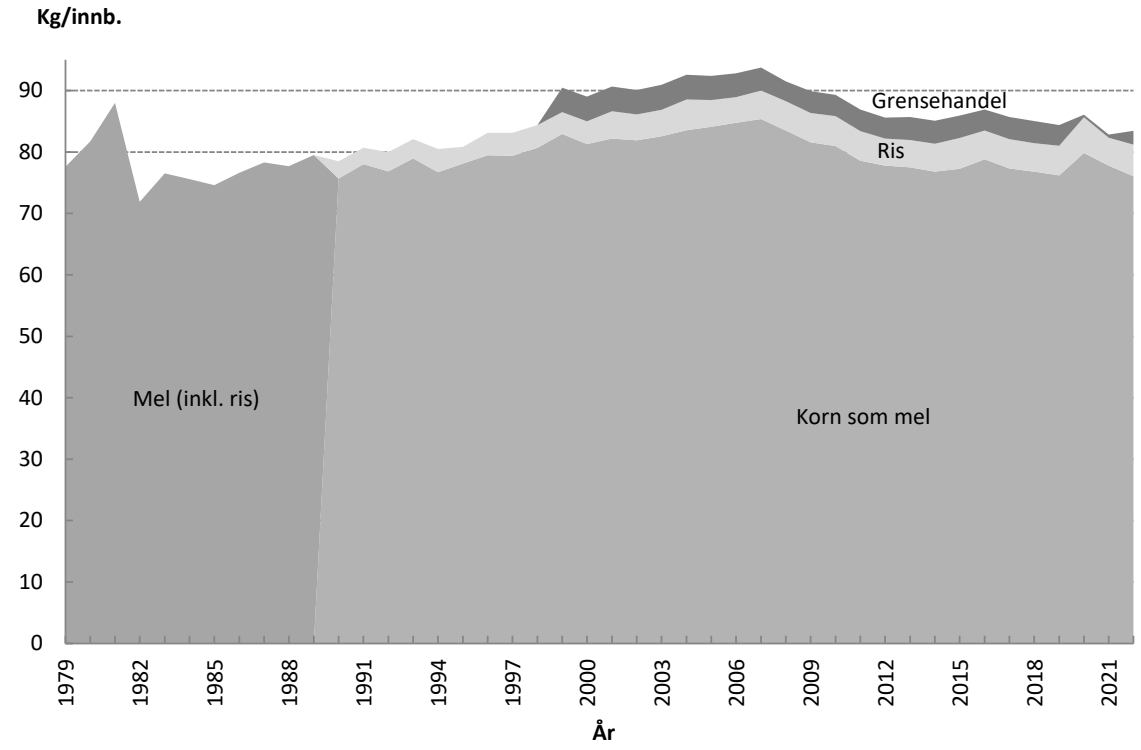

Figur 2.2 Engrosforbruk av poteter, kg pr. innbygger

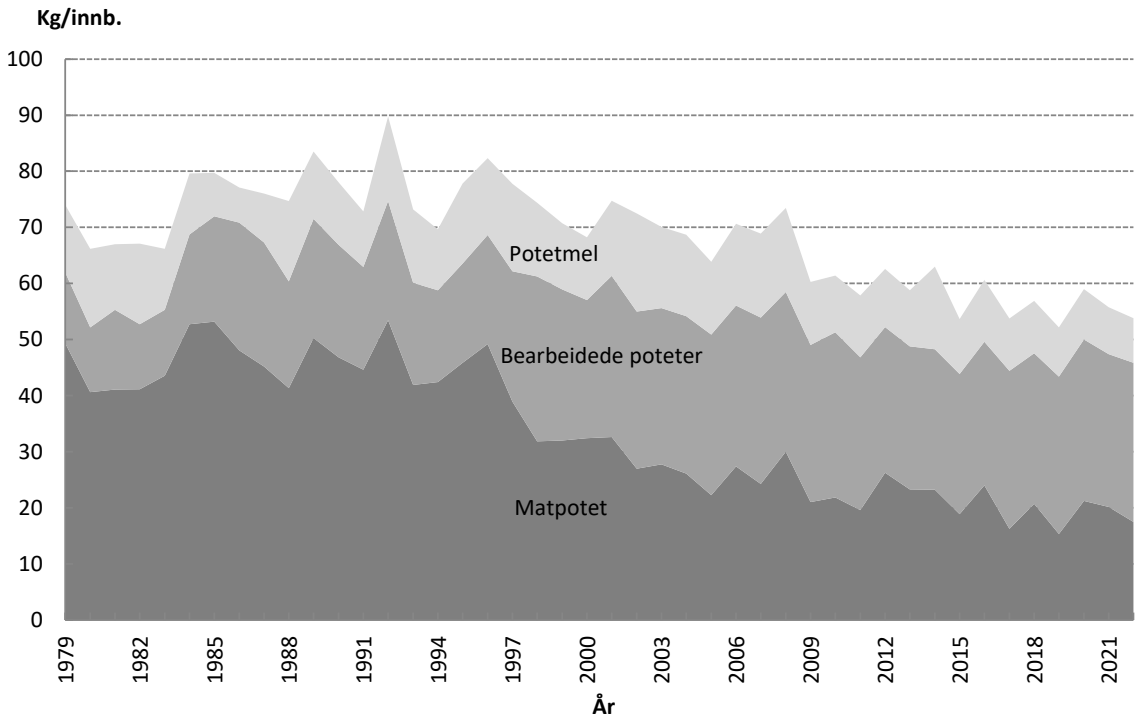

Figur 2.3 Engrosforbruk av grønnsaker, frukt/bær, kg pr. innbygger

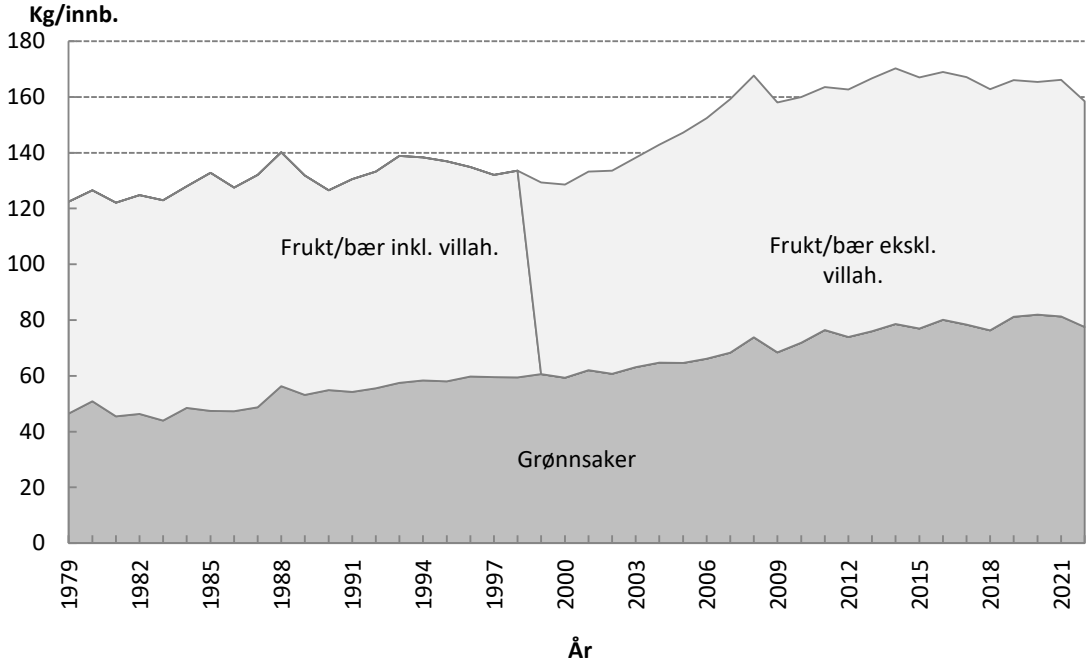

F.o.m. 1999 er beregningen eksklusive tillegg for frukt og bær produsert i villahager.

Figur 2.4 Engrosforbruk av sukker, sukkervarer og honning, omregnet til sukker, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel av sukkervarer og sukker i brus f.o.m. 1999)

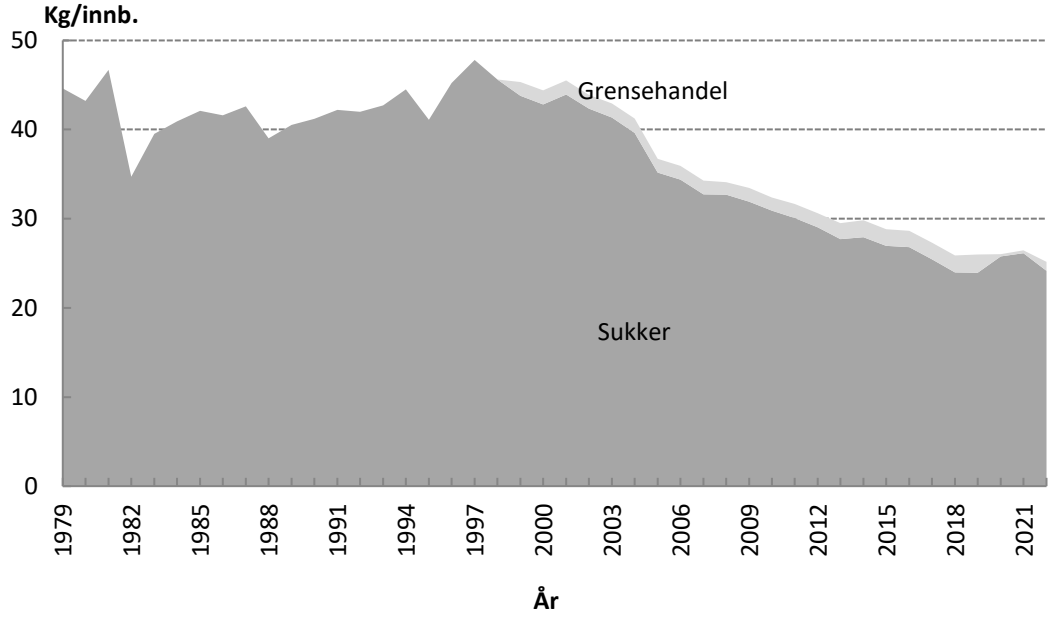

Figur 2.5 Engrosforbruk av kakao og sjokolade, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel f.o.m.1999)

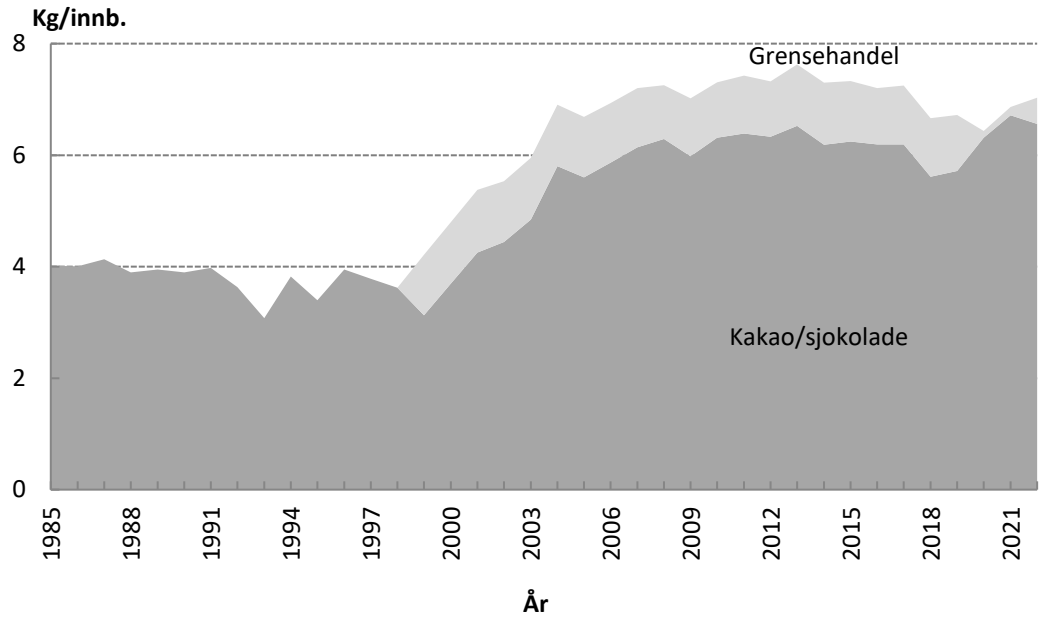

Figur 2.6 Engrosforbruk av kjøtt, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel f.o.m. 1979)

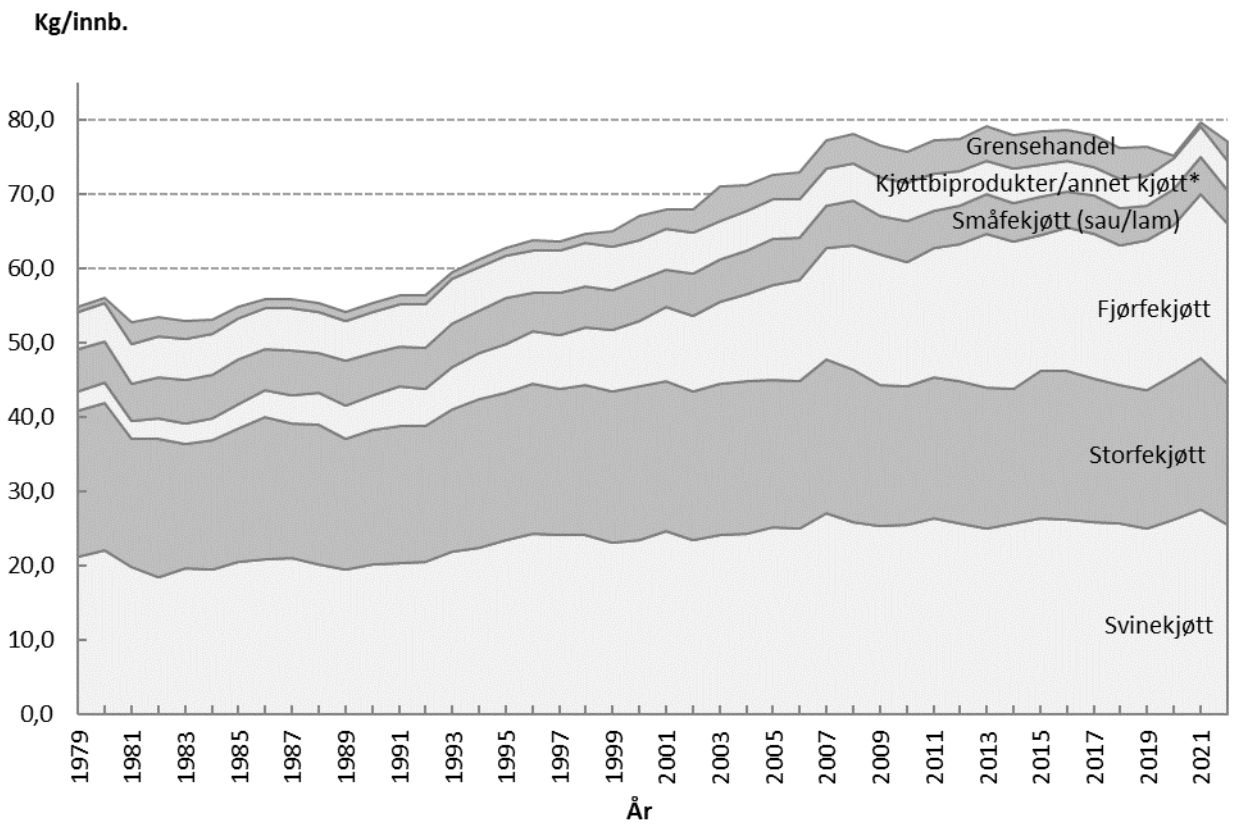

* Gruppen omfatter "kjøttbiprodukter" (lever etc fra div dyr), samt kjøtt fra "hest", "vilt" og "reinsdyr, hjort og kanin".

Figur 2.7 Engrosforbruk av egg, kg pr. innbygger

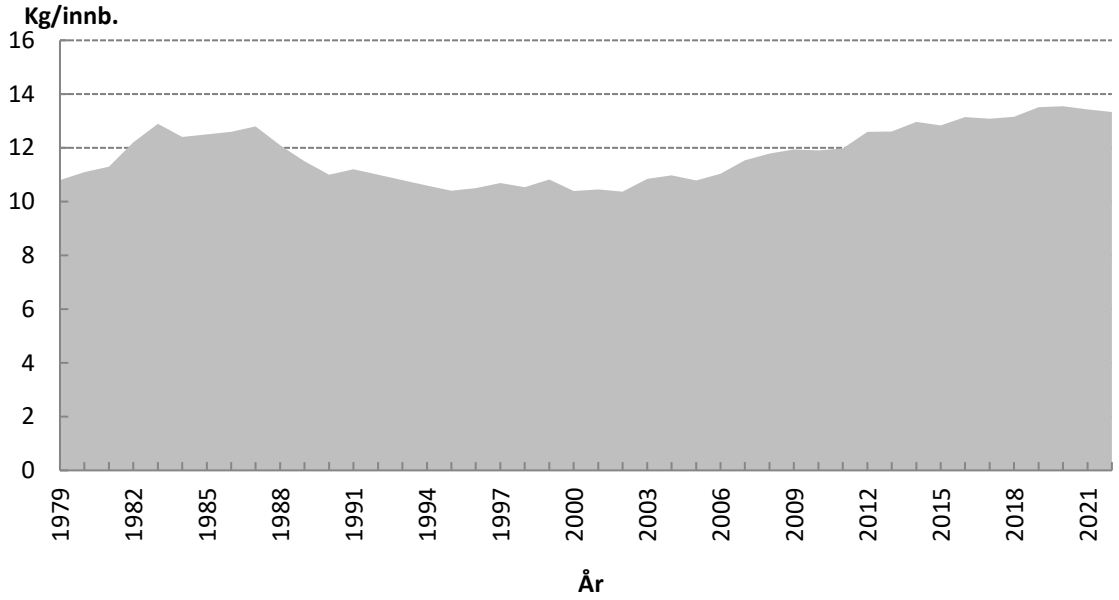

Figur 2.8 Engrosforbruk av melk, kg pr. innbygger

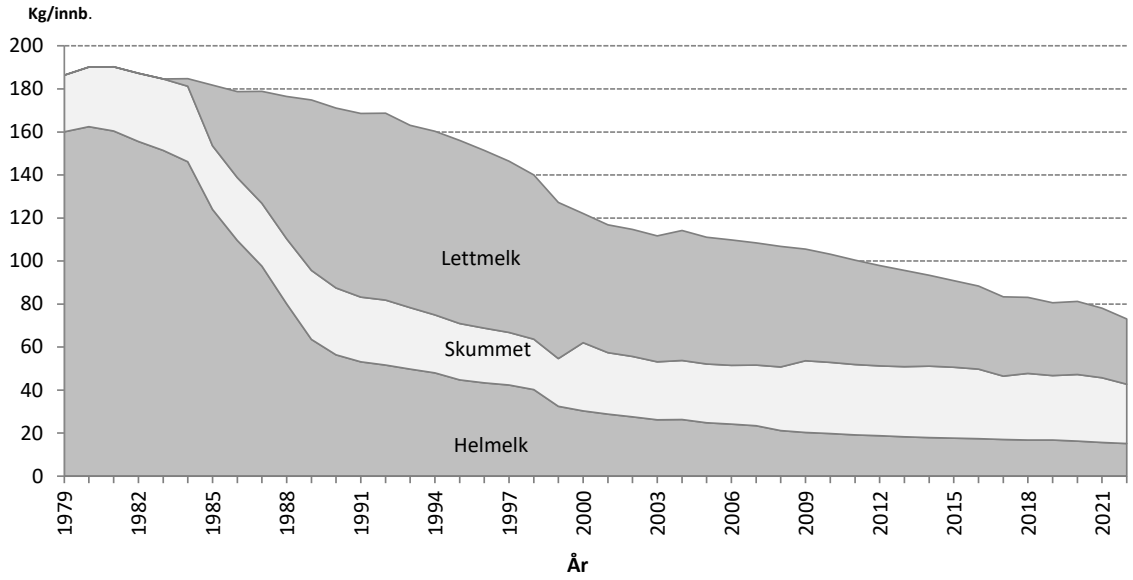

Figur 2.9 Engrosforbruk av fløte/rømme, yoghurt, ost og konserverte melkeprodukter, kg pr. innbygger (inkl. samlet anslag grensehandel av meierivarer f.o.m. 1999)

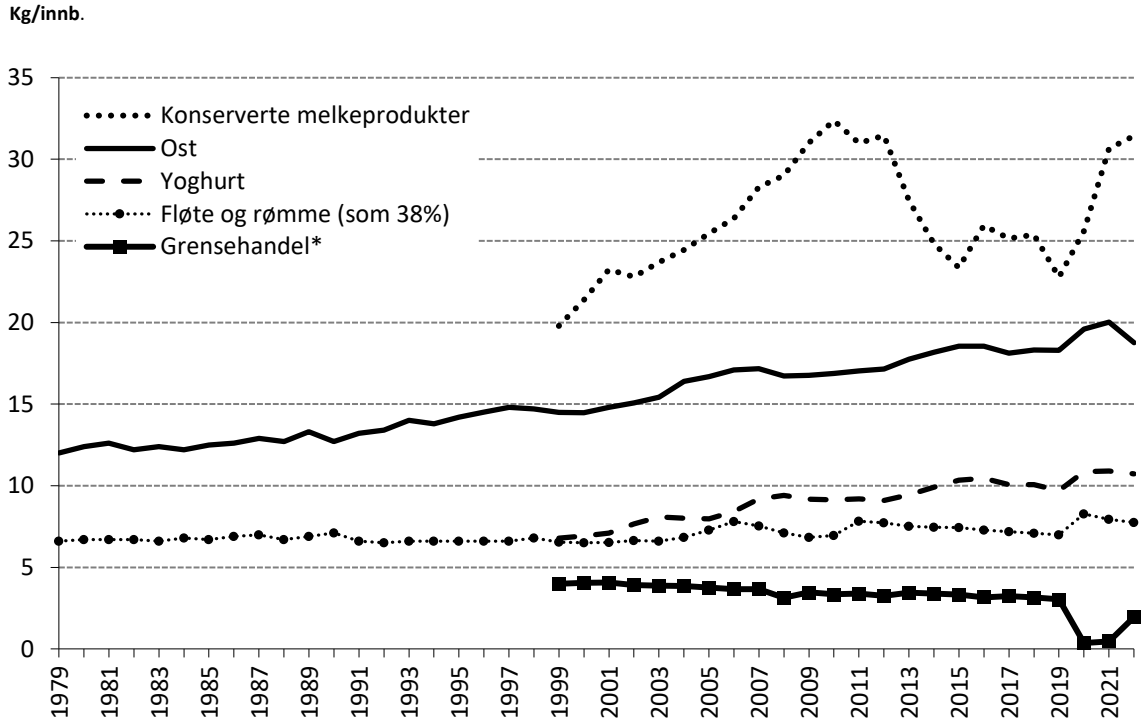

* Grensehandel omfatter alt av meierivarer, også smør og melk

Figur 2.10 Engrosforbruk av smør og margarin, kg pr. innbygger

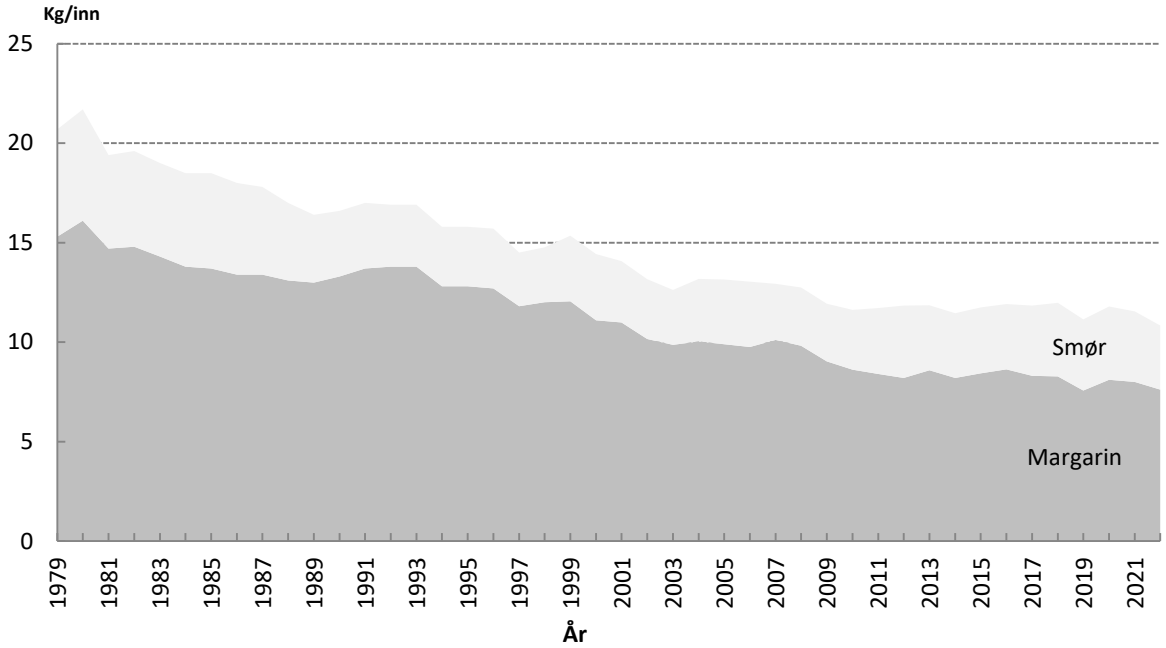

Tabell 2.46 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, mill. kg

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2021	2022*	2023**
Korn, som mel	330	268	306	323	370	394	407	421	415	422
Ris, gryn og mel	5	7	10	13	16	23	26	25	28	28
Poteter, friske[1]	314	305	255	220	143	102	82	109	96	107
Potetprodukter[1]	..	27	46	81	120	135	150	147	155	148
Potetmel[1]	50	39	33	51	53	54	47	45	43	48
Sukker/sukkervarer[7]	136	163	182	171	195	154	128	141	132	137
Erter/nøtter/kakao[2]	14	24	29	20	28	42	49	55	55	52
Kakaoprodukter[2]	..	..	..	17	14	29	31	36	36	35
Grønnsaker[3]	120	156	189	225	270	331	434	440	423	435
Frukt og bær[3]	140	259	309	332	307	433	454	459	441	450
Kjøtt[4]	113	157	208	210	266	335	374	414	393	382
Kjøttbiprodukter	8	11	13	13	15	14	13	13	13	12
Egg	25	37	44	49	48	58	72	73	73	73
Fisk[6]	..	..	..	..	..	103	104	105	103	105
Helmelk[5]	660	667	652	269	145	98	90	85	83	83
Lettmelk[5]				335	324	251	181	175	166	164
Skummet melk[5]	34	55	107	136	99	161	160	163	150	147
Yoghurt[5]	..	..	..	..	30	44	52	59	59	58
Melkeprodukter[5]	11	45	59	78	88	150	122	166	171	160
Fløte, rømme (38%)[5]	17	26	27	29	29	33	37	43	42	42
Ost[5]	27	35	49	56	65	81	98	108	102	100
Smør[5]	13	21	22	14	15	14	19	19	18	18
Margarin[5]	82	73	62	55	54	44	40	43	42	41
Herav lettmargarin[5]			1	8	11	12	6	6	6	6
Annet fett	13	17	20	17	18	19	21	22	22	22
Uspesifisert handel[8]	..	..	..	..	8	29	49	51	53	52
Grensehandel[9]	..	..	..	..	56	67	72	11	45	47

Alle serier er revidert tilbake til 1999.
* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Poteter friske er matpoteter, potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989. Hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
2. Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989. F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sjokolade. Dette volumet inngår imidlertid ikke her, men i gruppen «Grensehandel».
3. Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977, 1986 og 1999.
4. Anslag for grensehandel av kjøtt inngår i gruppen «Grensehandel».
5. Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre Melkekategorier. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter. d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert av markedsaktørene, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin samt matfett.
6. Tall for fisk er angitt som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.
7. Sukker omfatter sukker, honning og sukkervarer (omregnet til sukker). F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sukker og sukkervarer. Dette volumet inngår i gruppen «Grensehandel».
8. Omfatter sammensatte varer ref. kap. 2.5.9, f.o.m. 1999.
9. F.o.m. 1999 er det gjort anslag av grensehandel. Anslaget er usikkert, og holdes derfor utenom de øvrige tallene. Anslaget omfatter matvaregruppene kjøtt, meieri, sukker (sukkervarer og sukker i brus) og kakao (sjokolade).

Tabell 2.47 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, kg per innbygger

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2021	2022*	2023**
Korn, som mel	97,2	69,1	75,1	76,4	82,9	81,5	76,2	77,8	76,1	76,4
Ris, gryn og mel	1,5	1,8	2,5	3,1	3,6	4,8	4,8	4,5	5,1	5,1
Poteter, friske[1]	92,5	78,7	62,6	50,3	32,0	21,1	15,4	20,2	17,5	19,4
Potetprodukter[1]	..	7,0	11,3	21,3	27,0	28,0	28,0	27,2	28,3	26,7
Potetmel[1]	14,6	9,9	8,1	12,0	11,8	11,2	8,8	8,3	7,9	8,8
Sukker/sukkervarer[7]	40,1	42,0	44,7	40,5	43,8	31,9	23,9	26,1	24,1	24,9
Erter/nøtter/kakao[2]	4,1	6,2	7,1	4,7	6,3	8,7	9,2	10,2	10,0	9,5
Kakaoprodukter[2]	..	..	..	3,9	3,1	6,0	5,7	6,7	6,6	6,4
Grønnsaker[3]	35,4	40,2	46,4	53,1	60,6	68,5	81,2	81,3	77,6	78,7
Frukt og bær[3]	41,2	66,8	76,0	78,6	68,7	89,6	84,9	84,8	80,9	81,4
Kjøtt[4]	33,3	40,5	51,1	49,7	59,6	69,3	69,9	76,6	72,0	69,1
Kjøttbiprodukter	2,4	2,8	3,2	3,1	3,3	2,9	2,3	2,4	2,3	2,2
Egg	7,4	9,5	10,8	11,6	10,8	11,9	13,5	13,4	13,3	13,3
Fisk[6]	..	..	..	..	..	21,2	19,4	19,4	18,8	19,0
Helmelk[5]	194,5	172,0	160,1	63,6	32,4	20,3	16,8	15,7	15,2	15,0
Lettmelk[5]	..	..	..	79,2	72,6	51,9	33,8	32,4	30,4	29,7
Skummet melk[5]	10,0	14,2	26,3	32,2	22,2	33,3	30,0	30,1	27,5	26,5
Yoghurt[6]	..	..	..	..	6,8	9,2	9,7	10,9	10,7	10,6
Melkeprodukter[5]	3,2	11,6	14,5	18,5	19,8	31,0	22,8	30,7	31,4	29,0
Fløte, rømme[5]	5,0	6,7	6,6	6,9	6,5	6,8	7,0	7,9	7,8	7,5
Ost[5]	8,0	9,0	12,0	13,2	14,5	16,8	18,3	20,0	18,8	18,1
Smør[5]	3,8	5,4	5,4	3,4	3,3	2,9	3,6	3,5	3,2	3,3
Margarin[5]	24,2	18,8	15,3	13,0	12,1	9,0	7,6	8,0	7,6	7,4
Herav lettmargarin[5]			0,2	1,9	2,5	2,5	1,1	1,2	1,2	1,0
Annet fett	3,8	4,4	4,9	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Uspesifisert handel[8]	..	..	..	..	1,8	6,0	9,2	9,5	9,7	9,4
Grensehandel[9]	..	..	..	..	12,6	13,9	13,5	2,0	8,3	8,6
Middelfolkemengde	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5348	5408	5457	5521

Alle serier er revidert i 2008 tilbake til 1999.
* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Poteter friske er matpoteter, potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989. Hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
2. Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989. F.o.m 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sjokolade. Dette volumet inngår imidlertid ikke her, men i gruppen «Grensehandel».
3. Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977, 1986 og 1999.
4. Anslag for grensehandel av kjøtt inngår i gruppen «Grensehandel».
5. Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre Melkekategorier. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter. d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert av markedsaktørene, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin, samt matfett.
6. Tall for fisk er angitt som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.
7. Sukker omfatter sukker, honning og sukkervarer (omregnet til sukker). F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sukker og sukkervarer. Dette volumet inngår kun i gruppen «Grensehandel».
8. Omfatter sammensatte varer ref. kap. 2.5.9, f.o.m. 1999.
9. F.o.m. 1999 er det gjort anslag av grensehandel. Anslaget er usikkert, og holdes derfor utenom de øvrige tallene. Anslaget omfatter matvaregruppene kjøtt, meieri, sukkervarer, sukker i brus og kakao (sjokolade).

2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer

Matmengdene på engrosnivå er omregnet til spiselig mengde (tabell 2.48) og næringsberegnet (tabell 2.49–2.50) av Universitetet i Oslo.

Tabell 2.48 MATMENGDE PÅ ENGROSNIVÅ. SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG[1]

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Kornvarer, som mel[2]	205	224	214	231	250	238	225	225	223	222	235	225	222
Poteter[3]	173	157	153	143	132	138	112	122	130	120	129	122	118
Grønnsaker	96	129	134	150	157	177	198	199	192	200	202	201	192
Erter, bønner tørre				6	5	5	6	7	5	6	7	11	12
Frukt og bær	172	178	169	184	186	198	203	200	194	191	187	190	181
Kjøtt[4]	119	126	120	143	151	154	159	162	153	153	159	168	157
Fisk som filet[5]				39	41	37	38	35	38	37	36	37	36
Egg	23	27	26	24	26	29	31	32	32	33	33	32	32
Helmelk[6]	480	461	182	120	86	54	47	46	42	42	44	43	42
Lettmelk	-	-	229	165	163	147	114	109	107	105	93	89	83
Lettmelk med høyst 0,7 % fett[7]				35	29	39	53	49	47	46	57	56	51
Skummet melk	73	109	135	122	47	42	26	23	21	20	28	27	24
Yoghurt						23	28	28	28	27	30	30	29
Konserverte melkeprodukter				68	73	91	64	69	70	62	70	84	86
Fløte, 38 % fett	18	20	21	19	22	20	21	20	19	19	22	22	21
Ost	28	34	35	40	47	45	51	50	50	50	54	55	51
Smør[8]	13	16	7	7	5	5	6	6	7	7	7	7	6
Margarin[9]	48	44	37	32	28	24	27	25	25	24	24	24	24
- lettmargarin	-	-	6	8	5	5	4	4	4	3	3	3	3
Matolje, annet fett	17	13	11	11	11	12	13	13	12	12	12	12	11
Sukker[10]	89	118	113	115	98	85	74	70	65	66	71	72	66
Diverse[11]	14	16	24	25	27	33	34	35	32	32	38	36	34

* Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene. Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før.
2. Inkluderer ris og kli og fra 2006 maisprodukter.
3. Inkluderer potet brukt til potetprodukter og fra 2006 poteter brukt til produksjon av potetmel.
4. Inkluderer blod og innmat. Halvparten av nedgangen i 2014 skyldes at andel spiselig mengde svinehode er endret fra 100 til 49 %. Fra 2016 er spiselig andel endret fra 75,0 til 77,5 % for storfe og fra 85,0 til 88,4 % for svin. Mengden kjøttbiprodukter som inngår i næringsberegningen er fra 2018 redusert basert på ny metode (se kap. 2.5.2.5).
5. Mengden fisk som inngår i næringsberegningen er fra 2018 basert på ny metode for måling av forbruket av fisk og sjømat (se kap. 3).
6. Inkluderer til og med 2002 helmelk brukt i konserverte melkeprodukter, og fra 2006 melkeprodukter beregnet som råvare melk og fløte.
7. Inkluderer til og med 2002 skummet melk brukt i konserverte melkeprodukter.
8. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.
9. Inkluderer smørblandet margarin. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
10. Inkluderer sirup, honning og sukkervarer, omregnet til sukker.
11. Inkluderer nøtter, kakao, potetmel og fra 1986 sjokolade som råvarer. Fra 2006 eksklusive potetmel.

Tabell 2.49 gir oversikt over kostens innhold av energi og energigivende nærings-stoffer på engrosnivå. Grensehandel inngår ikke i energi- og næringsberegningene, men omtales separat, se side 71.

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-tallet gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34–35 prosent av energien (energiprosent), men det har siden økt. Fra 2015 har fettinnholdet ligget rundt 37 og 38 energiprosent, og utgjorde 37 energiprosent i 2022.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990. Siden 2015 har kostens innhold av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent, og utgjorde ca. 14 energiprosent i 2020–2022.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent, og har vært ca. 6 energiprosent siden 2015. Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har utgjort under 1 energiprosent siden 2005.

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til ca.16 energiprosent. I perioden 2010–2020 var proteininnholdet rundt 15 energiprosent, men økte til 16 energiprosent i 2021 og holdt seg på samme nivå i 2022.

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50–52 energiprosent i 1980- og 1990-årene. I perioden 2010–2022 har karbohydratinnholdet gått ned fra 48 til ca. 45 energiprosent. I tillegg har kostfiber bidratt med ca. 2 energiprosent i denne perioden.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte fra ca. 15 til 17 energiprosent i perioden 1980–2000, men har siden gått betydelig ned. Tilsatt sukker utgjorde ca. 11 energiprosent i 2019 og ca.12 energiprosent i 2020–2022. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i næringsberegningen, vil tilsatt sukker utgjøre ca. 12 energiprosent i hele perioden 2019–2022.

Innholdet av kostfiber økte fra 23 til 26 gram per person per dag i perioden 1980–2015, og til 29 gram per person i 2022. Dette tilsvarer en økning fra 2,3 til 2,6 gram kostfiber per MJ fra 2015 til 2022, men er fortsatt lavere enn anbefalt nivå på minst 3 gram kostfiber per MJ.

Tabell 2.49 INNHOLD AV ENERGI OG ENERGIGIVENDE NÆRINGSSTOFFER I MATMENGDEN PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE PER PERSON PER DAG[1]

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Energi, MJ	12,2	13,3	12,2	12,0	11,9	11,7	11,5	11,4	11,2	11,1	11,5	11,4	11,1
Protein, g	87	94	94	95	100	100	99	100	98	98	104	106	102
Fett, g[2]	129	135	111	110	112	112	115	115	115	114	114	114	111
-mettede fettsyrer, g[3]	54	57	45	47	49	48	45	45	45	44	44	44	43
-enumettede f.s., g	46	48	40	36									
-flerumettede f.s., g	20	21	18	19									
-cis enumett. f.s., g					37	39	43	44	43	43	43	42	41
-cis flerumett. f.s., g					17	16	17	17	17	17	18	18	18
-transumett. f.s., g					2	2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5	1,5	1,5
Karbohydrat, g	345	390	375	369	345	330	315	305	297	297	309	305	297
-tilsatt sukker, g	91	120	118	120	105	95	84	80	74	75	81	82	77
Kostfiber, g	21	23	22	24	25	26	26	27	27	26	31	31	29
Energifordeling:													
Protein, %	12	12	13	13	14	15	15	15	15	15	15	16	16
Fett, %	40	38	35	34	35	35	37	38	38	38	37	37	37
-mettede f.s., %	16	16	14	15	15	15	14	15	15	15	14	14	14
-enumettede f.s., %	14	13	12	11									
-flerumettede f.s., %	6	6	6	6									
-cis enumett. f.s., %					11	12	14	14	14	14	14	14	14
-cis flerumett. f.s., %					5	5	6	6	6	6	6	6	6
-transumett. f.s., %					0,7	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Karbohydrat, %	48	50	52	52	49	48	47	46	45	45	46	45	45
-tilsatt sukker, %	13	15	17	17	15	14	12	12	11	11	12	12	12
Kostfiber, %					2	2	2	2	2	2	2	2	2

*Foreløpige tall.
1. Se Tillegg 1 avsnitt 2.5 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.
2. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
3. Fra 2014 er sammensetningen av "annet fett" endret i beregningen. Oljer med høy andel mettede fettsyrer (som var vanligere å bruke før) er i stor grad erstattet med oljer med lavere andel mettede fettsyrer.

De største fettkildene i kosten er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett (tabell 2.50). Mengden fett som kommer fra melk og meieriprodukter gikk ned mellom 1980 og 2000. Det har vært en vridning i fettkildene fra melk og smør til ost og fløte siden 1975. Mengden fett som kommer fra kjøtt økte fra 1975 til 2000. Mengden fett fra margarin gikk betydelig ned fra 1975 til 2010. I perioden 2010 til 2022 har mengden fett fra henholdsvis melk og meieriprodukter, kjøtt og margarin forandret seg lite.

Tabell 2.50 KILDER TIL FETT. MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE FETT, GRAM PER PERSON PER DAG[1]

	1975	1980	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Melk og meieriprodukter	42	46	33	31	32	31	31	31	32	32	33	32	31
- melk, yoghurt	18	18	11	8	5	4	4	5	5	4	4	4	4
- fløte, rømme	6	7	7	7	8	8	8	8	8	8	9	8	8
- ost	8	9	9	11	12	12	12	12	12	12	13	13	12
- smør[2]	10	13	6	6	4	5	5	5	6	6	6	5	5
- konserverte melkeprodukter					3	2	2	2	2	2	2	2	2
Margarin[3]	39	36	28	22	17	19	19	18	18	17	16	16	16
- lettmargarin	-	-	3	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Matolje, annet fett	12	13	11	11	11	13	12	12	12	12	12	12	11
Kjøtt	21	22	20	27	26	27	28	27	26	26	26	26	27
Fisk					2	2	2	2	2	2	2	2	2
Andre matvarer	15	18	20	19	25	23	23	25	25	24	25	25	24
- kornvarer	-	-	-	5	5	4	5	4	5	4	4	4	4
- egg	-	-	-	2	3	3	3	3	3	4	4	3	3
- mandel, nøtter	-	-	-	5	9	9	9	9	9	9	9	9	8
- kakao, kakaoprodukter	-	-	-	3	6	6	5	5	5	5	6	6	6
- annet	-	-	-	4	2	1	1	2	2	2	2	2	2
Fett totalt	129	135	111	110	112	115	115	115	115	114	114	114	111

*****Foreløpige tall.
1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.
2. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.
3. Inkluderer smørblandet margarin.

Anslag grensehandel og næringsinnhold

Anslag grensehandel (se kap. 2.5.8) og uspesifisert handel (se kap. 2.5.9) inngår ikke i energi- og næringsberegningene som er vist i tabell 2.49–2.50.

Det er beregnet hvordan NIBIOs grove anslag for grensehandel av varegruppene kjøtt, meieri, korn- og melvarer, sukkervarer, kakao (sjokolade) og sukker i brus kan påvirke næringsinnholdet i engrosforbruket av matvarer.

I 2020 og 2021 minket grensehandelen betydelig og tillegg for grensehandel ville bare føre til meget små endringer i næringsinnholdet. Ifølge beregningene for 2022 vil det å legge til anslagene for grensehandel øke kostens innhold av energi med 0,3 MJ per person per dag, mengden protein med 2,9 gram, fett med 2,4 gram, hvorav omtrent halvparten er mettet fett. Mengden karbohydrat vil øke med 9,8 gram per dag, hvorav 5,3 gram er tilsatt sukker. Regnet som andel av energiinnholdet vil tillegg for grensehandel kun føre til små endringer. Kostens innhold av fett og kostfiber vil reduseres med henholdsvis 0,2 og 0,1 energiprosent, protein og mettede fettsyrer vil bli uendret, mens karbohydrater og tilsatt sukker vil øke med hhv. 0,2 og 0,5 energiprosent.

2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket – selvforsyningsgrad – selvforsyningsevne

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av engrosforbruket av matvarer (regnet på energibasis) som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden er således basert på fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler mv. Selvforsyningsgraden gir ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon, for eksempel både eksporteres og importeres det betydelige mengder mat som f.eks. ost. Eksporten av ost kommer ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer til uttrykk. Eksport av fiskeolje som kunne vært brukt til margarinproduksjon og import av soyabønner/-planteoljer til margarinproduksjon, blir behandlet på samme måte. Det samme gjelder eksport og import av fisk. Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningsevnen) skal vurderes, bør det derfor tas hensyn til matvareeksporten (dekningsgrad).

Heller ikke dekningsgraden med matvareeksporten gir et fullstendig bilde av selvforsyningsevnen. Dette skyldes at forbruket i krisesituasjoner vil kunne legges om til større andel planteprodukter. Energitapet er stort når planteprodukter som kunne nyttes direkte til mat, blir brukt til fôr. Det må også tas hensyn til at en del av kraftfôret som nyttes i husdyrproduksjonen er importert, og at det både i fiskeriene og i jordbruket også nyttes andre importerte innsatsfaktorer. I tillegg vil man kunne redusere krav til kvalitet til det som går til matproduksjon (for eksempel mat som i dag går til fôr, kan man benytte som menneskeføde). Effektene av å endre matvareforbruket i retning av planteprodukter er store og vil i kortvarige kriser (varighet 2–3 år) til dels kunne utlikne/overstige virkningen av bortfall av importerte innsatsfaktorer. Netto-effekten vil derfor være positiv og gjøre at egendekningen i en krisesituasjon vil være høyere enn også dekningsgraden med matvareeksporten inkludert. Tabell 2.51 viser energiinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Foreløpige tall for 2022 viser at den samlede mengden energi går ned fra 2021.

Tabell 2.51 FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. TJ (terajoule)

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2021	2022*	2023**
Korn, som mel					5372	5700	5908	6 099	6 019	6 115
Ris gryn og mel					239	348	385	369	420	420
Poteter friske	1050	890	750	650	420	299	241	321	281	315
Potetprodukter		80	140	240	354	397	441	433	455	434
Potetmel		110	100	150	154	159	138	133	128	143
Sukker/sukkervarer	2200	2630	2950	2780	3175	2506	2080	2 297	2 141	2 230
Erter, nøtter, kakao[1]	210	360	480	610	363	546	644	732	734	693
Kakao					303	629	664	788	777	768
Grønnsaker	110	140	180	210	250	306	402	407	391	402
Frukt og bær	340	510	610	650	604	852	894	903	870	886
Kjøtt	1070	1370	1810	1830	2126	2570	2830	3 143	2 959	2 865
Kjøttbiprodukter	50	70	80	80	88	82	75	78	75	73
Egg	150	180	210	230	231	276	345	347	348	351
Fisk[2]	350	560	460	520	369	362	416	407	399	408
Helmelk	1900	1910	1870	770	415	282	258	243	238	238
Lettmelk				660	638	494	356	346	327	323
Skummet melk	50	90	170	220	158	255	255	258	239	233
Yoghurt					143	209	245	279	277	277
Melkeprodukter[4]	80	210	280	370	418	1 280	792	683	592	464
Fløte, rømme	230	390	400	430	437	495	561	643	634	624
Ost	440	510	710	810	937	1 173	1 419	1 570	1 484	1 451
Smør	430	660	690	430	458	436	595	598	550	573
Margarin	2520	2150	1840	1630	1 587	1 286	1 194	1 277	1 226	1 211
Annet fett	480	640	750	640	671	726	804	813	821	830
Uspesifisert handel[3]	..	..	..	..	-14	202	322	345	352	345
Grensehandel[3]	..	..	..	..	624	717	811	122	487	509
Forbruk i alt, 1000 TJ	16,5	17,3	18,9	18,6	20,3	22,4	23,0	23,5	23,1	23,1
Folkemengde 1000 stk.	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5348	5408	5457	5521

* Foreløpige tall. ** Anslag/prognose TJ= terajoule 10^{12}

1. Kakao ble skilt ut som egen gruppe i 1999.
2. Fisk med korrigerte energivekter f.o.m. 1999.
3. Tatt inn i tabellen f.o.m. 1999 (negativ verdi for uspesifisert handel i 1999 skyldes at energiinnholdet i det som ble eksportert var høyere enn det som ble importert). Energivektene er dynamiske, dvs. varierer fra år til år avhengig av varesammensettingen i gruppen.
4. Korrigert faktor for energiinnhold f.o.m 1999.

Figur 2.11 viser den norskproduserte andelen av matvareforbruket. Figuren angir både selvforsyningsgrad – de sorte søylene - og dekningsgrad – summen av de hvite og sorte søylene.

Figur 2.11 Selvforsyningsgrad (sorte søyler) og dekningsgrad (sum av sorte og hvite søyler) i 2022

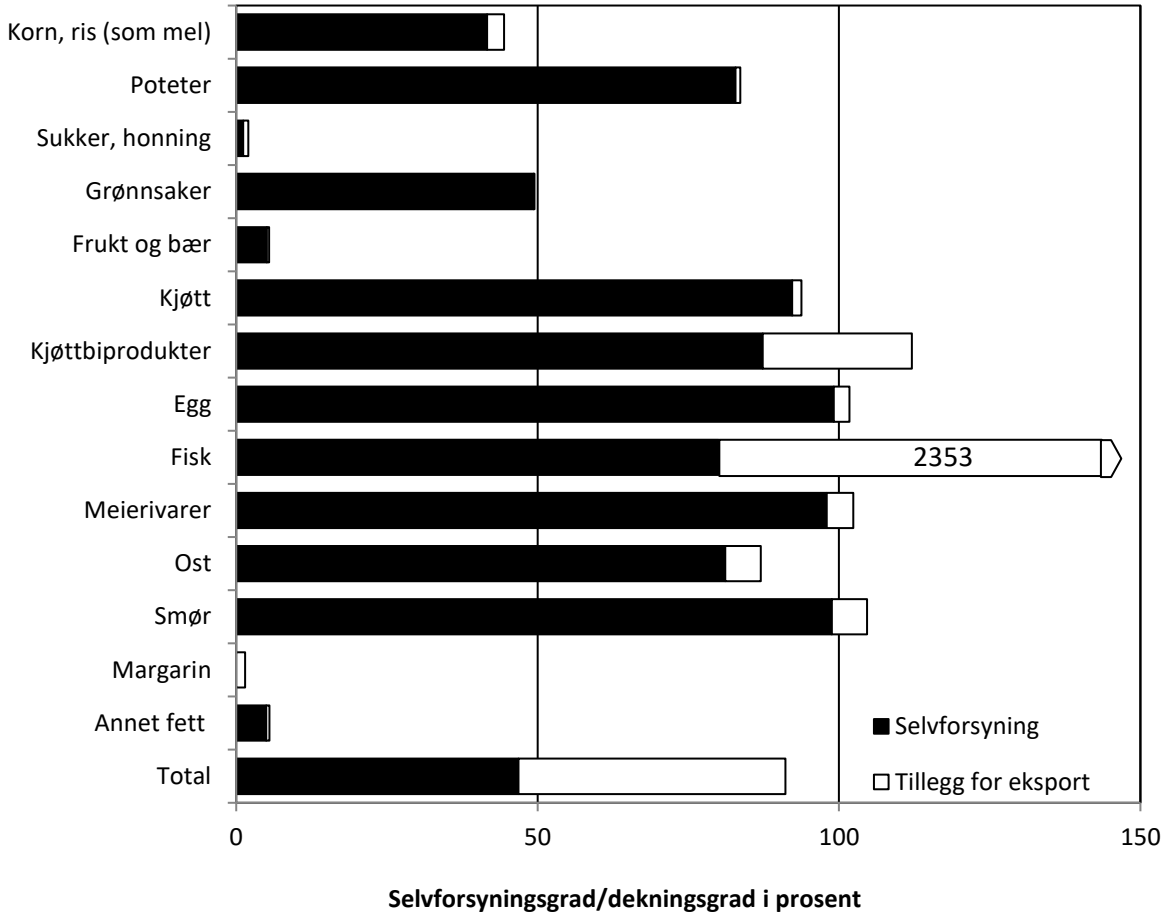

Metoden som viser selvforsyningsgrad bygger på følgende prinsipp «forbruk minus import, dividert på forbruk», mens metoden som viser dekningsgrad bygger på følgende prinsipp «Forbruk pluss eksport minus import dividert på forbruk». Av figuren kan man se at fisk kommer i en særstilling. Dette pga. eksporten fra denne næringen (imidlertid er det knyttet stor usikkerhet til energiinnholdet av spiselig mengde fisk).

De siste årene er grensehandel, samt nettoimport av uspesifisert handel hensyntatt f.o.m. 1999.

Den foreløpige beregningen av selvforsyningsgraden for 2022 er 46,8 prosent, mens den korrigerte selvforsyningsgraden for 2021 er beregnet til 45,9 prosent. I fjor ble den foreløpige selvforsyningsgraden for 2021 beregnet til 45,9 prosent (m.a.o. ingen endring av den foreløpige og korrigerte selvforsyningsgraden i 2021).

Den foreløpige beregningen av dekningsgraden av matvarer i 2022 er 91,1 prosent, mens den korrigerte dekningsgraden for 2021 er beregnet til 90,8 prosent.

Tabell 2.52 viser norskprodusert andel av matvareforbruket «selvforsyningsgraden». Selvforsyningsgraden har vært forholdsvis stabil i hele perioden med unntak av enkelte år. Større endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig variasjoner i mengden av norskprodusert matkorn på grunn av avlingsvariasjoner og kvalitet. I 2019 var selvforsyningsgraden «kun» på 41 prosent, noe som i stor grad skyldes lav andel av norskprodusert matkorn, herunder tørkesommer i 2018 som førte til lave lagre inn i 2019. For perioden 1999–2021 har gjennomsnittlig selvforsyningsgrad ligget på 46,3 prosent, noe som gjør at 2022 ligger litt over gjennomsnittet for perioden (46,8 prosent i 2022).

Tabell 2.52 NORSKPRODUSERT ANDEL AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS (SELVFORSYNINGSGRAD), PROSENT

	1953-1955[1]	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2021	2022*	2023**
Korn, som mel inkl. ris[1]	11	3	13	22	33	34	21	36	42	36
Poteter friske	100	100	93	99	81	79	76	68	74	64
Potetprodukter		100	67	93	87	95	83	85	87	86
Potetmel		81	75	84	67	70	69	80	88	79
Sukker, sukkervarer	1	2	2	3	0	1	1	1	1	1
Erter, nøtter, kakao	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grønnsaker	93	87	72	73	57	48	47	49	49	49
Frukt og bær	42	35	29	27	6	5	7	7	5	6
Kjøtt	99	95	92	97	97	96	95	88	92	96
Kjøttbiprodukter	100	82	86	96	98	90	87	87	87	87
Egg	100	98	100	100	97	99	98	98	99	99
Fisk[2]	94	92	94	88	80	80	80	80	80	80
Helmelk	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Lettmelk				100	100	100	100	100	100	100
Skummet melk	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Yoghurt					99	98	88	89	89	89
Konserverte melkeprodukter	100	89	86	100	98	99	99	97	97	97
Fløte, rømme (38 % fett)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ost	100	99	97	97	95	89	83	82	81	81
Smør	100	78	92	100	99	97	98	97	99	98
Margarin	61	53	44	40	20	20	0	0	0	0
Annet fett	0	19	60	20	20	20	5	5	5	5
Norskprodusert/ Selvforsyningsgrad[3]	49	48	49	50	44	46	41	46	47	45
Produsert i norsk jordbruk[3]	38	39	41	44	42	45	40	45	45	44
I norsk jordbruk på norsk fôr[3]	34	30	35	36	..	40	33	40	40	39
Dekningsgrad (inkl. fisk)[3]					76	84	84	91	91	88

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Tallene før og etter 1970 er ikke helt sammenliknbare pga. kraftfôrrasjonering. Tallet f.o.m. 1999 er korrigert som følge av at import av bearbeidede kornprodukter ikke kom med tidligere.
2. Anslag.
3. Brudd i serien i 1999 når anslag for grensehandel og uspesifisert handel inkluderes. Bruddet innebærer en reduksjon på om lag 2 prosentpoeng for de respektive nøkkeltallene. Tallet for 2023 «I norsk jordbruk på norsk fôr» er kun basert på gjennomsnittlig fôrproduksjon/fôrimport for de tre foregående årene.

Av tabell 2.53 framgår det at energiandelen fra vegetabilske matvarer var 62 prosent på 50-tallet. På 70-tallet var andelen nede i 59 prosent. På slutten av 90-tallet hadde andelen økt til 66 prosent. I løpet av de 10–15 siste årene har andelen imidlertid gått noe ned og i 2022 utgjør den vegetabilske andelen av engrosforbruket 62 prosent.

Tabell 2.53 PROSENTVIS SAMMENSETNING AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2021	2022*	2023**
Vegetabilske matvarer										
Korn, som mel inkl. ris	30	23	25	27	28	27	27	27	28	28
Poteter	6	5	4	4	5	4	4	4	4	4
Sukker, sukkervarer	13	15	16	15	16	11	9	10	9	10
Erter, nøtter[1]	1	2	3	3	2	2	3	3	3	3
Kakao[1]					1	3	3	3	3	3
Grønnsaker	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Frukt og bær	2	3	3	4	3	4	4	4	4	4
Margarin, vegetabilsk	6	6	6	5	6	4	4	5	4	4
Annet fett, vegetabilsk	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3
Grensehandel[2]	..	..	..	..	1	2	2	1	2	2
Sum veg. matvarer	62	60	59	63	66	62	61	62	62	63
Animalske matvarer										
Kjøtt	7	8	9	9	10	11	12	13	13	12
Kjøttbiprodukter	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Egg	1	1	1	2	1	1	2	1	2	2
Fisk	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Helmelk	11	11	10	4	2	1	1	1	1	1
Lettmelk, ekstra lettmelk				4	3	2	2	1	1	1
Skummet melk	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Yoghurt					1	1	1	1	1	1
Melkeprodukter	1	1	1	1	2	6	3	3	3	2
Fløte/rømme (38 % fett)	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3
Ost	3	3	4	5	5	5	6	7	6	6
Smør	3	4	4	2	2	2	3	3	2	2
Margarin animalsk	9	7	5	4	1	0	0	1	0	0
Annet fett animalsk	-	1	2	1	0	0	0	0	0	0
Grensehandel[2]					1	2	2	1	2	2
Sum animalske matvarer	38	41	41	37	34	38	39	38	38	37
Matvarer i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose
1. Kakao skilt ut f.o.m. 1999.
2. Omfatter grensehandel, samt uspesifisert handel (anslag på 50 % er animalsk og 50 % er vegetabilsk).

Tabell 2.54 angir «nøkkeltall», der nøkkeltall 1-4 er inkl. fisk, mens nøkkeltall 5-8 er ekskl. fisk. Nøkkeltall omfatter «Engrosforbruk» og «Norsk totalproduksjon» (som er oppgitt i 1000 TJ), samt «Dekningsgrad» og «Selvforsyningsgrad». Nøkkeltall 9 angir andel «Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr» av det totale engrosforbruket inkl. fisk (oppgitt i prosent). Nøkkeltall 10 og 11 omfatter selvforsyningsgrad og dekningsgrad som er korrigert for fôrimport på husdyrprodukter (her forventes det en liten justering i neste års rapport som også skal hensynta fôrimport på fisk, samt korreksjoner knyttet til justeringer i fôrkorrigert eksport).

Tabell 2.54 FORBRUKET AV NORSKPRODUSERTE MATVARER I FORHOLD TIL TOTALT MATVAREFORBRUK[1]

	1999	2009	2019	2021	2022*	2023**
1. Engrosforbruk I (i 1000 TJ)	20,3	22,4	23,0	23,5	23,1	23,1
2. Norsk totalproduksjon I (i 1000 TJ)	15,5	19,0	19,4	21,4	21,0	20,4
3. Dekningsgrad I (i prosent)	75,9	86,4	84,5	90,8	91,1	88,5
4. Selvforsyningsgrad I (i prosent)	43,8	47,2	41,6	45,9	46,8	45,0
5. Engrosforbruk II (i 1000 TJ)	20,0	22,1	22,6	23,1	22,7	22,7
6. Norskprodusert II (i 1000 TJ)	10,0	11,1	10,2	11,2	11,4	10,8
7. Dekningsgrad II (i prosent)	50,0	50,2	45,1	48,6	50,0	47,7
8. Selvforsyningsgrad II (i prosent)	43,1	46,7	40,9	45,3	46,3	44,4
9. Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr (i prosent)	..	41,4	32,5	39,6	40,1	38,6
10. Selvforsyningsgrad III, fôrkorrigert (i prosent)	..	42,7	34,0	40,9	41,5	40,0
11. Dekningsgrad III, fôrkorrigert (i prosent)	..	80,2	76,9	85,8	85,7	83,5

1. Punkt 1-4 inkl. fisk, punkt 5-8 ekskl. fisk, punkt 9 produksjon ekskl. fisk som er fôrkorrigert, med ett forbruk inkl. fisk, og punkt 10-11 fôrkorrigert for husdyrprodukter (produksjon og forbruk er inkl. fisk, men fisken er ikke fôrkorrigert). ** Her foreligger det ingen tall for nøkkeltall 9-11, så dette er kun en beregning som bygger på en antagelse om ett gjennomsnitt av fôrtilgang for de tre siste årene både mtp produksjon og import av kraftfôr og øvrig fôr.

3 FISK OG SJØMAT

3.1 Data om fisk og sjømat

3.1.1 Bakgrunn

Fra 1995 til 2019 ble data fra GfKs panelundersøkelse anvendt som grunnlag for beregning av fiskeforbruket. GfKs undersøkelse identifiserte innkjøpt/anskaffet fisk og sjømat i private husholdninger. I tillegg ble omsatt fisk og sjømat i storhusholdningsmarkedet (data fra Flesland Markedsinformasjoner) lagt til GfK-tallene for å anslå det totale forbruket. SSBs utenrikshandelsstatistikk ble benyttet for å kunne beregne selvforsyningsgrad og dekningsgrad.

I 2020 sluttet GfK å levere tall. Det ble derfor endring i både kilder og metode. Den nye metoden innebærer at Flesland Markedsinformasjoner leverer ferdigberegnede tabeller for både produktvekt, rund vekt og filet over registrert salg fra grossister. Omregningsfaktorer fra produktvekt til rund- og filetvekt er ifølge Flesland Markedsinformasjoner de samme som NIBIO benyttet når GfK-tallene dannet grunnlaget for fiskeberegningene. Den nye metoden omfatter tall f.o.m. 2003.

Det er gjort ett par små korreksjoner i tall for 2019–2021 i årets rapport.

3.2 Grossistomsatt fisk og sjømat

Tallene fra Flesland Markedsinformasjoner baserer seg på registrert salg fra grossist til norske aktører (butikker, fiskebutikker, storhusholdning m.m.). Tallene inkluderer ikke direktesalg fra produsent til forbruker eller øvrig hjemmeforbruk (f.eks. fisket selv).

Tabell 3.1 viser grossistomsatt mengde av fisk og sjømat (i produktvekt, filet og hel urenset/rundfisk), fordelt på dagligvarehandel og storhusholdning i millioner kilo, samt kilo per innbygger for utvalgte år i perioden 2003–2022.

Av tabellen ser man en dreining av omsetningen under koronapandemien, der omsetningen i dagligvarehandel økte på bekostning av omsetningen i storhusholdningen. Foreløpige tall for 2022 indikerer at endringen man så under koronapandemien var kortsiktig. Andelen av fisk omsatt i dagligvarehandelen i 2022 er beregnet til 77 prosent, og er tilbake til omtrent samme nivå som før koronapandemien.

Tabell 3.1 viser at grossistomsetning av fisk og sjømat, målt som produktvekt, har gått ned fra 21,2 kg per innbygger i 2003 til 18,8 kg per innbygger i 2022, en nedgang på 11 prosent. Omregnet til filet, har grossistomsetningen gått ned fra 13,4 kg per innbygger i 2003 til 13,1 kg per innbygger i 2022. Omregnet til hel urenset/rund vekt har nedgangen vært på 5,8 prosent (32,9 kg per innbygger i 2003 til 31,0 kg per innbygger i 2022). Fra 2021 til 2022 har grossistomsetningen gått ned med 0,6 kg per innbygger når man måler i produktvekt og rund vekt, men måles det som filetvekt går forbruket ned med 0,3 kg per innbygger.

Tabell 3.1 GROSSISTOMSATT FISK OG SJØMAT, MENGDE OMSATT TIL DAGLIGVAREHANDEL OG STORHUSHOLDNING, SOM PRODUKTVEKT, FILET OG HEL URENSET FISK (I MILL. KG OG KG PER INNBYGGER) FOR UTVALGTE ÅR I PERIODEN 2003-2022

	2003	2009	2018	2019	2020	2021	2022*
Mill. kg							
Produktvekt, sum	96,6	102,5	103,0	103,7	103,7	105,1	102,9
- dagligvarehandel	80,6	83,9	78,5	78,7	85,2	84,1	78,7
- storhusholdning	15,9	18,6	24,5	25,1	18,4	21,1	24,2
Filet, sum	61,0	67,5	71,2	72,2	71,2	72,1	71,3
- dagligvarehandel	49,9	53,9	53,2	53,5	57,7	56,5	53,3
- storhusholdning	11,1	13,6	18,1	18,7	13,5	15,6	18,0
Hel urenset, sum	150,3	164,6	170,4	171,7	168,6	170,0	169,2
- dagligvarehandel	121,8	129,6	126,2	126,3	135,7	133,1	125,5
- storhusholdning	28,5	35,0	44,2	45,4	33,0	37,8	43,7
kg pr. innbygger							
Produktvekt, sum	21,2	21,2	19,4	19,4	19,3	19,4	18,8
Filet, sum	13,4	14,0	13,4	13,5	13,2	13,3	13,1
Hel urenset, sum	32,9	34,1	32,1	32,1	31,4	31,6	31,0

Tabell 3.2 angir grossistomsatt fisk i produktvekt etter art/type for de ti største gruppene i 2022, med omsetningsvolum også for årene 2003, 2009, 2018, 2019, 2020 og 2021. Ser man på sammensettingen av grossistomsatt fisk og sjømat, er det laks og torsk som dominerer. Til sammen utgjør de to fiskeslagene 33 prosent av den totale omsetningen i 2022. Den største gruppen i 2022 er «øvrige grupper» (omfatter 39 ulike fiskeslag), og sammen med gruppen «farseprodukter inkl. pålegg» utgjør de to gruppene 36 prosent av grossistomsatt fisk og sjømat.

Tabell 3.2 GROSSISTOMSATT FISK OG SJØMAT FORDELT PÅ ART FOR UTVALGTE ÅR I 1000 KG (PRODUKTVEKT)

	2003	2009	2018	2019	2020	2021	2022*
Laks	10 295	13 010	17 218	18 322	16 963	17 395	17 570
Farseprodukter inkl. pålegg	22 250	21 496	16 063	16 076	17 403	17 540	17 425
Torsk	14 096	16 045	16 239	16 100	16 090	16 234	16 168
Reker	10 664	10 097	9 048	8 760	9 226	9 787	8 909
Sei	6 236	5 453	5 629	5 594	5 513	5 578	5 866
Makrell	5 800	6 430	6 568	6 376	6 233	5 891	5 464
Andre bearb. produkter/kaviar	3 106	3 937	5 419	5 646	5 761	5 695	5 128
Ørret	3 693	4 967	4 474	4 488	4 681	4 312	4 050
Sild	3 631	3 324	2 995	2 857	2 975	2 904	2 666
Øvrige grupper[1]	16 806	17 766	19 317	19 518	18 828	19 803	19 605
Sum alle fiskeslag	**96 576**	**102 523**	**102 970**	**103 735**	**103 675**	**105 141**	**102 852**

1. Omfatter 39 ulike arter/grupper av fisk.

4 PRODUKSJON AV MORSMELK

I 2018 og 2019 ble den tredje nasjonale undersøkelsen av kostholdet til barn på 6 og 12 måneder (Spedkost 3) og 24 måneder (Småbarnskost 3) gjennomført. Andelen ammede i første leveår var i all hovedsak på samme nivå i Spedkost 3 (2018–19) som i Spedkost 2 (2006–07) (Figur 4.1). Sammenlignet med Spedkost 2 var andelen fullammede i Spedkost 3 lavere fra 4 måneders alder. Andel ammede i andre leveår var noe høyere i Småbarnskost 3 (2019) enn i Småbarnskost 2 (2007), men var fortsatt på et lavt nivå.

Figur 4.1 Andel fullammede og ammede barn

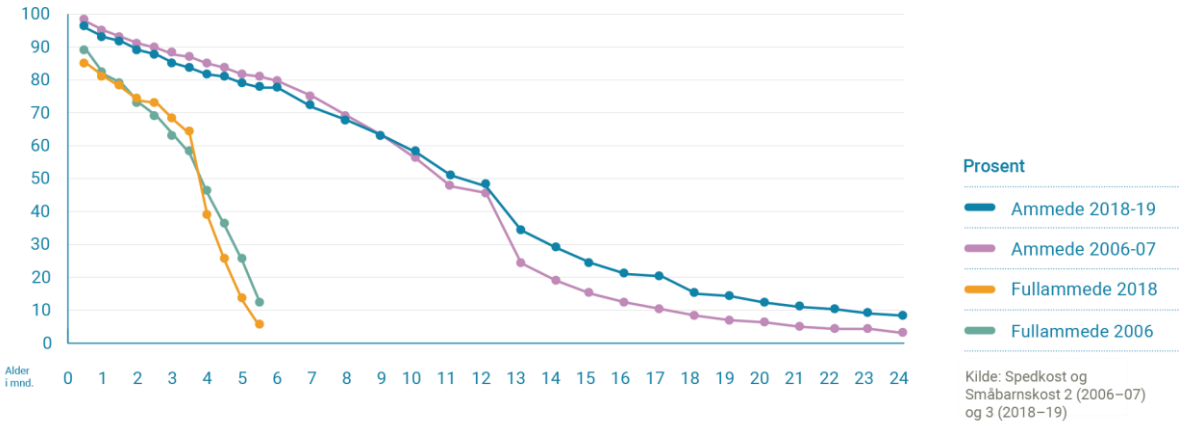

Det er beregnet at mødrene i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år (tabell 4.1). Mesteparten av morsmelken (drøyt 90 prosent) blir produsert i barnets første leveår. Mødre som ammer barnet hele første leveår vil gjennomsnittlig produsere om lag 225 liter morsmelk, og mødre som ammer til barnet er 2 år vil gjennomsnittlig produsere om lag 300 liter morsmelk. Beregningene er basert på en del forutsetninger og forenklinger, det er for eksempel ikke tatt hensyn til om barnet fullammes eller ikke. Den beregnede produksjon antyder kun størrelsesområdet.

Tabell 4.1 PRODUKSJON AV MORSMELK I NORGE

Alder i måneder	Andel barn som ammes (%)	Antall barn som ammes hver måned	Morsmelk liter/dag/barn	Morsmelk liter/måned/barn	Morsmelk mill. liter
1	93	51 262	0,7	21	1,077
2	89	49 057	0,7	21	1,030
3	85	46 852	0,8	24	1,124
4	82	45 198	0,7	21	0,949
5	79	43 545	0,7	21	0,914
6	78	42 994	0,7	21	0,903
7	72	39 686	0,6	18	0,714
8	68	37 482	0,6	18	0,675
9	63	34 726	0,6	18	0,625
10	58	31 970	0,5	15	0,480
11	51	28 111	0,5	15	0,422
12	48	26 458	0,4	12	0,317
13	34	18 741	0,3	9	0,169
14	29	15 985	0,3	9	0,144
15	24	13 229	0,3	9	0,119
16	21	11 575	0,2	6	0,069
17	20	11 024	0,2	6	0,066
18	15	8 268	0,2	6	0,050
19	14	7 717	0,2	6	0,046
20	12	6 614	0,2	6	0,040
21	11	6 063	0,2	6	0,036
22	10	5 512	0,2	6	0,033
23	9	4 961	0,2	6	0,030
24	8	4 410	0,2	6	0,026
SUM					10,058

Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2018–19 i første leveår (Spedkost 3) og i andre leveår (Småbarnskost 3). Det er benyttet tall fra SSB (www.ssb.no/fodte) på antall levendefødte i 2018; 55 120 barn. Antall barn som ammes hver måned er beregnet ut fra data om andel ammede. Estimater for volum morsmelk ved forskjellige aldre framgår av tabellen. Estimatene er usikre, særlig etter at fast føde er introdusert.

Samlet energimengde i den produserte morsmelken er estimert til 26,6 millioner MJ per år. Siden energiinnholdet i morsmelk varierer noe med stadiet i ammingen, er opplysninger om energiinnholdet i morsmelk usikre. I beregningene er det brukt 2640 kJ per liter morsmelk.

Beregningene viser at mengden morsmelk produsert av mødre i Norge har økt fra 8,2 til 10,1 millioner liter per år i perioden 1993 til 2018–19 (Tabell 4.2). Den største økningen var på 1990-tallet. Etter 2006–07 har morsmelkproduksjonen variert noe, med en nedgang i 2013 og en liten økning i 2018–19. Årlig morsmelkproduksjon delt på antall barn i alderen 0–24 måneder har økt fra 69 liter i 1993 til 91 liter i 2018–2019, med en forbigående nedgang i 2013.

Tabell 4.2 PRODUKSJON AV MORSMELK I NORGE 1993-2019

Mengde morsmelk per år	1993	1998–1999	2006–2007	2013	2018–2019
Totalt (mill. liter)	8,2	10,3	10,5	10,0	10,1
Per barn 0-24 mnd. (liter)	69	88	90	83	91

Siden amming bidrar til et sunt, trygt og bærekraftig kosthold for sped- og småbarn, er estimater av morsmelkproduksjonen viktig. Norge er ett av få land i verden som har med tall for morsmelkproduksjon i nasjonal matvarestatistikk. Dataene har vært med i rapporten Utviklingen i norsk kosthold siden begynnelsen av 1990-tallet.

Beregningen av morsmelkproduksjonen i Norge baserer seg på en metode utarbeidet av Oshaug og Botten. Oshaug A, Botten G. Human Milk in Food Supply Statistics. Food Policy 1994;19(5):479-82.

Se også referanse: Smith JP, Lande B, Johansson L, Baker P, Bærug A. The contribution of breastfeeding to a healthy, secure and sustainable food system for infants and young children: monitoring mothers' milk production in the food surveillance system of Norway. Public Health Nutr. 2022 Jul 4:1-9. doi: 10.1017/S1368980022001495. Epub ahead of print. PMID: 35781132.

TILLEGG 1

BEGREPER I MATFORSYNINGSSTATISTIKKEN

1 Innledning

Viktige definisjoner som er benyttet i Statens ernæringsråds matforsyningsrapporter ble i 1962 samlet i rapporten «Begreper i produksjons- og forbruksstatistikken vedrørende matvarer fra jordbruket». Siden den gang er det skjedd endringer i definisjonen av noen av disse begrepene, men for de fleste er det ingen endringer. Begrepene og definisjonene som benyttes av NIBIO og Helsedirektoratet er ikke nødvendigvis norsk eller internasjonal standard. Definisjonen av selvforsyningsgrad er f.eks. forskjellig fra den som brukes i andre land.

2 Definisjoner av begreper

2.1 Opplysninger som angår matvaregruppene

JOULE (MJ, TJ)	Internasjonal måleenhet for energi. 1 J = 0,239 cal (kalori); 1 cal = 4,184 J 1 kJ = 0,239 kcal; 1 kJ = 10^3 J 1 MJ = 10^6 J; 1 GJ = 10^9 J; 1 TJ = 10^{12} J
KORN	Alle typer korn brukt til mat, regnet som mel.
POTETER	Total mengde friske poteter til mat.
BEARBEIDEDE POTETER ELLER POTETPRODUKTER	Poteter til framstilling av pommes frites, potetmospulver, flakes, potetchips osv. Regnet som hele, friske poteter.
POTETMEL	Potetmel, regnet som hele poteter.
HOVEDKULTURENE AV GRØNNSAKER	Hvitkål, blomkål, gulrot, løk, purre, agurk og tomat
FRILANDSGRØNNSAKER	Betegnelse på grønnsaker som ikke dyrkes i veksthus.
HAGEBÆR	Jordbær, bringebær, solbær, stikkelsbær, rips og andre bær som dyrkes i kultur.
SKOGSBÆR	«Ville» bær som ikke dyrkes i kultur (blåbær, multer, tyttebær m.fl.).
HELMELK	Melk med et fettinnhold som enten er standardisert til minst 3,5 prosent eller som ikke er standardisert.
LETTMELK	Melk med et fettinnhold mellom 0,5 og 1,8 prosent.

SKUMMET MELK	Melk med et fettinnhold på under 0,5 prosent.
KONSUMMELK	Flytende melkeprodukter som melk og yoghurt som nyttes direkte til forbruk.
KONSERVERTE MELKEPRODUKTER	Samlebetegnelse på diverse melkeprodukter, der bl.a. pulver omregnes til melk, mens for øvrige bearbeidede produkter (risgrøt, ostesauser m.m.) anvendes produktvekt.
FLØTE	Fløte og rømme omregnet til 38 prosent fett (tidligere 35 prosent fett).
BRUN OST	Geitost, Gudbrandsdalsost, fløtemysost, prim og liknende oster.
HVIT OST	Hvite oster inkl. muggost og smelteost.
ANNEN OST	Cottage cheese og Kesam (samt annen ost /osteprodukter som ikke inngår i «Brun ost» og «Hvit ost»).
KJØTT (ENGROS)	Slaktevekt for hele slakt uten hode, labb/klauv og innmat ved engrossalg, direktesalg og hjemme-forbruk. Varmvektstap er fratrukket.
KJØTTBIPRODUKTER	Blod og innmat mv. som går til mat.
STORFE	Ku, kvige og okse.
SPISEFETT	Alle typer fett og oljer som brukes til mat.
SMØR	Smør, inkludert smør/melkefett brukt i produksjon av iskrem og i margarin.
ANNET FETT	Inkluderer annet fett enn margarin og smør, bl.a. spiseolje, olje og fett til majones, remulade, majonessalater, hermetikk, sjokolade og frityr-steking.
MARIN OLJE OG FETT	Olje og fett som utvinnes av fisk og hval.
VEGETABILSK OLJE	Olje og fett fra planter.

2.2 Opplysninger som angår matvareøkonomiske begrep

AVLINGSÅR	Løper vanligvis fra 1. juli ett år til 30. juni neste år. For en del tidligproduksjoner regnes avlingsåret fra 1. april til 31. mars.
BRUTTOPRODUKSJON	Den totale varemengde som er produsert.

	Planteprodukter: Areal x avling pr. daa innhøstet ifølge offisiell statistikk (SSB). Husdyrprodukter: Salgsproduksjon + hjemmeforbruk + svinn hos produsent og ved transport til omsetningsledd.
DEKNINGSGRAD	Total norsk produksjon i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer, eller norsk forbruk pluss eksport minus import i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer.
DIREKTESALG	Salg direkte fra produsent (bonde, fisker) til forbruker og detaljist (inkl. selvplukk, salg ved vei etc.)
EKSPORT	Mengde eksportert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ	Den mengde mat som tilføres markedet fra produsent (bonde, fisker) til første ledd på mottakerside, det være seg grossist, detaljist eller ved direkte salg. Produsentenes eget forbruk, privatpersoners matauk og import er i hovedsak inkludert. Det som eksporteres trekkes fra. Innhøstings-, lager- og transportsvinn hos produsent er fratrukket. Lagersvinn hos importør, grossist eller detaljist er ikke trukket fra.
GRENSEHANDEL	Brukes i denne rapporten om de mengder matvarer som norske forbrukere kjøper i utlandet, fortrinnsvis Sverige, Danmark og Finland, og tar med seg til Norge.
HJEMMEFORBRUK	Produsenthusholdningenes matforbruk av egen produksjon.
IMPORT	Mengde importert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
LAGERENDRING	Lager hos omsetningsledd pr. 31. desember minus lager 1. januar samme år.
NETTOIMPORT	Import minus eksport ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
NETTOPRODUKSJON	Bruttoproduksjon minus svinn hos produsent og ved transport fra produsent til første omsetningsledd.
NORMALÅRSAVLING	Beregnet avlingsnivå. Trendberegning på grunnlag av de siste 14 års registrerte avlinger ifølge SSB.

SALGSPRODUKSJON	Den delen av produksjon som leveres til registrerte omsetningsledd samt salg direkte til detaljist eller forbruker. Kan også defineres som nettoproduksjon minus hjemmeforbruk.
SELVFORSYNINGSGRAD	Norsk produksjon minus eksport dividert på norsk forbruk, eller norsk forbruk minus import dividert på norsk forbruk.
SVINN	Her benyttet om tap av mat hos produsent og ved transport til første omsetningsledd. Gjelder også åndingstap og kassasjoner.

2.3 Oversikt over trinn på veien fra produksjon til konsum

De fleste matvarer passerer flere omsetningstrinn fra de blir produsert til de blir konsumert. Figur 1 (kap. 1) gir en forenklet oversikt over matvarenes vei fra produksjon, import til konsum og viser hvordan hovedkildene til data om norsk kosthold er plassert i denne sammenhengen. Sammenhengen mellom noen av de mest sentrale begrepene ved produksjon og forbruk av matvarer kan også vises ved følgende skjema:

Bruttoproduksjon
- Svinn på produksjonssted og i transport til engros
= Nettoproduksjon

Nettoproduksjon
- Dyrefôr
- Forbruk av såfrø, settepoteter o.l.
- Uttak som innsatsfaktor i industri o.l. som ikke blir brukt som mat
= Anvendelse til mat

Registrert salg
+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+ Direkte salg fra produsent
= Anvendelse til mat

Registrert salg
+ Direkte salg fra produsent
+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+/- Import/Eksport
+/- Lagerendringer
= Forbruk engrosnivå (Rapport om matforsyning)

Forbruk engrosnivå
- Svinn i engrosledd
- Svinn i detaljistledd
= Forbruk detaljistnivå eller mat som anskaffes av husholdninger (f.eks. SSBs forbruksundersøkelser)

Forbruk detaljistnivå
- Svinn hos forbruker
= Virkelig konsum (kostholdsundersøkelser)

2.4 De viktigste revisjoner i datagrunnlag og beregningsprinsipper

2.4.1 Innledning

Her følger en oversikt over de viktigste revisjoner som er gjort i datagrunnlag og prinsipper for beregning av engrosforbruk av de ulike matvaregrupper for de siste 30 årene. Eldre revisjoner er publisert i tidligere versjoner av denne rapporten.

2.4.2 Korn (som mel)

Innføringen av den nye markedsordningen for korn 1. juli 1995 medførte enkelte endringer i statistikken for kornvarer. F.o.m. 1995 er statistikken noe mindre detaljert enn tidligere. Videre er fordelingen på melsorter og norskprodusert andel ikke helt sammenliknbar med tidligere år. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) ble tatt inn i gruppen korn f.o.m. 1999. Før 1999 inngikk enkelte maisprodukter i potetberegningen.

2.4.3 Poteter

Beregningen er justert flere ganger og er fortsatt beheftet med noe usikkerhet (jf. kap. 2.5.1.2). Landbrukstellingen 1989 viste et mindre areal til potetdyrking enn en tidligere har regnet med. Dette medførte at beregnet engrosforbruk av matpoteter ble ca. 10 kg lavere per person/år enn tidligere beregninger. Matpoteter som gave er tatt ut av beregningen f.o.m. 1995, da volumet ble ansett for å være ubetydelig. F.o.m. 1998 framregnes nivået for omsetning av matpoteter på grunnlag av oppgaver fra Landbruksdirektoratet.

2.4.4 Grønnsaker

Beregningen er justert flere ganger som følge av korrigerte areal og salgstall (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). Av nyere endringer gikk man i 2009 over til å angi avlingsår (likt produksjonsår) for samtlige kulturer, med revisjoner tilbake til 1999. Dermed skal det være samme data som presenteres i denne rapporten og totalkalkylene/budsjettnemnda. Dette vil samtidig kunne føre til noe større svingninger fra år til år når man i tillegg anvender kalenderår på handels-statistikken. I 2015 ble det gjort endringer i beregning av den norske produksjonen. Endringen innebar at man tok utgangspunkt i produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk. SSBs offisielle statistikk omfatter imidlertid ikke produksjons-volum for alle typer vekster, noe som innebærer at det innhentes tilleggsopplysninger fra SSB. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som verken inngår i den offisielle statistikken eller i de nye dataene som SSB har gitt informasjon om. Dette omfatter bl.a. bønner, erter, paprika, urter og div. salater. For disse vekstene har NIBIO valgt å anvende omsetningstall fra Landbruksdirektoratet. Revisjonen for norsk produksjon av grønnsaker er korrigert tilbake til og med 2010.

2.4.5 Frukt og bær

Beregningen er justert flere ganger, men er fortsatt beheftet med noe usikkerhet. Av nyere endring/justeringer av metode kan det nevnes at f.o.m. 2002 har NIBIO utelatt beregningen som omfatter forbruk fra villahager samt skogsbær (tallene ble justert tilbake til 1999). Dette gjør relativt store utslag.

2.4.6 Erter, nøtter, kakao

Alle varer som inngår i denne gruppen er importert, imidlertid må disse dataene tolkes noe forsiktig grunnet mistanke om feil registrering i forbindelse med fortolling på enkelte varer i enkelte år (gjelder bl.a. import av dyrefôr, på varenummer der det ikke skal importeres dyrefôr).

2.4.7 Sukker og sukkervarer

Ved sammenligning av tall for engrosforbruk bør en være klar over at salget av sukker har variert en del fra år til år, bl.a. pga. hamstring og grensehandel. F.o.m. juli 1990 inngår ikke data for lagerendringer. F.o.m. 1989 har mengden sukker til teknisk bruk og fôr måttet anslås, fordi innhentingen av data til Industristatistikken har blitt forenklet. Disse tallene ble sist gang innhentet for 1988. På grunn av økende import av bearbeidede produkter som bl.a. kan inneholde sukker, vil forbruk av sukker kunne være underestimert.

2.4.8 Melk og melkeprodukter

Det har vært foretatt flere justeringer av metode for beregning av meieriprodukter (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). I 2008 ble det gjennomført en større korreksjon for beregning av meierivarer (inkl. margarin). Disse endringene fikk tilbakevirkende kraft fra og med 1999. F.o.m. 2010 har rapporteringen av salgsdata fra enkelte markedsaktører vært noe mangelfulle. Ved mangler anslås data, noe som innebærer noe mer «unøyaktighet» i beregningene.

I 2022 ble det påstartet en revisjon av meierivarer. Revisjonen omfattet bl.a. en ny gjennomgang av fettprosenter på meieriprodukter. Enkelte varer har også blitt omgruppert som følge av ny informasjon (f.eks. har enkelte smakstilsatte melkevarianter gått fra gruppen lettmelk til gruppene helmelk og skummetmelk). Omgrupperinger omfatter også flytting av enkeltprodukter fra en kategori (f.eks. flytting av varer fra en meierigruppe til en annen meierigruppe). Revisjon innebar at salg av importerte varer, ikke skal være rapportert i aktørenes salgsdata, da disse varene blir inkludert i den ordinære handelsstatistikken til SSB. Tallene for de ulike meiergruppene er korrigert tilbake til 2020 med unntak av gruppen melk som er korrigert tilbake til 2009. I årets rapport har det vært gjennomført en korreksjon av energiinnholdet i meierigruppen konserverte meieriprodukter tilbake til 2009. Summen av energien produsert av de ulike meierivarene, er nå lik som summen av energien levert av melk (inkl. hjemmeforbruk).

2.4.9 Kjøtt

Tidligere endringer og korreksjoner er beskrevet i tidligere publiserte rapporter. Av nyere endringer kan følgende nevnes. Fra og med 2002 er svin beregnet uten hode og labb. Endringen for svin ble gjort for at beregningen skulle komme på linje med beregningen for de andre kjøttslagene. Ny metode for beregning av kjøttbiprodukter som baserer seg på tall fra Nortura/Animalia ble implementert i 2020-rapporten. Tidligere ble volumet av kjøttbiprodukter beregnet som en prosentandel av slaktevekt. NIBIO fikk i 2010 tall for kjøttbiprodukter fra Nortura, og i 2020 tilsvarende tall fra Animalia for 2019. Tallene fra Nortura og Animalia viste at kjøttbiproduktene i realiteten var lavere enn de tallene som NIBIO tidligere har beregnet. Som en konsekvens av de nye tallene, besluttet NIBIO å hensynta tallene fra Nortura og Animalia. I korthet innebar dette at tallene for kjøttbiprodukter ble beholdt uendret frem til 2002 (dvs. gammel metode). I perioden fra 2002 til 2010 ble det foretatt en «glatting» av totalvolumet av kjøttbiprodukter (gammel metode og tall fra Nortura). Mellom 2010 og 2019 har NIBIO «glattet» tallserien fra Nortura og Animalia. For årene fra og med 2020 er kjøttbiprodukter regnet fram prosentvis likt som endringene i norsk produksjon av kjøtt.

2.4.10 Egg

Beregningen er justert flere ganger. Siste endring var ved beregningen i 2000, da det ble foretatt en mindre oppretting bakover t.o.m. 1992, som medførte litt lavere engrosforbruk enn tidligere beregnet.

2.4.11 Margarin

Etter at margarinfabrikkene sluttet å levere samlet produksjonsdata for Norge med råvareopprinnelse og råvaresammensetting, ble beregning av margarin endret i år 2000. Fra 2000 til 2018 ble det brukt en metode som innebar at det ble hentet omsetningstall fra margarinaktørene Mills, Pals, Idun og Fjordland. Basert på de historiske tallene fra margarinfabrikken, ble det beregnet at norskandelen av råvarene som inngikk i margarinproduksjonen lå på om lag 20 prosent. De norske råvarene omfattet bl.a. fiskeoljer og smør, smørolje, melkepulver som inngikk i smørblandet margarin. Frem til 2018 har forutsetningen om en norsk råvareandel på 20 prosent ligget til grunn for gruppen margarin.

I 2022 var det en revisjon av margarinberegningene, fordi bl.a. fiskeoljer ikke lengre anvendes i margarinproduksjonen, noe som innebærer et behov for å korrigere antagelsen om 20 prosent norskandel. Revisjonen innebærer at all import og eksport under kapittel 15.17 i tolltariffen (med unntak av tollvarenummer 15.17.9098) defineres som margarin (med mindre bruken ikke er spesifisert til ikke å være mat). I tillegg til salg av margarin har margarinaktørene i år oppgitt kjøp av norskproduserte og importerte råvarer til margarinproduksjon. De har også rapportert mengden margarin som de har importert (for å unngå dobbelttelling av forbruksberegningen ved at volumer både telles som salg og import). Resultatet av revisjonen innebærer at det f.o.m. 2019 ikke lengre er dobbelttelling av markedsaktørenes import og salg (2,9 millioner kilo). Videre er den norske andelen av råvarer som inngår i margarinproduksjonen tilnærmet *null,* når man ser bort fra smørblandet margarin. Dette betyr at engrosforbruket er justert ned, samtidig som norskandelen (selvforsyningsgraden) går ned.

2.4.12 Spisefett

Frem til starten av 2000-tallet ble margarintallene utarbeidet på bakgrunn av tall fra margarinindustriens bransjeforening. Etter nedleggelse av foreningen har tallene blitt bearbeidet på grunnlag av data innhentet av aktører i markedet, samt utfyllende informasjon knyttet til import/eksport (data fra SSB). Ved beregningene i 2018 ble flytende margarin trukket ut og spesifisert. I 2013 rapporten ble nettoimporten av utvalgte oljer publisert (f.o.m. 1990). Anvendelsen av disse oljene er imidlertid ikke spesifisert i tolltariffen, og inngår derfor ikke spesifikt i NIBIOs energiberegninger i denne rapporten. Imidlertid er det gjort et generelt anslag på annet fett som utgjør 4,0 kg per innbygger per år f.o.m. 1988. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet, og det samme gjelder den norskproduserte andelen.

2.4.13 Fisk og sjømat

Metoden for beregning av fiskeforbruket er endret flere ganger. Beskrivelse av tidligere anvendte metoder er angitt i tidligere publiserte rapporter. Data og metode for å beregne forbruket av fisk og sjømat ble sist endret i 2020-rapporten. Den nyeste metoden baserer seg på tall for mengde fisk og sjømat omsatt fra grossist til dagligvarehandel og storhusholdninger. Implementering av den nye metoden innebar korreksjoner av tall tilbake til 2003.

Forrige metodeendring var i 1995 da man gikk over til å anslå fiskeforbruket ved å benytte GfK Norge sin årlige panelundersøkelse som registrerte fiskeforbruket i private husholdninger (kjøpt og fisket selv/fått i gave). Panelet bestod av 1500 husholdninger, og var representativt for norske husholdninger med hensyn til alder, husholdningens størrelse og handelsfelt. Registreringen omfattet en detaljert beskrivelse av varen (inkl. varemerke, variant), mengde (produktvekt), pris og innkjøpssted. Tallmaterialet fra GfK Norge har vært bearbeidet av Norges sjømatråd, før det ble videresendt til NIBIO. Dataene NIBIO mottok ble oppgitt som produktvekt, dvs. i den formen forbrukerne anskaffer produktene. Produktvekten ble omregnet av NIBIO til filetvekt og hel urenset vekt (rund vekt) med detaljerte omregningsfaktorer. Tallene fra GfK Norge omfattet imidlertid ikke kjøp av fisk og sjømatprodukter i storhusholdning. For dette volumet benyttet NIBIO aggregert tall for grossist-omsetning (produktvekt) til storhusholdninger fra Flesland Markedsinformasjoner. Etter implementeringen av den nye metoden i 1995, har det vært foretatt en rekke justeringer i beregningsmetoden, som f.eks. korreksjoner i panelvolum, oppfangelsesgrad, anslag på gaver/fisket selv vs. hva som er kjøpt. Det er også foretatt endringer i hvordan paneldeltakerne har kunnet rapportere innkjøpte mengder med tanke på bearbeidingsgrader, endrede fiskearter og nye fiskeprodukter. Det har også vært en rekke korreksjoner knyttet til vekter for omregning fra produktvekt til rund vekt samt filetvekt.

I 2020 sluttet GFK Norge å levere tall, og det ble derfor satt i gang et arbeid for å kunne erstatte tidligere beregninger. Den nye metoden som ble utarbeidet innebærer at Flesland Markedsinformasjoner leverer alle fisketall. Tallene representerer omsatt mengder fra grossist til detaljist og storhusholdning, og oppgis både i rund vekt, filetvekt og produktvekt.

Flesland Markedsinformasjoner registrerer salg fra grossist til norske aktører (butikker, fiskebutikker, storhusholdning m.m.). Omsetningen er målt i produktvekt, dvs. i den form varen er anskaffet. Flesland Markedsinformasjoner regner om produktvekt til filet og hel urenset fisk (rund vekt) med bruk av omregningsfaktorene som NIBIO benyttet på GfK-dataene. Tallene inkluderer ikke direktesalg fra produsent til forbruker eller øvrig hjemmeforbruk (f.eks. fisket selv).

For å beregne norsk *produksjon* av fisk og sjømat, som inngår i beregning av selvforsyningsgrad, beregner NIBIO dette ved å anvende grossistomsatte volumer (fra Flesland Markedsinformasjoner), legge til tall for eksport og trekke fra tall for import (iht. utenrikshandelsstatistikken til SSB). Ved beregning av selvforsyningsgraden forutsettes det imidlertid at 20 prosent av grossistomsetningen er importprodukter, mens det øvrige er basert på norsk produksjon. Det overskytende av importen behandles som om det reeksporteres og dermed inngår ikke dette volumet videre i verdikjeden for mat i Norge.

2.4.14 Handelsstatistikk

I 2008 ble det foretatt revisjon i utvalget av tollnummer med tanke på produkters tilhørighet (for eksempel for blandingsprodukter av grønnsaker og frukt). Revisjonen hadde innvirkninger for alle matvaregruppene. SSB gjennomfører ca. hvert 5. år større revisjoner av tolltariffen som i enkelte tilfellet får betydning for hvor varene klassifiseres i denne rapporten. I 2022 oppdaget vi at SSB publiserer handelsstatistikk tre ganger i året. For denne rapporten innebærer det at de siste endelige tallene for import og eksport er for 2020, mens tall for 2021 og 2022 er

foreløpige tall. Endelige import og eksporttall for 2021 vil foreligge etter at utkastet til denne rapporten skulle være klar.

2.4.15 Uspesifisert handel

NIBIO gjør oppmerksom på at det i 2020 ble opprettet en ny gruppe for matvarer kalt «uspesifisert handel». Denne gruppen omfatter import og eksport av produkter som tidligere ikke har inngått i beregningene av de enkelte matvarene (korn, meieri, kjøtt osv.), eller i samletabeller. Dette er varer som man tidligere ikke kjente anvendelsen av (f.eks. anvendes som dyrefôr vs. menneskeføde/annen anvendelse), og/eller sammensatte varer som man ikke kjenner ingrediensene til (kjøttsuppe, fettemulsjon). Gruppen er nå inkludert i samletabeller tilbake til 1999, og har innvirkning på både engrosforbruk, selvforsyningsgrad og dekningsgrad.

2.4.16 Grensehandel

Tidligere har NIBIO beregnet omfanget av grensehandel av kjøtt. Denne delen av kjøttberegningen inngikk imidlertid ikke i det totalet engrosforbruket (heller ikke i dekningsgrads- og selvforsyningsberegninger). Fra og med 2020-rapporten har man valgt å inkludere grensehandel av kjøtt i det totale engrosforbruket (også i selvforsyningsgrad- og dekningsgradberegninger). I 2020 utvidet NIBIO beregningen av grensehandel til også å gjelde meierivarer, korn/mel, sukkervarer, sjokolade, og sukker i brus (også dette inngår nå i det totale engrosforbruket, selvforsyningsgraden og dekningsgraden). Anslagene for grensehandel inngår ikke i tallene for engrosforbruk av de enkelte matvaregruppene, men omtales som en egen gruppe. Tallene for grensehandel er usikre og bør tolkes som grove anslag. For detaljer om metoden, se 2.5.8.

2.5 Beregning av energi og næringsstoffer

Beregning av energi og næringsinnhold gjøres ved bruk av KBS som er kostberegningssystemet ved Universitetet i Oslo (UiO). KBS baserer seg på ulike versjoner av den offisielle norske Matvaretabellen (MVT), se tabell under. Revidering og oppdatering av den norske matvaretabellen kan føre til brudd i serien for næringsberegningene. Som vist i tabellen nedenfor har det vært to vesentlige endringer i hvordan kostens innhold av energi beregnes. Disse endringene innebærer at energimengden fra ett gram fett er endret fra 38 kJ til 37 kJ fra og med 1995. I perioden 1996–2001 var kostfiber ikke lenger inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber ble igjen inkludert i beregningen av innhold av energi fra 2002, og man regner med at 1 g kostfiber gir 8 kJ.

		Energifaktorer[1]		
Beregningsperiode	**MVT**	**Fett, kJ/g**	**Karbohydrat, kJ/g**	**Kostfiber, kJ/g**
Til og med 1992	1984	38	17	17[2]
1993-1994	1991	38	17	17[2]
1995-2006	1995	37	17	0
2007-2013	2006	37	17	8
2014-2016	2014	37	17	8
2017-2019	2018	37	17	8
Fra 2020	2021	37	17	8

1. Løken EB, Lund-Larsen K, Solvoll K, Hjartåker A. Historien om den den norske matvaretabellen. http://www.matportalen.no/verktoy/matvaretabellen/artikler_knyttet_til_matvaretabellen
2. Inkludert i karbohydrat.

Matmengdene for varegruppene potet, grønnsaker, frukt, egg og kjøtt blir omregnet til spiselig mengde før næringsberegningen. For hver type frukt, grønnsak og kjøtt bruker UiO unike faktorer for spiselig andel. Gjennomsnittlig spiselig andel for frukt er om lag 75–80 prosent, men variasjonen er stor pga. ulik tykkelse på skall og

eventuell stein. For de mest spiste kjøttslagene okse og svin, ligger spiselig andel på hhv. 78 og 88 prosent. For de fleste andre matvaregrupper, som korn, meieriprodukter og margarin, regner man hele matvaremengden for spiselig. For fisk brukes matvaremengden for fiskefilet, der alt regnes som spiselig mengde.

Animalia leverte høsten 2018 nye tall for spiselig andel av storfe og svin, som er henholdsvis 77,5 og 88,4 prosent. De nye tallene for spiselig andel er brukt i næringsberegningene fra og med 2016. De gamle prosentandelene var 75,0 for storfe og 85,0 for svin.

I næringsberegningene fra og med 2014 er sammensetningen av «annet fett» justert betydelig i et forsøk på å gjenspeile dagens marked. Andelen oljer med mye mettet fett (palmeolje og kokosolje) er redusert fra 40 til 10 prosent, mens oljer med mye umettet fett (som rapsolje) er økt tilsvarende. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet.

I næringsberegningen for fisk brukes fra og med 2018 filetvekt fra tabellen som viser omsatt fisk og sjømat til grossist og storhusholdning (tabell 3.1). Detaljer for de ulike fiskeslagene er hentet fra datafilen som utgjør grunnlaget for tabell 3.2 (grossistomsatt fisk fordelt på art), men UiO benytter filetvekt i sine beregninger. Det er kun en liten andel (7 prosent) som vurderes som ukjent og blir kodet som uspesifikk fisk. I praksis blir den uspesifikke fisken kodet som torsk.

UiO har beregnet hvordan NIBIOs grove anslag for grensehandel av varegruppene kjøtt, meieri, korn/mel, sukkervarer, kakao (sjokolade) og sukker i brus kan påvirke næringsinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Dette inngår ikke i tabellene eller figurene, men omtales separat. I denne næringsberegningen fordeles mengden kjøtt fra grensehandel som like deler storfe, svin og kylling. Melet fordeles slik som fordelingen av øvrig mel i matforsyningsstatistikken. For sukkervarer benyttes næringsinnhold som gelegodt. Sjokolade fra grensehandel legges til øvrig sjokolade og sukker i brus legges til det øvrige sukkeret. Meierivarer er fra og med 2020 fordelt som 2/3 ost og 1/3 melk. Før dette var den estimerte fordelingen 1/5 ost og 4/5 melk. Behov for endringer i fordelingen vil bli vurdert i de kommende rapportene.

Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før. Det forekommer at NIBIO reviderer mengdene for enkelte matvarer i matforsyningsstatistikken bakover i tid, noe som fører til at UiOs næringsberegning for tidligere år er basert på et litt annet datagrunnlag.

Matforsyningsstatistikken dekker den totale omsetningen i hele landet og tar ikke hensyn til hvor maten blir spist. Svinn i matvarekjeden på veien mellom engrosnivå og forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, vil gi lavere matmengder i disse undersøkelsene enn i matforsyningsstatistikken.